

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Wednesday 6th July, 2022

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour Manm Onorab e nou *staff* ki pe asiste nou e manm piblik. Byenveni parey touzour. Mon remarke ki nou bann Manm ki ti lo misyon aletranze in retournen. So, *welcome back*. Nou a re pas lo rezilta zot misyon dan en prosen letan.

Avan nou al lo lezot biznes, mon annan 2 pti *item* kominikasyon. Enn, se mon a partaz en kominikasyon sorti kot *Land Marine* lo size lavant siman. *Land Marine* i fer referans avek sa size dan *Question Time* yer, e i dir;

'Land Marine would like to put on record that it was given notice to cease the sale of cement inside the port by the Seychelles Ports Authority by means of a letter dated 7th September, 2018, a copy of which is attached for your ease of reference.

The primary objection of the Ports Authority then, in relation to Land Marine selling cement to the public, was in relation to too much traffic being generated inside the port area.'

E let ki i fer referans avek i konfirmen poudir *Land Marine* pe ganny demande pou aret *sales of*

cement inside the port by December, 2018 e i dir,

'SPA has no object to Land Marine engaging in the sale of cement, but this should not be inside the port perimeter.' Sa i sa pwen.

Prezan mon oule retourn lo mon *Ruling* yer pou demann Onorab Sebastien Pillay, pou fer en *apology* pou son konportman dan *sitting* Mardi le 28 Zen. Onorab Pillay in donn mwan en let ki in apel,

'Statement of Personal Explanation with apology', ladan in repas lo deroulman Lasanble e in fer komanter lo bann prosedir ki ti ganny kouver dan *Ruling*.

Ant sa bann komanter, i dir ki si in kree lofans i regrete. Mon pa pe retourn lo prosedir, e mon rezerv konsiderasyon lo son bann komanter. Me ni deroulman Lasanble, ni prosedir pa eskiz son konportman. E sel keksoz ki mon pe demann li la se en *apologies* pou son konportman ki pou *sit Standing Order 51*, ti *grossly disorderly*.

Alors, mon pa pe donn lotorizasyon Onorab Pillay pou pas lo sa let. Mon pe demann li si i pare pou donn en senp *apology*, san klarifikasyon la an se moman? Onorab Pillay, eski ou pare zis pou fer en *apology* ?

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Sorry, mon'n demann Onorab Pillay en kestyon, mon a pran ou *point of order* apre.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, *you have it.*

MR SPEAKER

Onorab Pillay, mon pe demann ou fer sa *apology* avek Lasanble. En senp *apology*. 2 mo, 4 mo i a sifi.

HON SEBASTIEN PILLAY

You have it Mr Speaker, an apology.

MR SPEAKER

Please. Please. Ou konpran tre byen ki mon pe dir, mon pe dir ou *apologies* ek Lasanble.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, mersi, ou'n dir mwan ekrire.

MR SPEAKER

Onorab Pillay ...

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pe ... mon pe

MR SPEAKER

Non, mon pa pe retourn lo la. *Sorry. Sorry.* Mon pa pe donn ou laparol pou lot keksoz. Mon pe dir ou si ou pare pou *apologise* la?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, ou annan dan *the internal words of* Onorab Henrie, ou'n demann mwan pou *apologies*, mon *apologies*.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mersi Onorab Pillay. Mon pou pran konsiderasyon bann komantr Onorab Pillay dan en lot lokazyon e nou a met sa dan biznes Lasanble. Onorab Pillay, atann mwan. Onorab Aglae, ki ou *point of order*?

HON EGBERT AGLAE

Mr Speaker, bonzour. Mon oule *raise en point of order* anba *Order 8*, ou a pran ou desizyon.

Mr Speaker, mon oule met devan ou e avek ou gidans lo lafason ki parfwa ou pran serten desizyon, kot i konsern nou bann Manm. Eski Mr Speaker, an vi ki yer ou ti demann Onorab Pillay pou li fer en *written apology* ki in donn ou.

E apre an menm tan ou pe demann li pou fer *verbal apology*. E mon anvi demann ou gidans, eski sa kalite pratik i pou kontinyen e i pou aplik pou tou Manm?

Si ou'n demann nou en *apology an* ekrire, mon espekte ou, ou pas lo sa *apology an* ekrire ki in donn ou e ou pa kapab demann en Manm pou fer enn verbalman! Ou bezwen annan en desizyon ki ler lo lafason ki ou pran desizyon dan sa Lasanble!

MR SPEAKER

Ok. Mon'n tann ou *point of order*. Si pou repete ou byen non, sa i a depan lo mwan, dapre sikonstans ler mon santi i bezwen.

E napa okenn rezon - mon ti dir Onorab Pillay i a prezant mwan sa *apology* e i a fer li devan Lasanble apre. Mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Aglae, mon fer ou rapel ou koz avek lotorizasyon Speaker. Silvouple. Onorab Arissol ou ti annan en *point of order*?

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker, bonzour. Bonzour tou bann Manm. Mon ti anvi zis *raise en* klarifikasyon lo sa let ki ou'n lir, *in*

regards to larepons ki nou'n ganny avek *Land Marine*. Parski mon krwar i enportan pou met dan rikord poudir sete Onorab Wallace Cosgrove avek Onorab Pillay ki ti lev sa *issue*. E nou bezwen - souvandfwa ou menm ou dir avek nou e Onorab Pillay toultan i dir avek nou fodre nou *substantiate* sa ki nou dir.

Mon krwar i enportan pou fer piblik konpran poudir nou bezwen veye kwa ki nou dir - pou pa *mislead the House*, oubyen *mislead* piblik e medya an zeneral ki pe ekout nou. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Arissol, ou konplent in al lo rikord.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Sorry. Wi, mon konpran. Mon konpran. Selman mon pa pou aksepte en manev pou zis lev *point of order* enn apre lot en?

Onorab Ernesta, mon ava ekout ou *point of order*.

HON PAUL ERNESTA

Bonzour Mr Speaker. Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mwan mon *point of order*, mon oule fer referans lo sa pwen ki mon Koleg in leve, Onorab. Me malerezman ou'n donn laparol Onorab Arissol avan. Kot mwan osi bokou fwa, i annan de lenstans kot nou'n demande pou anvoy keksoz an ekrire. E la mon pa konnen si i annan en doub standar dan fason fer keksoz.

Petet klarifye nou, ki nou konnen ki mannyer from *there on* pou nou kapab *proceed*, kot nou

konnen i annan en sel laklerte. Si ou demann en *written document* ou gannye e si ou le en keksoz pou fer en leksplikasyon lo *floor*, nou kapab fer li dan lafason.

Konmsi nou bezwen annan en desizyon dan lafason ki nou fer keksoz. Mersi.

MR SPEAKER

Mon *Ruling* ti kler, mon ti dir Onorab Pillay i a donn mwan en *apology* an ekrire ki ava fer avek Lasanble apre. Se tou! Bon nou a kontinyen. Onorab Loze, ou *point of order*?

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker, mon annan en klarifikasyon lo sa *Statement* ki Onorab Sandy Arissol fek fer la. Mr Speaker, mon ki ti premye lev sa *issue Land Marine!* E wi, an 2018. Me an 2018 sa ti vin apre ki Onorab Wavel Ramkalwan ti lev sa dan Lasanble Nasyonan! Get *verbatim* zot a trouve! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Sa pwen in terminen. Mersi. Onorab Pillay, ou annan en *point of order*?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker. Ou a permet mwan zis fer -

MR SPEAKER

Zis mon a dir ou Onorab Pillay, nou pa pe al repas ni lo mon *Ruling*, ni lo *apology*, si ou annan lot pwen nou a pran li, si non nou'n terminen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, zis ou a permet mwan pou tir mon *mask*

pou 2 minit akòz mon pe ganny difikilte.

Avek tou liminite Mr Speaker, e avek tout liminite, tou respe ki mon annan pou ou Mr Speaker, mwan mon napa okenn lanmertim avek ou *ruling* nor avek sa ki'n arive bomaten.

Mon pou kontinyen fer mon louvraz, fer mon devwar. Me mon pa pe vin lo sa *ruling* ki ou'n donnen. Mwan mon pe vin lo nou prezans koman Lopozisyon dan Lasanble Nasyonal e lefe ki mon pou mentenir en pozisyon avek ou *as a privilege* anba konstitisyon, ler mwan mon lir Konstitisyon e mon ti a kontan ou *subject* sa to a kestyon konstitisyonnel.

Si i rol Speaker pou protez minorite dan Lasanble? Mon pa pe dir ou pa pe fer sa rol – non. Mon pa pe mank respe pou ou. Me mon ti a kontan si ou ti a kapab soumet sa kestyon, en kestyon konstitisyonnel.

E mon'n vwar lo Onorab Georges in lev lanmen lot kote latab Mr Speaker. Mon annan *verbatim* son *apology* ki li i ti donn avek Dr Hermine ler Dr Hermine ti Speaker. E *apology* Onorab Georges was, “*You have it Mr Speaker.*”

E Mr Speaker ti demann li, “*What do I have?*”

I ti dir, ‘*En apology.*’

Koumsa ki i ti *apologies*. E la ozordi mon vwar li in byen ankoler.

So, vwar la ki mon oule met devan ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ou pe repas lo en kestyon ki mon'n dir ou nou'n terminen. Nou'n terminen.

Onorab Georges, ou annan en *point of order*?

HON BERNARD GEORGES

Yes Mr Speaker, en *point of clarification*. Mon pe rod ou gidans bomaten Mr Speaker, akòz mwan mon pa'n vwar dan *Standing Orders* okenn par, eski ou kapab ed nou, ed sa Lasanble silvouple? Eski i annan en *Standing Order* par la ki nou pa'n vwar, ki dir ki Onorab Pillay toultan fodre i annan dernyen parol dan sak keksoz ki arive? Akòz nou pa'n vwar li okenn par Mr Speaker e sa se en labitid ki i pe pran. Mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi. *Order!* Onorab Vidot, *Order* silvouple.

Onorab Georges, mon pa pou fer okenn repons lo ou *point of order*. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Bon, nou a kontinyen avek biznes Lasanble. Madanm Clerk mon krwar nou annan en biznes lo *Second Reading Bills*. En size ki annan serten *Bill* ki Onorab Georges in donn notis pou li retire. *Withdraw*. Mersi.

Alors ki mannyer nou a prosede. Onorab Georges ou pare pou ou *deal* avek sa la?

HON BERNARD GEORGES

Yes Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab, tou dimoun ki pe ekout nou dan lakour.

Mr Speaker, mon'n donn notis avek Clerk ki anba *Order 77* mon pou *move* bomaten ki 2 *Bills* i ganny *withdrawn*, e etandonnen ki nou'n ariv a sa moman kot sa 2 *Bills* pe ganny table pou *Second Reading*. Akoz anba *Order Paper* zot in ganny table pou *Second Reading*.

Les mwan avek ou permisyon premyerman, si ou donn notis avek Lasanble ki nou pe pran en *Bill*, ou a donn *Formal Notice* ki nou pe pran *Second Reading* enn apre lot. Aprezan mon ava fer en Mosyon anba *Order 77*, silvouple. Mersi.

MR SPEAKER

Wi, nou a prosede. So, ou pe demann mon permisyon pou fer sa Mosyon?

HON BERNARD GEORGES

Wi, me pou mon kapab fer sa Mosyon, fodre sa *Bill* i ganny table pou *Second Reading*. So, *you need to give notice to the House* ki nou pe pran-

MR SPEAKER

Anr *ok*. Savedir nou pas dan prosedir, Madanm Clerk i a lir sa *Bill* pou *Second Reading* e apre ou a swiv ek Mosyon. Mersi pou klarifye mwan lo prosedir, ki premye fwa mon fer sa.

Madanm Clerk i dir son 2 *Bill* pa avek li, nou a kapab re pran sa a en lot moman ler i pare. Madanm Clerk ou kapab ganny li lo ou-?

HON BERNARD GEORGES

Wi, mon kapab ed Madanm Clerk Mr Speaker. Premye se *Excise Tax Bill, 2022*. Si zis Lasanble i donn notis ki nou pe pran sa *for Second Reading*, prezan mwan mon a fer mon Mosyon,

because it will be live before the House.

MR SPEAKER

Yes Madanm Clerk, mansyonn sa *Bill* pou *Second Reading* silvouple.

MADAM CLERK

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm, tou dimoun ki a lekout. I annan 2 *Bill* lo *Order Paper* ki nou pe pran pou *Second Reading*. *Actually* i annan 3 *Bill*. *The Excise Tax Bill, 2022 - (Bill No.7 of 2022)* ki nou pe pran pou *Second Reading*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Nou a posede avek *Excise Tax Bill*, Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, sa *Bill* ki ti devan Lasanble in sibir - zot ava rapel pandan *Committee Stage* serten lamannman ki ti konsidere koman sibstansyel, e an konsiderasyon sa Gouvernman in prefere retir sa *Bill*, re kas li e i a retourn devan Lasanble dan en laform amande.

Alors etandonnen ki se sa ki pe arive, mon bezwen donn notis anba *Order 77* e mon fer li la ki sa *Bill, the Excise Tax Bill, 2022, (Bill 7 of 2022)* i ganny *withdrawn*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, i a ganny segonde.

HON SANDY ARISSOL

Bonzour Mr Speaker, Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, napa vot lo Mosyon. Tre byen, Madanm Clerk nou a posede avek *next Bill*.

Ou entervansyon i apropiye a sa moman Onorab Pillay, lo prosedir ki nou pe fer? Si i en lot size mon a zis dir ou annan esper sa. I lo la? *Ok*, tre byen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, parey mon'n dir ou, mwan mon pou swiv prosedir. Annefe nou *Standing Order* pa permet annan en lentervansyon, *per se* lo sa enn Mosyon akoz i pa fer li kler. E se pour sa rezon anba *Order* 101, an se ki konsern *regulate* biznes Lasanble ki pa *provided for any disorders*.

Mon a ti a petet ou permet mwan 3 pti komanter devan. Premye, ler sa *Bill* ti vini avek tou sa bann lamannman, Legzekitiv ti fors nou pou kontinyen avek sa, dan prezans dan - *in the presence*, dan personn Vis-Prezidan.

E son parol mon rapel tre byen, mon pe gete *verbatim* la, sete *let's get on with it*, malgre ti annan sa bann lamannman. E nou ti bezwen lager sirtou nou lo sa kote latab pou fer *halt* sa prosedir.

So, nou ti a kontan konn vre rezon lo ki'n arive ki Gouvernman pe *withdraw* sa *Bill*? E si ou koman Speaker, ou santi poudir i dan lentere Lasanble Nasyonal e Lepep Seselwa pou nou konn vre rezon ki apre ki Legzekitiv dan personn No.2 dan nou pei in dir nou, nou devret *proceed* avek sa *Bill*, Gouvernman in deside retir sa *Bill*. E vi ki i pa en keksoz ki konsern Lasanble, me i en keksoz ki konsern strikteman *Government Business*, nou ti a

kontan konn vre rezon akoz ki sa in arive?

Akoz sa ki mwan mon'n tande se ki sa bann lamannman, *Cabinet* pa'n tonm dakor avek. Sa ki mon'n tande, petet mon mal. Sa ki mon'n tande.

So, si *Cabinet* pa'n dakor, ki mannyer Vis-Prezidan ti kapab dir nou *proceed* ek sa *Bill*? Eski Gouvernman i vreman konnen ki i pe fer?

Mon'n demann ou permisyon Mr Speaker, anba 101 pou mwan kapab fer sa pti komanter.

MR SPEAKER

Ou'n fer sa komanter. Mon krwar sa ki ou pe dir i kapab ganny note. Selman mon pa santi poudir nou bezwen retour lo sa ki Vis-Prezidan ti dir e ki mannyer nou'n soz lo la.

Onorab Georges, in eksplike ki i annan lamannman sibstansyel ki nou pa ti kapab posede avek e menm *Bills Committee*, pa ti totalman okouran lo serten lamannman, so la i la leksplikasyon ki mon pe repete, ki'n deza ganny mete dan Lasanble. Mersi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay, ou pe met retar en prosedir. Wi?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, sa fwasi mon pou al anba *Order* 8. E *Order* 8 i dir ek mwan koumsa, koman Speaker, ou *regulate* biznes Lasanble. Petet koriz mwan si mon mal, eski koman Speaker, ou koz lo

behalf Legzekitif dan Lasanble? La mon pa pe *impute*, me si sa i le ka, eski alors, mon pa ti a kontan dir sa, e mon pa anvi krwar sa, Me eski Lasanble Nasyonal in vin en lekstansyon Legzekitiv?

MR SPEAKER

La ankor – la ankor ou pe lev en size. Mon koz lo lapar Lasanble e lo prosedir ki nou pe fer dan Lasanble, se tou. Madanm Clerk prosede avek *next point*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *The Communications Bill, 2021. - (Bill No.60 of 2021)* in ganny mete lo *Order Paper, for Second Reading*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Georges, ou a prosede avek ou Mosyon.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, an atandan ki *Leader* Lopozisyon pou trouv en lot problemm avek sa ki mon pe al fer la, les mon esey swiv *Standing Orders* mannyer *Standing Orders* i ganny lir. *Sanding Orders* i kler, i annan en sel dimoun. Zis enn ki kapab *withdraw* en *Bill* dan sa Lasanble e sa se mwan. Alors mon pa anvi ki okenn dimoun i sey antre lo sa ki mwan mon pe fer.

I am in charge of this Bill e se mwan ki kapab *withdraw* li. Sel lot fwa, se ki si i annan en Manm ki anmenn en *Private Members Bill*.

Me sa se pa en *Private Members Bill*, se en *Government Bill* e *Order 77*, si Onorab Pillay i lir li, i ava vwar egzakteman ki sa ki pe

ganny fer bomaten. I a konnen ki sa ki pe ganny fer i dan lord e i dan *Standing Orders*.

Alors, avek Mr Speaker, avek sa detrwa mo lentrodiksyon, mon *move* anba *Order 77*, ki *the Communications Bills, 2021. (Bill 60 of 2021)* i ganny *withdrawn*.

E zis pou Lasanble konnen akoz sa pe ganny fer, ankor enn fwa ler *Communications Bills* ti vin devan Lasanble, e i ti al devan *Bills Committee*, ti annan serten propozisyon pou lamannman ki ti ganny fer, e Gouvernman in santi li bon pou pa fer sa bann lamannman *on the floor of the House*, me pou retir Bill, re kas li e i ava vin dan son laform amande. *I beg to move*, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ok, sa Mosyon i a ganny segrade silvouple. Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker, sa Mosyon i ganny segrade.

MR SPEAKER

Mersi. Alors *Communications Bill* osi in ganny retire lo *Order Paper*. Madanm Clerk nou ava aprezan prosede avek larestan biznes e mon ava apel madanm raporter pou demann delegasyon *VP* lo *Bill* pou antre silvouple.

Bonzour Vis-Prezidan, byenveni dan Lasanble. Bonzour e byenveni egalman Mr Stephan Knights, *Assistant Principal State Counsel* e Ms Shantana Barbe, *Attorney-at-Law and Secretary to the Law Revision Advisory Committee*. Nou la pou pran *Law Commission Bill*

2022. Nou a komans avek Mosyon pou *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, bonzour Vis-Prezidan. Bonzour Mr Knights. Bonzour Ms Barbe. Mr Speaker, anba *Order 69(2)* mon *move* ki *the Law Commission Bill, 2022* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, nou a ganny segonman pou sa Mosyon? Onorab Henrie?

HON GERVAIS HENRIE

Bonzour Mr Speaker e tou dimoun, Mosyon i ganny *seconded*. Mersi.

MR SPEAKER

Bonzour. Mersi Onorab Henrie. Nou prezan prosede avek prezantasyon sa *Bill*. Vis-Prezidan.

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mersi bokou Mrs Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour *Leader* Biznes Gouvernman, tou bann Manm Lasanble e tou dimoun a lekout.

Mr Speaker, i fer mon en gran plezir ozordi pou prezant Prozedlwa lo *Law Commission Bill, 2022* avek Lasanble Nasyonal, e avek piblik Seselwa.

Lobzektif sa Prozedlwa, oubyen *Bill*, i pou etabli en Komisyon ki pou responsab pou revwar e reviz Lalwa Sesel, avek bi pou propoz bann lamannman Lezislativ avek Gouvernman e Lasanble Nasyonal.

Travay prensipal ki Komisyon pou fer, i an 3parti.

1) Revizyon Lalwa

2) Reform lo Lalwa

3) Sa ki nou apel an *Angle legislative scrutiny*

An plis Komisyon pou osi annan responsabilite pou prepar, e pibliy *Seychelles Law Reports*, setadir bann zizman enportan delivre par Lakour Siprenm e Lakour Dapel. Mr Speaker, avek ou permisyon mon ti ava swete elabor lo bann fonksyon, ki sa Komisyon pou annan.

Alor premyerman revizyon Lalwa.

An bref revizyon Lalwa i kapab ganny dekrir koman amannman miner, ki ganny fer avek Lalwa en pei, san ki sibstans sa Lalwa li menm i ganny sanze. Sa kalite travay zeneralman enkli - me i pa limite, avek,

Koriz bann referans,

Koriz bann mark ponktyasyon,

Koriz bann fot gramer,

Koriz bann fot ki ganny fer le pe tip en Lalwa,

Met azour bann tit, bann lofis piblik e bann zofisye piblik, e

Re aranz lord nimerik,

Re aranz Lalwa annord. E osi konsolid Lalwa, e fer tou bann sanzman, ki bezwen ganny fer an rezilta sa konsolidasyon.

Enn fwa ki tou revizyon in fini ganny fer avek Lalwa Sesel, Lalwa i ganny konsolide e ganny re-pibliye. An se moman revizyon Lalwa Sesel pe ganny fer par en Komisyoner ki ansarz revizyon Lalwa annakor avek *Statute Law Revision Act*, Sapit 232, ki ti vin an fors le 15 Oktob 1990 avan Konstitisyon 1994.

Mr Speaker, mon'n ganny met okouran ki serten Manm Lasanble Nasyonal, par egzanp Onorab Gervais Henrie, i panse ki pouwar ki ganny donnen avek Komisyoner pou

reviz Lalwa, ti an tro. Dan le sans ki Komisyoner pou reviz Lalwa i kapab sanz provizyon en Lalwa ki'n ganny ekrire. E fer sanzman avek bann Lalwa, san ki Lasanble Nasyonal i aprouve.

Mon'n osi ganny enformen ki sa bann pouvwar, i pa konsistan avek prensip demokrasi. Parske prosedir ki pe ganny servi pou ranvers en Lalwa, i pa 100poursan transparan e enklisiv.

An repons mon Gouvernman in fer kler, dan paragraf 2, *Schedule 2* anba sa Prozedlwa, ki Komisyon pou napa okenn pouvwar pou sanz *conjunctive* e *disjunctives* avek okenn Lalwa ki an ekrire.

Oubyen pour li retir okenn *schedule*, *map*, portre, desen, *diagram*, e lezot lobze dan en Lalwa an ekrire, oubyen senplifye nenport ki fraz dan en Lalwa, an ekrire.

Mr Speaker, avek sa propozisyon dan lavenir, ler Lalwa pou ganny revize e Komisyon i form en lopinyon, ki en fraz dan en Lezislasyon i merit pli kout e pli senp, Komisyon pou bezwen propoz en lamannman ki pou bezwen ganny aprouve par Lasanble Nasyonal.

Se pour sa rezon Mr Speaker, ki nou pe propoz sa Prozedlwa. Mr Speaker, nou tou nou konnen e nou kapab apresye lefe ki revizyon Lalwa pou kontribye anver fer Lezislasyon vin pli aksesib, kler e pli previzib.

Dezyenm konponan reform Lalwa:

Mr Speaker pou bokou lannen i annan demann ki sorti kot bann Ziz, bann Avoka, Sosyete Sivil e Sekter Prive, pou etabli en Komisyon pou responsab pou fer reform e reviz Lalwa Sesel. Mon Gouvernman, in tann sa demann fer

par piblik. E nou'n deside pou fer ki Komisyon pou reviz Lalwa, i vin en organ konsiltatif. Oubyen en *advisory body*, pou Larepiblik ki pou sirvey ek reviz Lalwa Sesel.

Komisyon pou rekomann nouvo Lezislasyon e bann lamannman pou bann Lalwa ki deza an egzistans.

Koman en parti son louvraz, Komisyon pou bezwen fer bann konsiltasyon piblik e resers aprofondir lo bann Lalwa, avek bi pou vin avek bann solisyon pou bann defi ki lasosyete pe fer fas avek, e asire ki Sesel i reste azour avek bann devlopman Lezislativ Sesel.

Mr Speaker i annan bokou problemn sosyal, finans e problemn lanvironnman ki Seselwa i anvi ganny adres par reform Lezislativ. E en pe sa bann reform i kontroversyel. I annan ki sansib politikman. I annan ki konplike e i osi annan ki bezwen bann konesans spesyalize, analiz e konesans legal aprofondi.

Sa bann problemn, i annan ki konsern teknolozi lo finans, lilizasyon kanabis, maryaz menm seks, drwa *LGBTI*, avortman, sanzman klima, e drwa dimoun avek dezabilite.

Mr Speaker, i annan promes ki parti *LDS* ti fer dan son Manifesto, ki pou bezwen en antite ki spesyalize e endepandan pou etidye, e konsider bann kad legal ki pou bezwen ganny mete an plas. Par egzanp, *LDS* ti promet pou protez later lagrikiltir, pou ogmant sekirite alimanter Sesel.

E sa pou bezwen bokou zefor pou balans lentere ant servi later pou lakaz, proze touristik, lafore, konservasyon lanvironnman. I osi pou annan bann nouvo devlopman dan lemond, par egzanp kot en

madanm i agree pou anmenn e donn nesans en zanfan, lo lapar en lot dimoun, ou en koup.

Avek sa prosedir i vin en bon pe konplikasyon ki relevan pou Sesel, an vi ki tou keksoz i ganny globalize dan sa lemond ozordi. Nou annan en lentansyon ki sa Komisyon, i adres serten sa bann problem sosyal, finansyel, lanvironnman. E pou propoz bann solisyon obzektif, e analitik pou ede rezourd en pe sa bann problem, ki mon mansyonnen.

Mr Speaker, dapre sa propozisyon, Komisyon i kapab egzaminen e fer travay lo en Lalwa oubyen en proz pou en Lalwa, lo en size ki en manm piblik ouswa en Manm Lasanble, e osi Zidisyer en Minister, en Departman oubyen nenport ki Lazans Gouvernman, i kapab fer.

An plis ki sa Komisyon menm, i kapab decide e propoze ki Lalwa ki i pou travay lo la. Komisyon pou bezwen servi serten kriter pou desid lo bann proze ki Komisyon pou travay lo la. Sa bann kriter i tel ki konsiderasyon, kantite resours ki neser pou en proze an partikilye.

I enportan pou fer resorti ki travay Komisyon pou answit bezwen ganny soumet devan konsey Minis e Prezidan pou laprouvasyon, avan ki i ganny prezante devan Lasanble Nasyonal.

Parmi bann keksoz ki Konsey Minis pou pran an konsiderasyon, se si i annan ase lentere piblik, politik pou siport sa proze.

Komisyon pou bezwen asire pou napa *duplication* lo loubraz. E nou bezwen osi asire ki en Minister i kapab enplimant bann propozisyon

par kont konsider tou lenplikasyon finansyel, e teknik.

Trwazyenm konponan sa ki nou ti apel li *legislative scrutiny*. Mr Speaker, Komisyon pou osi angaz dan sa ki nou apel *pre-legislative scrutiny* e osi dan *post-legislative scrutiny*. Ki vedir egzaminen, poz Lalwa avan i ganny prezante devan Lasanble, oubyen pandan ki i devan Lasanble, e apre ki sa Lalwa i an viger, e son lenplimantasyon.

Sa pwen fonksyon enportan, pou Lezislasyon. *Legislative scrutiny* parey nou dir li, i normalman i en legzersis ki ganny fer par bann Manm Lasanble Nasyonal. An se moman, Lasanble Nasyonal i fer bann legzersis *legislative scrutiny*, par en Komite apele *Scrutiny of Bills Committee*, kot bann Manm Lasanble Nasyonal sorti kot tou parti politik, ki zot Manm i form par Lasanble, i zwenn pou egzamin e analiz bann propozisyon Lalwa, ouswa *Bills* avek bi pou amelyor kalite bann propozisyon Lalwa.

Me parey *Attorney Zeneral* i eksplike dan lentrodiksyon sa Lalwa. I annan bezwen pour Lasanble Nasyonal ganny plis sipor, pou fer *post-legislative scrutiny*. *Post-legislative scrutiny* vedir en legzersis pou analize si bann Lalwa ki'n ganny pase par Lasanble Nasyonal pe arive akonplir son lobzektif.

E pou analize e konpran, si en Lalwa an partikilye pe marse lo en nivo pratik e si i annan okenn sanzman ki neser. Komisyon pou revizyon Lalwa, i annan bi pou asiste Lasanble Nasyonal kot i posib, pou desarz son fonksyon *post-legislative scrutiny*.

Mr Speaker, nou senserman krwar ki kalite, e nivo bann Lalwa pou ganny bokou amelyore si i annan sa kalite *scrutiny*. Sa i espesyalman pou bann regleman ki pa ganny egzaminen par Komite *Scrutiny of Bill Committee*, dan Lasanble Nasyonal.

Seychelles Law Reports:

Mr Speaker, parey mon'n mansyonnen pli boner sa Komisyon pou osi responsab pour li met an plas *Seychelles Law Report*, selman avek laprouvasyon, sef Ziz e Prezidan Lakour Dapel.

Mr Speaker i enportan pou etabli en striktir formel. E finansman ki pou fer li posib pour ki sa louvraz konpilasyon e pe piblikasyon bann zizman enportan, oubyen *law reporting* i ganny fer dan en fason efikas. An se moman, pa tou zizman e desizyon Lakour Sesel ki fasilman aksesib.

Alor konpozisyon sa *Law Commission:*

Mr Speaker, an term konpozisyon, sa Komisyon pou ganny administre par bann Komisioner tel ki *Attorney Zeneral*, Ziz e Avoka ki pou konsilte manm piblik. E bann partner kle lo bann propozisyon ki Komisyon pou fer. Lo kote administrasyon e fonksyon toulezour, sa Komisyon pou ganny fer par en Direkter.

Direkter sa Komisyon pou ganny sipor bann lezot manm teknik. Mr Speaker, bann Ziz ki pou ganny apwente lo sa Komisyon pou selman la pou zot lekspertiz. I en keksoz normal pou bann Ziz asiz lo bann tel Komisyon parey. Sa i ganny fer dan bann pei tel ki Lostrali, Canada, e bann Pti Leta Zil tel ki Maurice an Karaib e dan Pasifik.

Nou'n pran sa desizyon pou enkli Ziz, vi i i annan en mankman resours imen isi Sesel, espesyalman dan profesyon legal. I pa abnormal dan Sesel pou bann Ziz asiste avek bann proze pou reform Lalwa.

Sa in ganny demontre par egzanz an 2020 atraver preparasyon Kod Sivil. E osi atraver *Child Law Reform Committee* kot Sef Ziz sa lepok ti *Chairperson*. E sa komite in fer en propozisyon ek Gouvernman, en Prozedlwa lo lofans seksyel.

An se moman i annan 4 Ziz, ki form parti *Law Revision Advisory Committee* ki'n ganny etabli anba *Statute Law Revision Act*.

Mr Speaker an terminan mon anvi remersye *Attorney Zeneral*, e son lekip e osi *Law Revision Advisory Committee* pou travay ki zot in fer ziska prezan, dan zot latas pou reviz Lalwa Sesel, dan kad proze Gouvernman.

Mon kont lo zot sipor dan Lasanble Nasyonal, pou pas sa Prozedlwa. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi nou'n pare pou pran pou entervansyon bann Manm. Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Bonzour Mr Speaker, Bonzour Minis avek ou lekip. Bonzour tou dimoun a lekout. Prozedlwa ki devan nou, pe donn nesans en Komisyon Lalwa, pou adres trwa sityasyon. Reform, revizyon e *scrutiny* Lalwa. E anfen parey in dir fer en konpilsyon rapor Lalwa.

I annan bokou bon keksoz dan sa Lalwa. Me i osi annan serten provizyon ki mon annan serten

rezervasyon e mon pou eksprim li pli tar.

Premyerman lo size reform Lalwa li menm, Komisyon i annan en rol konseye e i pou bezwen angaz li dan konsiltasyon piblik ki toultan nou pe demande pou anforse nou demokrasi. Sa ki nou apel *participative democracy*. E sa i en pwen for lo azanda *LDS*.

I montre lapartenans ler nou konsilte. I montre ki nou pe ankouraz dimoun pou konpran pli byen ki bann striktir Leta pe fer. Ki bann proze, ki bann Lalwa, ki bann desizyon enportan pe ganny fer pou zot osi kapab donn zot lopinyon e sa dan li menm i vreman ranforse nou demokrasi.

Dezyenman, sa Komisyon pou revwar fer revizyon Lalwa e parey nou konnen, Lalwa i bezwen reste relevan avek letan ki nou pe viv ladan. E pou li reste relevan avek letan ki nou pe viv ladan, i bezwen ki i annan serten revizyon detanzaot.

Bokou travay in deza ganny fer anba *Statute Revision Act* ki son Komisyoner an konsiltasyon avek biro *Attorney Zeneral*, in antreprann.

Par egzanp Mr Speakers, konviksyon dan ka ot traizon avek mert, a en lepok ti ganny pini par en lapenn lanmor. Me anba *Criminal Procedure Code (Cap 54)*. Me pa tro lontan an Oktob lannen pase, sa provizyon in ganny *repealed* e in ganny met anliny avek nou Konstitisyon ki donn drwa lavi, Lartik 15, ki en drwa fondamantal. E sa bann krim ozordi i ganny pini par lavi prizon dan plas en legzekisyon.

Sa i vedir ki annan bokou travay pou met annord e moderniz

nou bann Lalwa ki arkaik. I reste en travay kontinyel e enportan pou ganny adrese. E si sa Komisyon pe fer sa, *all the best*, tre byen.

Morso sa Lalwa dan son form ki'n ganny gazete ki mwan mon pa tonm dakor avek, se lo kote *pre-legislative scrutiny* Mr Speaker. Ki en rol ki Lasanble in ganny donner par Konstitisyon. Konstitisyon parey nou konnen i Lalwa siprenm nou pei e anba Lartik 77 i donn nesans nou Lasanble.

E Lartik 85 i donn travay ki nou Lasanble i fer, en travay Lezislativ;- vedir pou fer e pas Lalwa dan nou pei. E sa i travay prensipal, e mon a lir sa parti. 85 i dir nou,

The legislative power of Seychelles is vested in the National Assembly and shall be exercised subject to and in accordance with this Constitution.'

E en parti sa travay se pou fer sa *pre-legislative scrutiny*. Ler nou asize koman *Bills Committee*, i permet nou osi entervi bann *sponsors Bill* e vwar vreman si bann *objects and reasons* ki'n ganny dir i an akordans avek sa ki in ganny ekrir.

Souvandfwa nou vwar i annan serten dezakor enn ler avek serten provizyon e lentansyon ki *sponsors* i oule. Vedir ki lentansyon ki Legzekitiv i oule li menm.

Nou osi re pas lo son *text* pou retir fot literer. Me i vre ki petet pa tou Manm Lasanble ki ofe avek sa kalite travay, akoz i en travay se teknik e ase akademik. Me mon krwar ki solisyon se pa retir sa morso travay avek nou ki Konstitisyon in donn nou. Mon krwar solisyon se donn plis *capacity building* Lasanble

li menm, annan en bon seksyon legal dan Lasanble, anba nou Sekretarya ki ava ede pou anmenn sa bann travay.

I annan pei, menm ki sa seksyon *drafting* ki ozordi i anba lofis *Attorney Zeneral*, i anba Lasanble li menm. E sa bann pei i komans *draft* Lalwa depi son komansman ziska son finisyon.

Mr Speaker, la mon bezwen osi *point* en *pti figure* lo lofis *Attorney Zeneral*. Zot lo zot kote, si zot pe mentenir en Seksyon *Draftsmen* pou fer sa prosedir, me mon krwar poudir lo zot kote zot devret ranforsi zot osi kapasite zot bann travayer, fer sir ki bann Lalwa ki vin dan Lasanble i napa sa kantite fot.

Si problemn i lo zot kote, zot bezwen remede li avek zot program *capacity building, manpower*. Non pa kree en lot letap ant lofis *Attorney Zeneral* e Lasanble li menm.

Dan lentere bonn gouvrenans e lefikasite, nou'n vwar kot enn de bann *Board* dan diferan lorganizasyon in swa aptisi oubyen in fermen, oubyen zot travay in ganny transfer avek bann *CEO*, oubyen amalgamasyon serten *Board*.

Alors eski nou pe kree en lot Komisyon ki nou pou bezwen donn en *allowance*, alors eski sa pa pou annan en lenpak finansyel lo Gouvrenman? An etandonnen ki lofis *Attorney Zeneral* ti devret pe prodwi bann *Bill* avek mwens fot posib.

Mr Speaker, an konklizyon mon oule dir ki i annan bokou fonksyon anba sa Lalwa, ki kapab ganny fer par lofis *Attorney Zeneral* li menm, si zot agrandi zot *pool of*

draftsperson e osi zot donn kapasite, zot rod dimoun ki pi kapab fer sa travay.

Me par kont mon konpran ki i annan serten legzisans kot nou bezwen vwar e konsilte avek bokou bann eksper, sirtou lo kote revizyon Lalwa li menm, lo kote reform Lalwa e answit lo kote *post-legislative scrutiny* ki nou, nou napa sa kapasite pou nou fer.

Mon krwar an konklizyon mon oule dir, ki nou apresye serten morso sa Lalwa, me mon pou vwar li difisil pou mwan konsider en vot lo mon kote, mon pa konn lezot dimoun, pou sa Lalwa, si i pa pe pran an kont pou kit sa *pre-legislative scrutiny* avek Lasanble li menm. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Lot entervenans, Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon'n ekout Onorab Hoareau avek bokou latansyon e mon ti a kontan kekfw a travay sa lentervansyon, eksplike akon mon pa kwa ki sa ki pe ganny fer dan sa *Bill*, lo nivo *pre-legislative scrutiny* i defayan. O kontrer i en lot letap, i en lot lapwi, i en lot led. Me les mwan vin lo al en *pti* ou taler, ler mon a adres sa propozisyon ki dan sa *Bill* la ozordi bomaten.

Parey Vis-Prezidan in fer nou konpran, sa *Bill* apard son konpozisyon sa Komisyon li menm, i annan annefe 4 konponan; *Law Revision, Law Reform, Scrutiny* avek *Law Reporting*. E tou le 4 i enportan, nou pa devret zis *focus* lo en laspe sa

ki sa komisyon pou fer *and that is scrutiny*.

Me son travay prensipal aneife i pa pou *pre-legislative scrutiny*. Sa pou en pti morso son travay. Son travay prensipal i pou sa 3 keksoz;- (1)*Law Revision*; (2) *Law Reform* avek (3) *Law Reporting*. Akoz se sa vreman kot neseseite i bezwen, kot nou pei i bezwen bouz avek larestan lemonn.

Law revision Mr Speaker, in toultan en problem pou nou bann Avoka ki travay dan - anfen nou bann Avoka ki bezwen sa bann zouti ki Lalwa, ki - *which is law*, bann Lalwa ki nou travay avek. E tanzantan nou'n vwar ki bann Gouvernman Kolonyal e bann administrasyon avan, in trouv li bon pou met tou bann Lalwa *up-to-date* e zot fer sa atraver en prosesis revizyon.

Me le problem ki ler ou annan otan Lalwa ki nou, nou annan e nou, nou napa sa kantite Lalwa konpare avek bann lezot ziridiksyon. Ler ou regard sa travay ki bezwen ganny fer, ou vwar ki etandonnen ki ou fer li tanzantan, bann *law revisions* ki ti arive isi ti an 1956 apre an 1971, apre an 1991, apre an 2010. So, zot vwar dekalaz.

Setadir ki ant sa bann dat tou Lalwa ki'n ganny sanze pa pou dan sa dernyen set Lalwa ki'n ganny revize e bann Avoka i bezwen al dan tout sort landrwa, pou al rod sa bann amannman ki'n ganny ek Lalwa oubyen bann nouvo Lalwa.

E son problem revizyon, li menm li, i pran telman lontan akoz en sel dimoun ki pe travay parey toultan in le ka, pou reviz tou sa bann Lalwa, i pran plizyer lannen.

So, *by the time* ki son Lalwa ki in revize i ganny *print*, in deza *out of date*. Donk i en pti parey program fer lakaz isi Sesel. Zanmen nou arive fini fer tou lakaz ki dimoun i bezwen. Zanmen nou arive kapab met annord tou bann Lalwa ki nou sipoze met annord.

E avek larive Mr Knights dan nou pei in anmenn en lide en pe nouvo e sa se anmezir ki nou pe fer sa bann revizyon peryodik, annou osi fer bann revizyon kontini.

Setadir toultan annou reviz bann Lalwa pou met zot *up-to-date* san esper tou le 15an *or whatever* pou fer sa legzersis. E nou'n vwar nou bann ki ti la dan sizyenm Lasanble, ki mannyer ler ou sey amann en Lalwa prey nou ti fer Kod Sivil, apre 40an, ki mannyer i difisil akoz i annan telman konseps ki'n sanze, i annan telman lespri ki nouvo.

Alors, lo sa kote *Law revision*, mon krwar ki i absoliman apropiye ki i annan en Komisyon, ki en Komisyon permanan, ki pou kontinyelman reviz bann Lalwa. E mwan mon absoliman dakor, akoz set en keksoz ki mon'n toultan propoze, ki se bann Ziz ki'n *retire* ki form *backbone* sa Komisyon.

Akoz ler en Ziz i *retire* a laz 70an, dan bokou ka, si pa tou ka, se bann dimoun ki *at the peak of their powers*. Zot in asimil telman lenformasyon, zot in annan telman konesans ki zot pa kapab zis al zwe *golf*, oubyen al lapes, oubyen al zwe avek zot bann pti zanfan.

Zot annan ankor bokou pou kontribye e sa se en ekselan landrwa kot zot kapab kontribye pou fer sa bann travay.

Donk mon siport konpozisyon sa Komisyon antyerman. Natirelman i pa pou annan zis Ziz akoz i pou de-balanse. E la mon kapab dir lo en nivo personnel Mr Speaker, ki mannyer mon kontan vwar bann zenn Avoka, bann vreman zenn Avoka pe partisip dan travay Lezislasyon. E mon ava sit ozordi Mademoiselle Shantana Barbe ki isi avek nou dan sa Lasanble, koman enn sa bann zenn Avoka briyan, vreman briyan ki'n pare pou vin devan.

E *on top of* son travay koman en Avoka, pou ed prosis sa *Law Commission*. E sa se en keksoz ankouraz Mr Speaker e nou bezwen felisit sa bann zenn dimoun akoz se zot lavenir, pa nou.

Nou nou'n fer nou bout kontribisyon, me lavenir i dan zot lanmen. E donk Ms Barbe felisitasyon e *good luck* dan ou traze.

An sa ki konsern *law reform*, i en lot vole ki osi enportan e ki zanmen nou'n sey antreprann. Nou'n fer *law reform piecemeal* dan lepase. Nou'n fer en revizyon Konstitisyon, tou dimoun ava rapel an 2008 pou selebre 25an - (eskiz mwan) pou selebre 15an depi Konstitisyon.

Nou'n fer en revizyon Konstitisyon e apre sa nou pa'n fer ankor en revizyon konpreansib Konstitisyon. Apre 40an parey mon'n fek dir, nou'n reviz Kod Sivil. La, *as we speak* i annan en revizyon ki pe ganny fer dan *Employment Act*, akoz *Employment Act* i bezwen ganny met azour.

E de tou tan, nou tou nou rapel - de tou tan, nou'n sey reviz *Companies Act*, enn nou bann Lalwa

prensipal isi dan seksyon komers. Bokou, bokou *Attorney Zeneral* in sey reviz *Companies Act*. E la mon ava, *as an aside*, mon a fer zot rapel ki ler *Companies Act* ti ganny enakte isi Sesel, an 1972 i ti pli bon *Companies Act* dan lemonn antye. Nou ti annan rikord pou annan Lalwa pli modern, pli performan pli bon dan sa domenn.

Me malerezman, parey dan bokou keksoz, nou pa'n kontinyen gard li *up-to-date* e prezan lezot dimoun in pas devan nou. E nou, nou annan en Lalwa ki tre bon - tre bon. Mwan mon kontan li sa Lalwa, me i pa osi performan ki i ti devret etc. Donk li osi i *work in progress*.

Me se pa tou Mr Speaker, i annan lezot keksoz ki nou bezwen osi pe regarde. Bann nouvo lespri, bann nouvo Lalwa, e lekel ki pou fer li? *Attorney General* parey Onorab Hoareau fek dir, i napa kapasite pou menm *proofread* bann Lalwa ki i prezante e donk bokou sa bann *proofreading* i tonm lo *Bills Committee* e i tonm lo nou isi koman bann Lezislater dan sa Lasanble. I pa devret le ka.

Si napa sifizaman kapasite pou fer bann pti travay parey sa, e avek sa volim Lezislasyon ki depi sa dernyen detrwa an nou pe vwar e sirtou anba sa nouvo Gouvernman, ki mannyer i pou annan kapasite pou li asize e regard bann Lawa ki merit ganny reformen? Pa revize - tir en *comma* isi, tir en lot laba - me reformen?

Par egzanp Mr Speaker, mon ava donn ou en legzanp, *Control of Rent and Tenancy Agreement Act*. Se en Lalwa ki ti ganny pase an 1950 ekek, a en moman kot isi Sesel ti

napa bokou lakaz. Zot a rapel, nou bann ki en pe pli vye, bokou dimoun ti lwe lakaz, e tanzantan ou ti vwar dimoun bezwen pase dan en kanmiyon avek zot pake aswar, oubyen dan kwen semen, akoz *landlord* in met zot deor e zot ti bezwen al rod en lot lozman. E ti napa bokou lozman.

Ozordi sityasyon in sanz kompletman, me Lalwa i ankor sa vye Lalwa. Sa vye Lalwa ki ti'n ganny pase pou protez bann dimoun vilnerab, bann dimoun ki ti napa lozman, ozordi sanmenm sa Lalwa ou pe servi li pou ou *deal* avek bann sityasyon komersyal; lo retir en labank par egzantp dan en *building* ki i pe lwe. Oubyen *raise rent* pou en lakonpanyen ki pe fer de milyon.

Sa Lalwa i bezwen ganny reformen, me kapasite pa la e mon'n sit sa koman en legzanp Mr Speaker. Mr Speaker, i annan en kantite, kantite legzanp ankor, bann Lalwa ki merit ganny reformen.

Nou, nou bann Lezislater. Nou, nou dan en serten sans dan dernyen bout sa masin sosis. Nou napa kapasite parey Onorab Hoareau fek dir, pou nou enplimant nou menm reform Lalwa e enplimant Lalwa. Lalwa pa sorti kot nou, i sorti kot *Attorney Zeneral*, apre ki *Cabinet* in donn en direktiv e i ariv isi kot nou. E nou, nou bezwen dil avek sa ki nou gannyen. E la mon demann en kestyon, e set en kestyon ki mon konnen nou pou revwar lannen prosenn ler nou pe selebre 30em laniverser nou Konstitisyon.

Eski dan sa konteks nou annan en sistenm Parlmanter isi Sesel, oubyen eski nou annan en sistenm Prezidansyel? Akoz dan

bann sistenm Prezidansyel, Lalwa i sorti kot Lasanble. Se Lasanble ki drafte Lalwa. Se Lasanble ki *legislate*. Lanmerik, Kongre eksetera. Se pa *Attorney Zeneral* avek Gouvernman ki fer Lalwa. Zot, zot sinyen. Lalwa i sorti kot reprezantan lepep.

Donk sa se bann kestyon ki nou bezwen demann nou lekor. Me pour lemoman nou pa kapab fer li nou menm, nou napa kapasite. En zour nou pou annan, me pour lemoman nou napa e nou bezwen viv avek. E set en sistenm ki travay. Alors, nou bezwen aksepte ki dan en serten sans nou, nou pou repositwar bann Lalwa ki ganny *thought-up and drafted elsewhere* e ki ariv kot nou, pou nou fer sa dernyen bout semen avek.

Akoz se nou, sel Lotorite isi Sesel ki annan pouvwar pou transform en keksoz ki'n ganny gazette e pou fer li vin en Lalwa ki morde.

Trwazyenm pwen, akoz mon pou les *scrutiny* pou dernyen. Trwazyenm pwen se sa *Law reporting*. Mr Speaker, Lalwa *Statute Law* i en bon keksoz, me Avoka pa bezwen zis sa, zot bezwen osi presedan bann zizman. Ler mwan mon ti en Avoka, ler mwan mon ti komans travay isi, ti napa en *Law report*, ti napa en *Law report* Sesel.

Kot ou ti pou al rode pou konnen ki si sa ki'n pase dan en *case* avan, ou ti bezwen al demann bann Avoka en pe pli *senior* e zot, zot ti ava donn ou oubyen pa donn ou, sa bann non - sa bann *case* pou ou kapab *vog*, navige. I ti difisil.

Ozordi tousala in sanze, nou annan en sistenm Mr Speaker, kot

Law reports i ganny pibliye e ou kapab retourn lo *SeyLII* par egzanzp, ki en zouti ekstraordiner e vwar tou bann Lalwa ki'n ganny amande *up-to-date* e tou bann *Law reports* ki la, plizoumwen azour.

Me malerezman i pa azour. Akoz *SeyLII* li osi, e la mon profite pou lans en lapel avek bann dimoun ki konsernen. *SeyLII* li osi i en Lorganizasyon volonter, i pa ganny okenn larzan avek Gouvernman, i pa pran larzan avek Gouvernman, akoz i bezwen reste endepandan avek Gouvernman, me i bezwen resours pou travay.

Tou bann dimoun ki lo *board SeyLII* se bann volonter ki pa ganny okenn peye, okenn peyman. E sa servis ki nou donnen ki nou apel *free access to Law* set en servis ki kout bokou larzan. E mon lans en lapel avek bann dimoun ki kapab fer li pou silvouple vin devan e kontribye dan sa fon *SeyLII*, pou ki sa Lorganizasyon i kapab kontinyen fer sa travay ki i pe fer. Donk, *Law reporting* i en keksoz ki enportan.

Donk, ler nou regard tousala e Mr Speaker, nou vwar ki dan sa semen ki nou pe travers koman en Nasyon, enn ban keksoz ki nou bezwen toultan annan e annan azour, se nou bann Lalwa ek nou bann zizman. E ki mannyer pou fer sa?

Konmela, *let's face it* i en pti pe an dezord. Ou annan *Attorney Zeneral* ki pe fer en pe Lalwa, ou annan Lasanble ki pe *scrutinize* en pe Lalwa, ou annan *SeyLII* ki met en pe lo son *site*. Ou anna Lasanble li menm ki met en pe lo son *site*. Ou annan lezot Lotorite, *Tax* par egzanzp ki met tou Lalwa *Tax* lo son *site*.

Dan lezot Departman Gouvernman i met bann Lalwa ki enpotan pou zot lo zot *site*.

Me ou bezwen al rod tousala dan en kantite landrwa. Tou dimoun i travay dan *silos*. Sa ki fodre nou fer se anmenn tou sa bann konpetans ansanm. E se sa ki sa Komisyon pe sey fer - ou plito se sa son lobzektif prensipal.

Non selman pou fer sa travay de baz, pou fer sir ki nou Lalwa ek nou bann *Law reports* i azour, toultan me ki nou annan meyer Lalwa posib, me ki zot tou zot kapab ganny met dan en sel landrwa e ganny akse avek - dan en fason - e pou piblik ganny akse avek dan en fason fasil.

Mon kontan vwar ki sa *Law Reform Commission*, sa *Law Commission* ki pou fer *law reform*, i pou regard bann size kontroversyel. I annan bokou size kontroversyel e en size parey in ganny mansyonnen deza se sa size *LGBT*. Personn pa oule touse. I en *hot potato* e nou tou nou konnen ki i en *hot potato*.

Me en lorganizasyon parey sa *Law Commission* ki endepandan, i kapab abord sa size. I kapab lans en deba. I kapab fer bann propozisyon ki pou vin devan sa Lasanble pou nou debat lo la.

E mon ava dir zot, ler nou ti pas Kod Sivil lot zour, les mwan dir zot, ler nou ti pas Kod Sivil lot zour e nou ti fer definisyon *qualifying relationship*, si zot rapel, pou nou fer en serten lekivalans ant dimoun ki ti dan relasyon menaz, avek dan en relasyon maryaz, nou pa ti dir sa i ant en zonm ek en fanm.

Nou ti dir sa relasyon fodre i ant de dimoun. E de dimoun i kapab

ki kekfwa nou ti anvi fer li, kekfwa nou pa ti anvi fer li, kekfwa in pas in in-apersi. Me sa ki nou'n fer, se ki nou'n definir en *qualifying relationship* ki kapab *include* prezan de madanm oubyen 2 msye.

So, sa se bann keksoz ki en *Law Reform Branch* avek en *Law Commission* pou *regarde* tre pre, pou fer sir ki sa bann keksoz pa defayan. Lotrozour nou fek pas *Associations Act* isi e mon ti pe regard li sa *weekend and* dan enn bann *Schedules* nou'n bliye sanz sa mo *Associations Act* e nou'n gard li *Registration of Association's Act or whatever* ki i ti ete. Sa se bann keksoz ki bann mankman ki malgre travay ki nou, nou fer, nou mank li.

Alors Mr Speaker, mon a retour prezan an konklizyon lo sa dernyen pwen ki pe trouble serten Manm Lasanble e ki mon krwar nou pou tann ankor plis lo la en pe pli tar.

Parey mon'n dir, *legislatives scrutiny* i en keksoz ki ekskremman enportan. Napa okenn leskiz pou okenn Parlman pas okenn Lalwa ki pa perfe. Akoz nou pe monk nou prop lekor, nou pe montre nou prop lekor ledwa si nou fer en keksoz ki pa perfe.

Me nou konnen ki nou napa letan, nou napa konpetans, nou napa kapasite pou nou fer *the best*. Alors nou bezwen fer sa ki nou kapab.

E se la kot nou vin lo sa komite, sa sityasyon *scrutiny* devan sa Lasanble. I annan de kalite *scrutiny*. *Pre-legislative* e *post-legislative scrutiny*. Les mwan koman ek sa enn ki pli senp avan. *Post-legislative scrutiny* se apre ki

nou'n fini pas en Lalwa, sa Komisyon pou regard li ankor, i pou regarde dan ki fason i pe ganny enplimante. Eski i pe ganny byen enplimante oubyen non?

E la mon ava fer en rapel Mr Speaker, ki dan le pase ler mwan mon ti *Chair Bills Committee*, tou-lez-an dan nou rapor, nou ti demann avek Gouvernman, ler zot anmenn en Prozedlwa devan sa Lasanble, anmenn li avek 2 lezot keksoz.

Enn, se en *rollout program* pou Lasanble konnen konbyen letan i pou pran pou enplimant sa keksoz. E dezyenmman set avek en Bidze. Konbyen i pou kout sa pei? Konbyen i pou kout sa pei pou enplimant sa Lalwa.

Akoz nou, nou pa kapab pas en Lalwa dan vid. Nou bezwen konnen ki son konsekans. Onorab Hoareau ozordi in demann en kestyon dan vid, akoz i pa konnen. Eski bann Manm sa Komisyon zot pou ganny en *stipend*? Eski zot pou ganny peye e eski sa pou vin en fardo lo Gouvernman?

Sa se pa bann kestyon ki nou devret pe demande, se bann kestyon ki nou devret konnen avan ki nou pas en Lalwa. Nou devret konnen, wi i vo lapenn fer li oubyen non. Me la *atlases* dan en serten sans, *post-legislative scrutiny* i ava kapab *deal* avek sa keksoz.

Bills Committee Mr Speaker, parey zot ava rapel, dan lepase ti en komite sesyonnel. Dan bann *Standing Orders*, dan trwazyenm - *well* depi premye ziska katriyenm Lasanble pa ti annan en *Bills Committee*. Sak fwa ki en *Bill* i vin devan Lasanble, Lasanble ti kapab pas en Mosyon pou fer *Bills*

Committee pou sa *Bill*. E ler in fini raport lo sa *Bill, that was the end of that Bills Committee*.

Me nou'n vwar ler nou'n ariv dan-. Mon pa ti dan senkyenm Lasanble. Bann Onorab ki pou koz apre mwan ki ti dan senkyenm Lasanble i ava kapab dir nou - me sa ki mon konnen se ki dan sizyenm Lasanble, nou ti annan nou en *Bills Committee* ki ti en Komite permanan. Anfen permanan pandan sa peryod Lasanble e la nou annan menm keksoz ozordi.

Sa *Bills Committee* nou'n vwar ki i bezwen en komite sesyonnel. I bezwen en *Standing Sessional Committee*. I bezwen la an permanans, pou regard tou bann *Bill* pou bann rezon ki'n ganny donner deza. Akoz bann *Bill* annan de fwa ler zot ariv kot nou, zot pa dan sa *shape* ki nou, nou ti a kontan.

Me annou pa bliye. Annou pa bliye ki i annan en gran pwen dan *terms of reference Bills Committee*, e sa se, *Bills Committee* napa drwa regard *policy issues*. Pa kapab regard *policy issues, that's for Government*.

Se Gouvernman ki pou desid lo Polisi. Apre se nou koman en Lasanble ki pou desid lo polisi. Si nou pa kontan polisi Gouvernman, nou, nou annan sel lotorite pou nou sanz sa polisi e pou fer li antre dan en *Bill. Not the Bills Committee*. E sa mon krwar i enportan pou konnen.

Mon pa pe montre ledwa Mr Speaker. Tantasyon ler ou dan *Bills Committee* se *obviously* pou ou al dan domenn polisi e sa i toutafe normal. E mon konpran tre byen akoz *Bills Committee* i fer li, akoz zot la pou gid nou.

Me mon ti a kontan zis lans en lapel pou dir ler i en *policy issue, don't change the law*. Zis dan zot rapor *alert* Lasanble ki sa se kekwfa en semen ki nou devret pe pran. Se koumsa ki *Bills Committee* i devret travay.

Donk *Bills Committee* li, son *main job* se *scrutiny of legislation*. Se pou fer sir ki ler sa Lezislasyon i ariv devan sa Lasanble parey nou dir toultan, nou pa pas nou letan pe koriz bann fot gramer oubyen fot Angle. Me nou pe *focus* lo sa ki nou *Standing Orders* i demann nou fer anba *Legislation*, e sa se fer bann lamannman sibstansyel e nesese avek sa *Bill* si i annan.

E la mon krwar, se la kot mon ti a kontan adres sa *issue legislative scrutiny*. E zot ava vwar par lapant mon konversasyon bomaten, ki mon partaz lopinyon serten Manm lo tou lede kote latab. Akoz mon konnen zot in diskrit sa for dan *Bills Committee*.

Mon partaz zot lopinyon ki akoz *Bills Committee* i kapab fer *scrutiny of Legislation*, ki Komisyon pa kapab fer. O kontrer mwan mon krwar ki *the more the merrier* Mr Speaker. Si nou lentansyon se koman en Lezislativ pou nou pas en meyer Lalwa ki posib, *then* si sa Lalwa ler i arive devan, nou i pli bon ki i ti ava ete si ti napa en lot *scrutiny* akoz nou pe konplent? Mon pa vwar okenn rezon akoz *it's either or*. Ler ou met ou pet *pre-legislative scrutiny* dan kontrol sa Komisyon, ou pa pe dir ou pe tir li avek *Bills Committee. Far from it*.

Bills Committee i ava *still* annan son *pre-legislative scrutiny* me i ava en letap apre. E si nou pa ti'n

met sa dan sa Komisyon, e se *Attorney Zeneral* li menm ki ti'n fer son pti Komite *Pre-Legislative Scrutiny* anler kot *Attorney Zeneral*, nou pa ti pou zanmen konnen, e nou ti pou *still* annan en *Bills Committee* avek kapasite pou fer *pre-legislative scrutiny*.

Donk mon anvi ki nou annan en lespri en pe larz. Sa Lalwa mannyer mon lir, li pa pe pran okenn privilez konstitisyonnèl *or otherwise* e i pa rol konstitisyonnèl ki *Bills Committee* i fer *pre-legislative scrutiny*. I en rol ki sorti dan *terms of reference*. Se nou ki'n donn *Bills Committee* sa pouvwar. I en pouvwar nesese e enportan. Mon pa vwar aköz ki nou antre dan en *challenge* avek en lot Lotorite.

Sa *Law Reform Commission* pou annan kapasite, pou annan konpetans legal. Nou, nou annan konpetans Lezislativ. Mwan ler mon regard en Lalwa mon pa regard li koman en Avoka, mon regard li koman en Lezislater. E mon krwar nou tou nou annan menm kapasite. Aköz mwan mon en Avoka, mon pa pli for ki Onorab Vidot, oubyen Onorab Cosgrow, oubyen Onorab Loze, oubyen Onorab Bastienne. Nou tou nou egal koman Lezislater ler nou pe pas en Lawa.

Donk si en Komisyon ki annan kapasite, konesans e konpetan in regard en Lalwa ki'n ganny propoze par Gouvernman avan ki i ariv kot nou, napa naryen, mon pa vwar ki i annan okenn lenterferans oubyen okenn lenferans, etandonnen ki se pa nou ki propoz Lalwa, se Gouvernman ki propoz Lawa e Lalwa i ariv kot nou ler Gouvernman i santi li bon pou met li devan nou. Pa avan.

Donk, Mr Speaker mon pa vwar alor aköz nou annan sa lespri ki nou pe kekfwa retir en serten fonksyon avek Lasanble, e nou pe met li dan en Komisyon. Mon krwar ki i apropiye ki en Komisyon ki fer sa 4 keksoz, i kapab fer li dan en fason *holistic*. E si nou tir en bout avek i pou annan en defayans.

Finalman, mon ti a kontan e mon swete parey nou tou nou swete, ki ler bann *Bills* i vin *on the floor of the House* pou nou koz lo la. Bann *Bills*, nou pe regard son sibstans e nou pa pe regard son lafason ki in ganny ekrire. Mon krwar se sa lespri ki nou pe al ladan.

Donk an konklizyon Mr Speaker, mon salye sa Lalwa, mon salye sa lespri ki deryer en *Law Commission*. Set en keksoz ki mon personnelman koman en Avoka, depi 10, 15, 20an mon pe demande. Mon'n vwar nesese pou annan. E la ozordi finalman nou lapriyer pe ganny reponn, pou annan en lorganizasyon ki pou kapab regard sa 4 vole ki nesese dan Lezislasyon, ek dan fer Lalwa *accessible to the public*. Mon remerci ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava aprezan donn laparol Onorab Satya Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou koleg Onorab ek dimoun ki a lekout. Lalwa i bezwen evolye lo en baz ki konstan, pou akomod bezwen ouswa defi ki sosyete i fer fas avek. En lalwa pa pou kapab reste parey ouswa pri dan letan, sansan i riske tonm an aryer, i pa pou vreman reflekte bezwen nou sosyete.

E dan lentrodiksyon VP ti'n fer resorti bann defi ki nou sosyete pe fer fas avek, e kwa ki sa Komisyon i kapab fer pou sey adres sa bann size tel ki;- *same sex marriage*, aborsyon, size kanabis osi.

Lo kote en tel Komisyon, i pou permet zot ou konfront bann Lalwa ki vreman arkaik, ki pe nepli servi son bezwen, ki bezwen pas dan bann revizyon ouswa reform, pou kapab permet bann Departman Ministeryel ki zer sa bann Lalwa, fer li dan en fason ki pli efikas oubyen efektiv.

E i annan en konponan ki pou regard lo laspe lenplimantasyon e laplikasyon sa Lalwa. Isi Sesel nou konsyan poudir i annan en ta Lalwa me en bon pe pa pe neserman ganny aplike. So, dan rol ki sa Komisyon i annan, i kapab regarde lo kote laplikasyon bann Lalwa pou fer sir atraver bann lamannman ki kapab ganny propoze, ki i annord ouswa menm konformite avek sosyete i espekte.

In annan en kantite koze lo reform, revizyon e menm bann prodiksyon bann *Law reports*. E byensir mon napa problemanm avek sa bon travay ki sa Komisyon i kapab antreprann zot ladan. Me selman ler i konsern *legislative scrutiny*, ler ou ape regard bann fonksyon ki sa Komisyon i gannyen, e ou fer en konparezon avek *terms of reference* ki gid travay *Scrutiny of Bills Committee*, ou a dir ki i en pe parey.

E ou demann ou lekor, eski napa en Departman pou drafte sa bann Lalwa kot *Attorney Zeneral*, kot sa bann *drafters* zot menm zot kapab angaz avek bann *stakeholders*, kot zot kapab pran bann sizesyon, bann

propozisyon an kont. E fer sir ki avan ki sa Lalwa pe sorti dan sa Departman, tou sa bann lerer i kapab ganny rektifye.

E mon pa vwar pou ki rezon i devret annan en Komisyon an partikilye ki pou pran sa Lalwa ki'n fini ganny gazete, e apre prezant bann lamannman lo la ki annefe se *Scrutiny of Bills Committee* ki egzers sa fonksyon.

Donk i annan serten diplikasyon la ki kapab ganny evite e menm prerogative nou komite. Dan en serten sans, mwan mon santi i ganny afekte. Alors lo sa baz, prenon kont ki wi, privez koman bann Manm Lasanble Nasyonal pa pou ganny afekte ler i konsern sa dernyen staz, kot Lalwa pou vin devan pou nou kapab pase - wi. Me selman lo kote travay ki sa komite i antreprann i annan kek konstrent la.

E ler nou pe koz lo kapasite - dan sa *objects and reasons* i fer referans avek kapasite Lasanble Nasyonal. Savedir zis zot rekonnèt ki nou'n dwatet annan sa kapasite pou deservi sa fonksyon, pou kapab fer pase bann Lalwa dan en fason ki apropiye.

Me selman si i annan en tel konstrent, mon krwar lo kote bidzeter fodre i annan kapital ki ganny enzekte pou nou kapab ganny sa kapasite. Wi i pa pou kapab ganny fer lo en baz imedyat, me selman travay pou bezwen ganny antreprann pou nou kapab fer sir, lo kote *pre-legislative scrutiny* i annan sa zefor.

E ler nou pe al lo *post-legislative scrutiny*, mon totalman konpran kwa ki bezwen ganny fer e lo sa laspe, ler i konsern lenpak bann

Lalwa e menm efikasite, se zot ki pou bezwen kapab fer sa analis pou regarde si sa Lalwa pe deservi son bi.

E ler ou pe regard konpozisyon sa Komisyon, nou pe dir ki i endepandan. Kekfwa la i kapab annan plis konsiderasyon pou enkli sosyete sivil, par legzanp. E mon vwar ki se *Attorney Zeneral* ki pou propoze ki de lezot Avoka ki sorti dan sa Departman i vin lo sa Komisyon.

So, lendepandans sa Komisyon i kapab ganny kestyonnen dan en serten sans. E se la kot ou kapab osi demann *Bar Association* pou kapab propoze ki en Avoka i vini.

Lo kote konpozisyon sa komisyon, mon osi santi ki lo kote reminerasyon i bezwen en keksoz ki nou pou bezwen adrese, prenon an kont sityasyon ekonomik pei i ladan. Eski sa komite i pou ganny finanse? Konbyen eski i pou vreman kout pei? E si i pou kout pei osi, travay ki i pe antreprann nou konnen ki i en travay ki vreman signifikan. Si leksplikasyon i kapab ganny donnen pou zistifye sa, nou ti a kontan.

Me selman i annan en *clause* osi kot lo kote reminerasyon, i ganny fer an konsiltasyon avek *Attorney Zeneral*. Me deza *Attorney Zeneral* pe asiz lo sa Komisyon. So, ki mannyer eski dan en lenstans parey, ou kapab fer en distenksyon ouswa pran en desizyon ki'n ganny byen kalibre?

So, mon pwen final se mon santi ki, si nou pe koz lo mankman kapasite, fodre ki nou donn Lasanble sa kapasite e non pa donn en lorganizasyon sa pouvwar pou deservi nou rol. Se sa ki mon oule dir lo sa Prozedlwa Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a apel pou en *pause* la e nou a re pran deba 11er. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Byen nou a kontinyen deba. Mon a pas laparol Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. En bonzour spesyal pou bann zabitan distrik Mont Buxton.

Mr Speaker depi bomaten nou pe koz lo Lalwa, e Lalwa akoz Leta pe propoze ki i annan en Komisyon ki ganny kree ki ava annan manda pou revwar, reviz e propoz bann lamannman avek Lasanble Nasyonal e Gouvernman li menm. I en pratik ki egziste dan plizyer pei. Donk en *Law Commission* i en antite modern e nou pa pe anvant en keksoz ki pa egziste. Donk sa i anliny avek en pratik e standar enternasyonal.

Ler nou pe koz Lalwa, kisisa Lalwa? Kekfwa bann dimoun ki pe ekoute zot ava mazine ki ozordi nou pe fer en keksoz ki pa konsern zot, me nou ava dir zot otreman o kontrer. Sa ki nou pe fer i konsern zot e zot dwatet trouv zot dan milye sa deba.

Akoz letan nou viv toulezour depi bomaten ziska ler nou al dormi, i annan bann prosedir, bann regilasyon Lalwa ki diriz tou keksoz ki nou fer. E dan Lasanble pou bann ki swiv souvandfwa zot tann nou koz lo *S.I. - Statutory Instrument* zot tann nou koz lo *Bill*, lo *Act*, lo *Standing*

Orders lo Code Civil, i konpri tou sa bann keksoz.

Me souvandfwa sa ki nou pa fer, akoz nou tre okipe avek nou preokipasyon personel, nou pa arete pou nou demande lekel ki fer sa bann regleman? Kote zot sorti? Akoz zot egziste? Ki benefis zot anmennen pou nou personelman pou nou fanmir, pou nou kominote, pou nou pei? E ki arive si nou pa swiv zot?

Alor Lalwa i permet nou viv ansanm koman en kominote ouswa en pei. Ki protez e gard sitwayen sen e sof, i restrikte Gouvernman. I promouvwar drwa sitwayen kont labi par lezot endividi, kek lorganizasyon e Leta li menm.

Alor parey mon'n dir, depi bomaten ler nou leve ziske ler nou al dormi i annan kek Lalwa ki diriz keksoz ki nou fer. E pou donn en legzanp senp depi ki kote semen nou dray ouswa ziska lekel ki kalifye pou vin Prezidan Larepublik. Alor nou vwar ki mannyer sa size Lalwa i enportan.

Me ler sa bann Lalwa i ganny propoze, i pas dan *White Paper stage*, i ganny gazete, dimoun i kapab met zot komanter, i vin isi, nou debat lo la, nou vote, i al kot Prezidan i *assent*.

Apres Lalwa i ganny met i dan son *commencement date*. Apres letan i pase li - e pou servi en lekspresyon ki Onorab Hoareau in servi bomaten - souvandfwa zot kapab vin arkaik. Me i pa dwatet leka akoz Lalwa i dwatet en keksoz vivan li. Alor i dwatet kontinyelman ganny amande, revize, swa an antye ouswa *repeal* si i nepli fer sans.

Donk vwala kot sa Komisyon ki pe ganny propoze pou ganny kree

ozordi o rantre. I ava egziste pou li revwar e reviz, propoz lamannman avek Lasanble Nasyonal e Gouvernman. Akoz i bezwen fer sa? Akoz Lalwa i bezwen modernize.

E letan nou fer sa i en prosesis kot kad legal pei i reste vivan, i kontinyelman bouze. E mon apresye lefe ki i en depar remarkab avek sa ki i ti egziste avan, kot preski dir en endividi en Komisyoner ki ti annan en pouvwar absoli pou li fer sanzman dan Lalwa.

E la prezan i ava en *panel* ki ava konsilte, ki ava zot propozisyon vin devan Lasanble Nasyonal. E avan sa i pou bezwen ganny sa permisyon avek *Cabinet*. Donk i annan en pe transparans ki pou etabli dan zot prosedir.

Premye keksoz ki mon vwar en pe, pa drol, me zis son non i apel *Law Commission*, solman i pe dil avek revizyon reform e dan bokou pei zot servi *Law Reform Commission* - mon pe demann mon lekor akoz nou'n kit sa mo '*Reform*' an deor *the title of the Commission*.

Mr Speaker in annan pwen pli kontansye ziska prezan se sa konversasyon lo *post-legislative scrutiny*. E plizyer Manm in met zot konsern lo la ki mon ava retourn lo la en pti pe pli tar.

Solman mon apresye ki nou pe fer sa legzersis ozordi, akoz parey mon'n dir i enportan ki nou kontinyen anbelir kad legal, fasonn li si oule. Akoz nou bezwen akomod, letan nou pe viv nou bezwen akomod bann sanzman dan lanvironnman politik e legal. Sanzman ki sosyete pe fer Lalwa i bezwen akomod sa tout an respektan - tout an respektan bann provizyon konstitisyonnel ki

nou Gouvernman ni sitwayen pa ganny afekte dan en serten fason.

E ozordi letan nou regarde, i annan plizyer Lalwa ki'n pase en pe letan e son lenplimantasyon e la mon pe koz lo *post-legislative scrutiny* nou pe bezwen kre en Komisyon pou regard sa. Mon'n sezi defayans ki in ganny met an nwanr ek blan ki mon pa tro *happy*. Nou defayans koman en lenstitisyon in ganny mete an nwanr ek blan dan en morso Lalwa. Vreman mon pa apresye sa aköz mon war i pa, *it's not good PR for the Assembly*. Mon ti ava swete ki i pa ti ladan.

Solman i annan en lot konponan, ou konnen letan nou pas Lalwa nou i annan bann *sponsors* sa bann Lalwa ; bann antite, bann *MBAs, Ministries, Department and Agencies*. Zot, zot rekomann avek Biro *Attorney Zeneral* poudir nou bezwen en Lalwa la. Prezan zot gannyen zot Lalwa Lasanble i donn zot Prezidan i *assent*.

Prezan laplipar bann *MDAs* zot bezwen annan en *Legal Officers or Legal Officers*. Sa bann dimoun se zot ki bezwen lo en baz kontinyel pa enterakte ek zot bann *stakeholders* pou vwar ki mannyer lefikasite e *the practicality of* sa Lalwa an mezir ki lannen i pase ki mannyer i sanze. E zot, zot merit pe kontinyelman propoz bann lamannman.

E souvandfwa zot pa fer, e nou kapab donn bokou legzanp kot nou vwar par egzanp *Employment Act* - Onorab Georges fek dir nou la i annan en revizyon ki pe fer.

Depi 1995, be depi sa zis sityasyon ekonomik pei in sanze, in fer ki i annan en kantite nouvo dyob - en kantite etranze ki'n antre, -be ki

mannyer sa Lalwa in *keep-up* avek devlopman ki pe arive dan sekter lanplwa? Nou kapab donn legzanp *Newspaper Act*, mon krwar osi date depi 1935.

Me depi sa nou'n vwar plizyer zournal *the dynamics of the sector* in sanze, me li Lalwa i reste an aryer e alor lekel ki nou blanmen? Gouvernman? Lasanble Nasyonal? Biro *Attorney Zeneral* ouswa sa bann *stakeholders* ki zot menm zot bann *sponsors of* sa Lalwa?

E alors mon krwar poudir i bezwen en zefor kolektiv, bann dimoun ki ganny konfyè responsabilite pou zot asire poudir *all they have to do is just do the job* zot pe ganny peye pou fer!

Mr Speaker lo sa size *post-legislative scrutiny*, wi i annan en mank kapasite dan Lasanble Nasyonal. Mon ava premye dimoun pou admet. Me la mon ava profite Vis-Prezidan i la avek nou. Prezidan Larepublik enn bann *Longest Serving Members of the National Assembly*, son portre i la anler dan mize, Vis-Prezidan ti asiz laba lot kote.

So, mon ava dir petet la i le moman pou Brans Egzekitiv dan preparasyon Bidze dan konsiltasyon avek lekip Lasanble Nasyonal – Sekretarya, pou anmenn soutyen pou nou letan pei i kapab *afford* e pli vit posib i ava pli bon.

Nou bezwen ogmant kapasite dan *drafting*, dan seksyon legal kot Lasanble Nasyonal, pou asire ki nou kapab fer byen sa *pre-legislative scrutiny*. Ed bann Manm avek sa *concept of Private Members Bill* ki nou annan sa privez pou nou fer, me nou kapab konte lo ledwa depi re

lentrodiksyon multi-parti dan Sesel ki en *Private Members Bill* ki'n vini.

Nou bezwen dimoun permanan isi, pou donn konsey legal spesyalize non-partizan lo bann size Parlmanter, Konstitisyonnèl e zafer administratif, Lasanble Nasyonal, koman en antite, MNAs e osi *staff* Lasanble Nasyonal. E menm nou prop dimoun ki kapab al reprezant nou Ankour.

Akoz ozordi par egzanp si nou get *Central Bank this is the case*, zot annan *Legal Officer*. *Central Bank* ki pey zot bann letid, zot in al fer zot bar, ozordi zot kapab al reprezant *Central Bank* kot devan Lakour.

So sa ki nou bezwen se konpetans e kapasite legal. E la mon pe fer pledwari ankor avek Vis-Prezidan e Prezidan Larepublik koman de zanmi, de bon zanmi Lasanble Nasyonal, pou letan pei i ganny sa kapasite pou ed nou dan sa regar.

Mr Speaker pou reste lo sa pwen konsyansye lo sa zafer *pre-legislative scrutiny*, nou pa pou kapab *hijack* sa *Bill* e anpes Gouvernman ganny sa ki i oule.

Malgre bann pwen kontansyon mon war poudir i annan en *middle of the road approach* e deza i annan en lamannman e ki'n sirkile kot konpozisyon sa Komisyon se *Bills Committee* - mon ava dir avek lafyerte - ki in aport son lekor lo sa Komite.

Nou'n dir dezormen i bezwen annan en Manm sorti - nou lentansyon orizinal. E dabor Mr Speaker letan nou al dan Komite nou ava revwar sa - nou, nou ti'n dir Lalwa fodre *express* li i dir i en Manm *Scrutiny of Bills Committee*.

Propozisyon la ki in mete se ki en Manm Lasanble Nasyonal propoze par Speaker. Sertennman Speaker pou konsilte avek *Chairman of scrutiny of Bills* dan la pratik. Be si demen Speaker i swazir i dir be mon zis pran *Chairman FPAC*, mon pou anvoy laba, nou, nou anvi ki sa Manm dan Lalwa i dir ki i en Manm *Scrutiny of Bills proposed by The Speaker of The National Assembly*.

I fer bokou plis sans pou mwan. E pou mon sa i ava vin en *middle of the road approach* ki ava kapab rekonsilye en pe sa kontansyon ki annan. Akoz nou vwar poudir i pou annan sa Manm ki ava laba i ava en koman vin en *interface* ant Lasanble Nasyonal e sa Komisyon. E alor *Bills Committee* i ava kapab konnen ki travay ki sa Komisyon pe fer e i ava annan en partenarya etrwat.

Alor mon pare pou mwan aksepte largiman Onorab Georges ki pou nou regard kreasyon sa Komisyon avek en lespri pli larz, in servi *the expression 'the more the merrier.'* E alor mon kapab viv avek sa pou annan en reprezantan Lasanble Nasyonal lo sa Komisyon.

Letan ki mon pe koz lo konpozisyon sa Komisyon, Mr Speaker Vis-Prezidan dan son prezantasyon bomaten in dir nou poudir, sa Komisyon la i dwatet bann dimoun avek konesans spesyalize. In donn nou legzanp sekter finansye. Ouswa lanvironnman ki sa bann Lalwa zot bezwen dil avek.

Mon note ki dan *4(d)* ki i pou vin *4(e)* letan Lalwa pou'n ganny amande, i annan 2 Avoka ki pe ganny propoze par *Attorney Zeneral*.

E la mon rezwenn Onorab Sathya Naidu. Mon pa dakor avek sa zafer *Attorney Zeneral* i zis propoz 2 *Attorney at-Law*, mon ti ava kontan ki Lalwa i dir ek li swa dir ki sa 2 *lawyers* petet i kapab enn ganny propoze par *Bar Association*. Ou vwar si *Bar Association* ozordi pe annan serten defi, koman en pei nou bezwen ankouraz zot pou zot vin pli proaktiv organiz zot.

Be si nou mete dan Lalwa poudir zot ki bezwen mansyonnen, nou pou ed zot pe ganny kapasite la, nou pou pe tyonbo zot lanmen pou leve.

Menn zafer mon war poudir en lot *Attorney* i kapab ganny propoze par *CEPS*, akoz mon pe koz koman leksperyans koman Ansyen Chairman *AMPS*. *AMPS* i en *NGO* ki annan 3 Lalwa i donn li pouvwar pou nomin bann Manm lo bann *Board*.

Board SBC, Board NISA, Board Media Commission, e *AMPS* li i pou asize i pa neserman prezan en *practicing journalist* nou kapab get en dimoun dan sosyete ki annan konpetans, nou dir ek li, nou oule ou al reprezante. Nou ekrir Prezidan nou dir Prezidan la lo la sa dimoun ki nou pe propoze.

E nou pe fer sa en pe letan e sa ki i fer i donn relevans i donn lenportans sa *NGO*. Nou pe ede *beef up* sa sekter. Me pli enportan Onorab Hoareau in *remind* nou, ki nou dan *LDS* nou an faver *participative democracy*, partisipasyon popiler. Nou anvi elarzi sa prosesis demokrasi, kot nou vwar plis dimoun i ganny dans partisip dan bann keksoz dan pei e i pou ed ou avek sa transformasyon profon ki nou pe fer.

Donk olye ki nou gard li en pri pe en *closed group of light minded individual*, mon ti ava apresye vwar ki 2 *Attorney* lo sa Komisyon i pa ganny propoze par *AG*, me enn i ganny propoze par *BAR Association* e en lot par *CEPS*, pou rezwenn propozisyon Onorab Naidu. E lot lamannman ki mon ti ava kontan se ki sa Manm Lasanble Nasyonal i ganny dir poudir i sorti lo *Scrutiny of Bills Committee*.

Alor Mr Chairman mon ava terminen pou dir ki kreasyon sa Komisyon i pa naryen nouvo. I egziste dan plizyer pei. I en - mon swete ki i reste koman en antite endepandan, ki fourni rekomandasyon pou reform dan Lalwa. E ki i gard Lalwa vivan. I fer bann revizyon kontinyel ki reflekte letan ki nou pe viv ladan. I fer resers pou vwar mannyer pou reform e anbelir Lalwa.

Pli enportan ou gard Lalwa ki en keksoz ki dimoun i konpran. Zot bezwen zot osi koze parfwa lo akoz tel Prozedlwa pe viv e fer li aksesib avek dimoun parey Onorab Georges pe dir -i annan en landrwa spesifik ki dimoun i ale pou ganny Lalwa.

Me pli enportan sa konsiltasyon avek dimoun - pou retourn lo pwen ki mon lentervansyon ti komans avek - Lalwa i konsern nou tou, koman sak endividi sa pei. En Lalwa i enpakte lo nou dan en fason ouswa en lot.

E alor i pa kapab ganny fer san ki nou konnen kote i sorti, e akoz i pe ganny entrodwir, lekel ki pe entrodwir ki mannyer pou enpakte nou e ki i pou arive avek nou si nou pa swiv.

Donk konsiltasyon avek gran piblik dan sa demokrasi partisipativ, nou bezwen promouvwar koman en parti e klerman en Gouvernman e koman en pei toulezour e touzour. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon aprezan pas laparol Onorab Johan Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon oule komanse par sey eklersi en pti keksoz ek Onorab Georges in dir pli boner. Si mon mal gannyen Onorab Georges i ava eksplike kot mwan mon'n mal, akoz mon war enn de komanter pe sirfas apre in koz lo sa *issue retired judges*. E enn de keksoz i pe ganny dir akoz par bann zenn, akoz bann vye Ziz?

E mon ti zis oule eklersi ki posibilite ki Onorab Georges ti pe koz lo la, i pa zenn *versus* vye *but retired versus sitting Judges* ; Ziz ki deza lo *bench* ki pou bezwen al aplik Lalwa, ki alors petet i pa *desirable* ki zot menm zot ki lo *Law review* pe fer Lalwa. I korek sa Onorab Georges? Sete sa, *more or less*

Wi, so i pa en kestyon zenn *versus* vye parey mon'n war enn de pti komanter in ganny leve. So, sa ti demann eklersi byen boner avan ki nou al mal.

Mr Speaker en lot kestyon ki en lot *issue* ki pe leve zis bann pti keksoz ki pe leve dan deba la - *participatory as oppose to representative democracy*. I fer 2 repriz la dan sa zafer *participatory democracy* pe leve, selman nou en Lasanble reprezantativ e form parti en *representative democracy*. Sa zis

mon pe plito demann zot kestyon. Mon pa pe enpoz naryen mon pa pe dir mo pe rod en leklersisman.

Travay devan nou se pou etablir en Komisyon Lalwa ki dil avek *revision, reform, reporting e legislative scrutiny*. Be komans keksoz parey nou anvi i ale e dir sa ki annan pou ganny dir *de le début*, se Prezidan ki Minis Zafer Legal Sesel.

Alors kestyon ki mon pou poze lo kote Gouvernman se sa Lalwa la i sorti kot Prezidan sa? I sorti kot li koman Minis Zafer Legal. Bon, nou etablir sa bout la. I annan e kantite keksoz ki'n leve ozordi ki byen e ki bon. Nou annan *issues*, fodre avoue ki nou annan *issues*. Isi menn nou dan Lasanble nou rankontre en kantite *issues*.

I annan bann moman depi term pase *at some point* nou, nou menm nou, nou ti pe kriye pou nou ganny akse ek Lalwa, ganny akse avek en kalandriye Lezislatif, pou zot fer nou konnen zot travay ki i annan pou zot anvoye boner pou nou vwar, e ki nou kapab komans prepar nou a travay lo la.

I annan bann moman kot Lalwa i vin enn deryer lot, Lalwa i vin san okenn dele pou nou travay lo la e ki fer keksoz vin en pe difisil. E la mon pa pe koz lo vi ki nou politisyen nou dan politik i bezwen kler ki sa i pa en *statement* politik sa, *this is not about the LDS Government* - in konmsa depi avan.

Nou'n toultan travay an *sursaut* nou dan Lasanble kot i vin fas avek *the Government Legislative Agenda*. So sa i lo kote *plumbing issues* ki nou, nou annan ki posibleman sa komite i ava ede fer lavi vin en pe pli fasil, fer lavi vin en

pe pli *souple* pou nou koman bann Lezislater. So i annan son bon kote dan sa sans.

Akoz nou pe gannyen en pe difikilte, nou pe ganny e pe bokou difikilte, i annan sa. Lo lot kote depi in komanse Vis-Prezidan in fer konpran poudir i annan bann *societal issues, sensitive issues*.

E mon krwar pa ki in ganny servi se ki, person pa oule touse. Personnelman pou dir zot laverite mon pa ni konnen aköz person pa oule touse mwan. Mwan depi lotrozour mon pe dir zot, travay lo Lezislasyon anvoye nou debat – fini - *we move on. We move forward* ek sa bann zafer.

I bezwen ganny arive. So mon pa konnen aköz nou bezwen pas par kek laport deryer, pou nou fer en keksoz ki nou tou nou konnen ki i inevitab. E selman si Gouvernman li i santi ki sa Komisyon i ava ede - i ava fer keksoz e pe pli fasil - non, selman pou Gouvernman - me pour sa bann Kominote la deor ki santi zot *marginaliser, viktimize*.

E zot drwa konstitisyonnèl anba Lalwa Siprenm zot pei pa pe ganny respekte pa pe ganny obzerve, si sa Komisyon i kapab fer li pli fasil pou sa kantite dimoun, ki petet i annan ki ankor pe langi dan prizon avek bann *minor charges of possession of marihuana* - si i annan ki ankor laba.

Si sa Komisyon dan son travay ki i fer, i kapab tous lavi bann fanmir, tous lavi bann dimoun direktèman, *then so be it all well and good*. Mon pa war naryen mal ladan mwan. O kontrè i devret vin en pe pli vit. I devret von en pe pli boner sa bann keksoz.

So i annan sa laspe revizyon bann Lalwa ki Onorab Georges in eksplike tre byen, i annan reform e i annan *reporting*. Me kontansyon ziska prezan in tourn otour *legislative scrutiny*, ki petet piblik deor posibelman pa pe konpran aköz nou, nou pe tourn otour sa.

Be sa i petet nou *issue* koman Lezislater osi ki nou pe *get* en pti pe *territorial*. Be eski nou pe *get territorial* san en bon rezon, ouswa eski nou annan en rezon pou nou *get territorial* otour sa enn *issue* ki la? Mon pou sot direktèman lo en tenm ki mon koleg Onorab Henrie ti pe koz lo la se kapasite Lasanble Nasyonal.

Atraver lemond *the onus is not on the elected member* pou li posed tou kapasite ki annan a fer avek son travay. E la nou bezwen konpran aköz. Prensip demokratik se ki *a layperson gets elected to the House of Representatives, a layperson, any layperson*.

Pou ou ganny elekte napa en *pre-requisite* ki ou posed kapasite legal, ou en gran akademik, ou en Dokter dan isi ouswa dan laba. E sa i atraver lemond dan en nenport landrwa ki annan sa demokrasi respektab. E menm si zis nou annan *issues* avek *speech writing*. In deza toultan nou takin kanmarad sa pa ou ki'n ekrir, sa entel ki ekrir ki'n donn ou.

E nou annan sa *issue* lo *speech writing* isi. Be pratik enternasyonal - e sa i annan a fer avek pou ou delivre ou louvraz osi, resers i *covered* par ou *staff, speech writing* i *covered* par ou *staff* e sa kote Lezislatif i *covered* par ou *staff* ki ou, ou gannyen koman en Manm Lezislatif pou siport ou.

E ki sa i fer? Sa i *free-up* sa manm pou li pas plis letan Bel Air, pou li pas plis letan Mont Buxton, Mont Fleuri, Pointe Larue kot in ganny elekte. Lo teren avek son dimoun.

I otomatikman liber li *from* sa bann bout kot i bezwen pas bokou letan lo la, e ki pran en kantite son lenerzi dan son lazournen travay. Annan *staff* dan Lasanble, annan kapasite *built-in* dan Lasanble, i permet nou Manm deservi piblik dan en fason ki bokou pli byen e bokou pli bon e bokou pli efikas.

E sa i pratik *throughout* lemonn sa. Lezislater i ganny ankadre avek serten *staff* - si pa Lezislater endividuelman, me Lasanble li menm. *So having said that* i annan nesesite pou Lasanble ganny ekipe avek en *fully fledged legal department*.

E ler mon dir en *fully fledged legal department*, mon pa pou koz enn ou de *staff* mwan. En bon *legal unit*. Donn li en bon *legal unit* avek tou son kapasite anba lofis Madanm Clerk, ki deservi tou lede kote lata; i deservi lazanda Lasanble Nasyonal e an retour azanda Lepep Seselwa.

Sa pep ki'n elekte nou la e ki nou reprezante. Se sa ki nou bezwen, mon pa pou al lo kwa ki in ekrir dan Lalwa vizavi Lasanble Nasyonal, me mon pe plito met sa kote ki nou bezwen lonterm. Ki direksyon nou bezwen al en lonterm. E mon pe eksplike akoz. Nou bezwen fer li, akoz pou nou et pli efikas dan nou reprezantasyon sa ki'n elekte nou, in met nou la, e alors sa bout i ava ganny kouver.

E si sa i arive ou pou vwar ki en kantite konsern ki'n ganny leve

dan sa morso Lezislasyon, i pou ganny adrese deza.

Me prezan mon vin lo mon koman en Manm Lopoziyon. Nou lo kote Lopoziyon nou deza annan serten *issues*; nou annan *issues of* drwa lekspresyon; nou annan *issues of* pouvwar Lasanble Nasyonal. E mwan personnelman mon santi ki poudir sa morso Lezislasyon i pe tant pou *erode* en pe pouvwar Lasanble Nasyonal.

Mon kapab mal, mon kapab mal dan mon analiz be mwan personnelman mon *ok* ek sa ki Onorab Georges in dir si kot AG ti'n *set-up* en pti Komite pou fer *pre-legislative scrutiny* e menm dan sa *Law Commission* i kapab fer son *pre-legislative scrutiny* li, *why not?*

Be akfer nou bezwen met li dan Lalwa, la fason ki in ganny mete e par lo la pou dir ki Lasanble napa kapasite pou fer sa. Si *issue* i kapasite Lasanble Nasyonal ranforsi kapasite Lasanble Nasyonal. I *aussi simple que ça*.

Nou ranforsi kapasite Lasanble Nasyonal avek en *fully fledged legal unit*. *Simple as that!* Akfer nou bezwen pran pouvwar, privez e Lotorite ki ganny *vested* dan Manm Lasanble Nasyonal, e la mon pa ni pe koz Manm *Bills Committee* ladan - Manm Lasanble Nasyonal, nou pran nou donn en komite kek par e nou met sa *in black and white* dan en morso Lezislasyon.

Be li sa Komite *once* ki in ganny *set-up* avek son 3 lezot zafer la *revision, reform, reporting*, napa naryen ki anpes li fer *legislative scrutiny*. I fer son *revision, reform, reporting* ek son *pre* ek son *post-legislative scrutiny*, san ki okenn

konfli e *anomaly* i ganny kree dan Lalwa, ki vin an direk kontansyon avek fonksyon Lasanble.

Akoz la nou pe war kontansyon dan *both form and function of* travay Lasanble Nasyonal avek sa komite. E nou pe kre sa nou ozordi. Be mwan koman en Manm Lasanble Nasyonal mon pa pou asiz la pou *divest* pouvwar ki'n ganny *vested* dan mon lanmen, pou mwan donn avek okenn komite. *I'm sorry sa, this is expecting a bit too much!*

Mon konpran mwan, e mon siporte otan ki mon'n siporte. Be la selman pou demann mwan pou *divest* pouvwar ki dan mon lanmen ankor, e donn en komite - E sa Lalwa li i pe ganny kree par Sef Deta sa. Li ki Minis Zafer Legal. E nou, nou en lot brans Gouvernman nou, nou brans Lezislatif.

So, Sef Deta i anvoy en Lalwa kot nou ki tir pouvwar dan nou lanmen e nou, nou sipoze *perform checks and balance scrutiny* lo L'Egzekitiv. So Sef L'Egzekitiv li in anvoy en Lalwa la *fully expecting* ki nou, nou pe asiz lo nou lanmen e nou - *I'm sorry* mon pa anvi kre okenn konfli. *I don't want to spoil the mood of the Assembly but mon'n deza* dir *ava there are things I do not trust.*

Mon pa *trust* lentansyon, mon pa *trust* direksyon kot keksoz pe ale. In annan en kantite *erosion, erosion of trust erosion of* direksyon ki nou pran. E mon pa pou kre konfli par dir keksoz ki mon konnen pou ofans zot ozordi. I pa mon lentansyon vin ofans personn. I pa mon lentansyon vin ofans ni koleg. I annan nou bann letan kot nou tiraye, nou balans *the kitchen sink at each other.* Mon pa anvi fer sa la ozordi.

Me selman mon poudir zot fran, sa morso Lezislasyon i sorti kot Sef Legzekitiv, in vin kot nou sa brans Gouvernman ki sipoze *perform scrutiny checks and balance* lo Legzekitiv e esansyelman donn nou en *poison pill* ki dir nou *divest* nou lekor of pouvwar.

Non, non, *not doing it! Not doing it!* Mon pa pou fer sa enn, mon pa pou fer, enn aköz mon pa *trust* lentansyon. Mon pa *trust* Legzekitiv dan aköz ki zot pe fer sa. Mon konnen i annan en kantite keksoz ki pa pe ganny dir parey labitid - en kantite keksoz pa ganny dir e letan keksoz i ganny dir i ganny dir dan mo *cachée.*

Mon pa *trust* Legzekitiv sa i premye. E dezyenman mon pa'n ganny mete la anndan pou mwan deley Lasanble pou *plusieurs années à venir.* Sa *it's not about* zis nou sa, mwan *I will not be the one* ki partisip dan en keksoz koumsa. Pou 2025, 2030, 2035 bann Lezislater ki antre i dir be ki sa bann zans ki ti fer? Aköz zot ti fer be keksoz koums?

E keksoz *once* ki ou'n fer *once* ki ou'n ouver laport, pa nou ki kontrole sa, parey zot dir nou *post-legislative scrutiny* pa nou ki fer. Be *once* nou nou'n fer Lalwa nou'n anvoye, *the law is out there in the wild* li! La i pa ni Prezidan Ramkalawan, i pa ni menm zot, *this is not about* zot avek nou *anymore.*

Be dan 10an dan 30an konmsi ki arive ek sa ki nou'n fer la? Prezidan Ramkalawan pa la, nou, nou pa la, e kek foubet i monte i deside *tordu* tou sa bann keksoz, nou ki'n fer!

So Mr Speaker avek tou respe, avek tou respe pou bann Onorab

koleg lo lot kote, selman mon'n vwar bann bon pwen. Mon'n sit bann bon pwen ki mon'n vwar ladan. Be selman non, *franchement* non, *I'm sorry* – non! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon aprezan donn laparol Onorab Wallace Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Vis-Prezidan. Bonzour ou tim. Bonzour tou koleg Onorab.

Mr Speaker mon lentervansyon bomaten pou tre bref. Annefe Onorab ki'n koze avan mwan, mon krwar in kouver en kantite. In donn lesansyel - in koz lo lesansyel plito, sirtou nou pozisyon isi lo kote sa latab. Mon oule antre en pti bout Mr Speaker - i annan serten keksoz ki'n ganny dir avan ki mon osi mon anvi antre lo la e ranforsi en pti pe lo la.

E mwan dan mon lentervansyon mon oule koz fortman lo pouvwar ki Konstitisyon i donn Lasanble Nasyonal, i donn *the legislative branch of government*, parey nou konnen. E Konstitisyon i etabli 3 brans Leta e L'Egzekitiv, Lezislatif e nou konnen osi Zidisyer.

E i menm donn sa 3 brans zot fonksyon. So anba Konstitisyon zot annan zot fonksyon. E seksyon 85 parey in ganny nonmen boner i komanse par dir ki *the legislative power*, konmsi mon pou souliny sa pti bout ki in dir dan Konstitisyon;

'The Legislative Power of Seychelles is vested in the National Assembly.' Konmsi annou met sa devan ler mon pe diskit en pti pe – ler mon pe koz en pti pe lo sa ki mon

pe al dir, annou met sa anler e annou mazin sa fraz ki Konstitisyon in fer sorti.

Mr Speaker si nou oule donn valer nou Lasanble Nasyonal, ki dabor en Lasanble lavwa pep seselwa akoz bann dimoun i ganny elekte, fodre nou fer zefor Mr Speaker e nou travay i bezwen dan sa laliny, pou asire ki nou donn zistis e valer sa Sapit 85 nou Konstitisyon.

Ok, nou bezwen donn li zistis ouswa valer e nou koman Lasanble Nasyonal, nou bezwen travay dan sa laliny. Mon dir sa Mr Speaker akoz mon realize bomaten - e ler mon pe get sa Lalwa mon realize ki - parey mon koleg avan mwan in dir, i parey L'Egzekitiv i vin ek en Lalwa i vin avek en *poison pill* i donn nou, i dir nou pran, bwar e esansyelman tir nou lekor konmsi ladan.

Ki mon pe dir par sa Mr Speaker, se ki sa Lalwa ler ou get li ozordi i en Lalwa ki mon pa oule al *as far as* dir ki i pa konstitisyonnel, me mwan anvi dir ki i tir sa pouvwar ki Konstitisyon *or i dilute* sa pouvwar ki Konstitisyon i donn nou koman en Lasanble, pou egzekit sa louvraz lezislatif. Mon pa dir tire me i *dilute*. Mon revwar mon mo, i *dilute* sa pouvwar.

Mr Speaker be nou koman en Lasanble ki swa elekte ki swa *directly elected*, *or* ki swa *proportionally elected*, nou bezwen asize fer en pti analiz. Ki nou bi? Ki nou valer dan sa lenstitisyon? Ki nou, nou pe fer pou asire ki nou reste relevan dan sa travay ki Konstitisyon i donn nou, in donn sa lenstitisyon pou fer?

Bomaten i annan en kantite dimoun in koz lo kapasite Lasanble. En kantite keksoz i ganny *dilute*, i

ganny tire akoz Lasanble napa kapasite, nou dir Lasanble napa kapasite.

Be lekel ki sipoze donn Lasanble kapasite? Lekel ki annan pouvwar pou donn Lasanble kapasite? Eski nou koman Lasanble nou devret asize esper Legzekitiv vini donn nou Lalwa pou nou *operate* donn nou larzan, donn ou isi, donn nou laba e nou, nou kontinyen dir mersi-merci-merci parey Onorab Georges in dir yer, mersi-merci-merci.

Or eski nou koman en Lasanble Nasyonal nou pa devret komans *build* nou *own* kapasite pou nou egzekit serten bann keksoz, ki sa Lalwa pe sey *dilute* or pe sey tire?

Eski nou, nou pa kapab koman sa demars pou nou fer sa bann zafer? Lotonomi Lasanble i enn bann kestyon ki nou diskite, ki mon pa konnen si nou a *succeed* dan sa demars, me solman i en keksoz ki komans diskite.

Be akoz sa kapasite pou dil avek bann Lalwa bann LEzislasyon i pa kapab at the *forefront of* lazanda ki nou dan Lasanble Nasyonal nou diskite? Dan plas ki nou dir nou menm ki poudir Lasanble Nasyonal napa kapasite, annou don nou lekor kapasite!

Mon pa asire me eski i pa posib pou nou propoz bann Polisi, bann Lalwa pour ki nou met devan Lasanble Nasyonal, nou propoz ek Gouvernman i donn nou sa kapasite pou nou kapab fer sa louvraz parey nou devret pe fer?

E la mon pe koz sa bann louvraz parey bokou in koze - nou pe koz lo annan kapasite legal, annan avoka, annan en *sort of* en pti *mini*

AG's Office - mon dir li koumsa. Me solman en Departman Legal dan Lasanble Nasyonal, ki ekipe ki kapab e dil avek tou bann *issues* legal.

E ki nou ava fer zistis sa seksyon sapit 85 kot nou, Lalwa i komans kot nou, nou, nou fer *drafting* nou fer bann *whatever* louvraz ki annan pou fer, e Lalwa i fer kot nou. E ki demen L'Egzekitiv pa vin avek en *Bill* pou dir ki nou, nou napa kapasite, alors donn zot or donn en Komisyon par kote. Sa Komisyon i ava fer tou zafer nou asize lev lanmen aprouve.

Mr Speaker parey in ganny dir, parey santiman mon pe war ozordi dan Lasanble, annefe santiman lo lot kote latab osi, se ki nou pa pou, nou pa kapab, i pa normal pou nou zis *lie down* e dir zot *ok* napa problemm.

Mon krwar nou bezwen fer li kler pouvwar Konstitisyon, e pep in donn Lasanble Nasyonal pou egzekit serten fonksyon e nou bezwen kapab donn Lasanble Nasyonal sa resours, sa *knowhow* pou kapab egzekit sa bann fonksyon.

Akoz *as it is* nou pe si oule *muzzle* en pti pe Lasanble Nasyonal. Nou pe retir sa drwa lekspresyon ki Lasanble Nasyonal i annan e ki dabor Konstitisyon in donn li, e nou pe tir sa laliberte lekspresyon.

Nou war li souvandfwa dan bann keksoz ki vin devan Lasanble Nasyonal. Nou war li souvandfwa dan bann *practice* sirtou *against* nou lo sa kote sa latab, e i bezwen arete, nou pa pou partisip ladan nou.

Nou pa anvi war en sityasyon kot Gouvernman li i vini i *feed* nou dan nou lagorz, i dir nou pran sa, pran sa, pran sa. Nou osi nou annan nou merit e nou drwa anba

Konstitisyon pou nou kapab deservi nou manda.

So Mr Speaker mwan an dizon sa, malgre mon rekonnèt poudir i annan en kantite pei - en kantite pei ki annan en *Law Review Commission*. Mon'n get en pti pe i annan en kantite pei ki annan. Me la fason ki nou pe fer ki nou pe tir sa responsabilite avek Lasanble Nasyonal, ki dayer i ganny son pouvwar dan Konstitisyon Lalwa Siprenm nou pei, pou mwan i en *move* dan en *move* direksyon.

Mon ti a kontan war ki nou donn kapasite, nou donn larzan, nou donn posibilite Lasanble Nasyonal, ekip li avek sanmenm sa bann bon avoka, sa bann bon dimoun Lalwa ki zot pe koz lo la, donn nou e nou osi nou a kapab fer sa travay.

So Mr Speaker avek sa mon pou aret la e mon espere ki bann lezot manm i osi ava reflesir en pti pe dan menm laliny, ki nou pe reflesir. E ki bann Manm avan in reflesir e ki Gouvernman i ava osi konpran nou pozisyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a pas laparol Onorab Clifford Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab. Tou dimoun a lekout e tou zabitan Anse Aux pins, en bonzour spesyal pou zot.

Mr Speaker 2 enterven an avan mwan e bann lezot osi ki'n koze in fer resorti ki nou pouvwar i de-koul sorti dan Konstitisyon Larepublik Sesel e sa i kler. Mon pa pou al lo la ankor me selman i donn nou sa pouvwar pou fer Lezislasyon. E ki mannyer

nou ganny sa pouvwar Mr Speaker? Nou ganny vote direktman e i annan bann ki vin dan Lasanble lo en baz proporsyonnel.

E letan nou'n ganny elekte bann dimoun, nou bann dimoun ki vot pou nou zot vote avek en bi, se nou ki pou zot reprezantan dan Lasanble Nasyonal. E Lartik 85 i dir se nou ki annan sa *legislative power*. E dan Konstitisyon li menm Mr Speaker, i fer provizyon ki i annan bann komite ki ganny formen. E enn bann Komite se *Scrutiny Of Bills Committee*.

Son non i dir ou ki i sipoze fer. I sipoze *scrutinize Bills*. Depi ler nou'n komanse Mr Speaker depi sa bann dayer nou ti pe fer en travay, e nou'n kontinyelman fer sa legzersis e in entansifye dan sa dernyen pres 2an ki nou'n ganny elekte.

Mr Speaker letan nou get dan Konstitisyon ankor Lartik 102 i fer kler, non Lartik 104 plito, i dir;

'The National Assembly shall as soon as practicable after the beginning of each session of the Assembly, appoint of its members Standing Committees and other Committees necessary for the efficient discharge of its function and without prejudice to the foregoing the National Assembly shall appoint the following Standing Committee' e mansyonn sa 2 komite.

E *sub 3* i dir ou, *"for the purpose of effectively performing its function, a standing or other Committee may summon any person the Committee believes may assist the Committee in performance of its function and the Committee shall have the power, rights and privileges of the Supreme Court."* Pou 3 rezon

'from enforcing the attendance, compelling the production of the document, issuing a Commission or request to examine a witness abroad.'

Mr Speaker en komite i annan en kantite pouvwar. Kantite pouvwar ki dan lepase nou'n fer bann lenvestigasyon, nou'n *call* pou bann lodit ; nou'n *call* Sef Lafors Defans dan kad Komite Defans ensidswit, ensidswit. Bokou komite nou konnen ki nou kapab fer.

Alors ozordi nou annan en Lalwa ki devan nou, mon ti a kontan ki mon ganny pran avek en lespri pozitiv, akoz dan en sosyete mwan mon kapab krwar sa i Onorab Loizeau i dir *sounds* enbesil pou mwan. Be menm zafer Onorab Loizeau osi i kapab krwar poudir sa ki Clifford i dir i enbesil, sa ki Onorab Andre i dir i enbesil, sa ki Onorab Andre i dir i enbesil.

Alors nou tou lede nou annan menm pouvwar pou nou kapab analize, pou nou kapab gete e pou nou kapab konpran. Ou kapab pe get en keksoz dan en fason, me mwan osi mon kapab pe get dan en fason. E nou bezwen, nou bezwen konpran ki poudir nou tou lede nou bezwen zwenn ek kanmarad. I annan sa *mutual respect* la fason ki nou koze, e la fason ki nou dir nou lentansyon rezondet.

Ok, Mr Speaker mon pou fer analozi letan nou dir ki poudir i annan ki pou demann avek mwan en kestyon, kwa ki sa *Bill* pe fer ki i pe tir pouvwar avek Lasanble oubyen *Bills Committee*? Si i pa pe tir pouvwar akfer nou pe fer alors? Mon fason panse, *ok*.

Mon ava donn zot en legzanp lo en keksoz. Eski si nou pe dir ki

poudir Lasanble napa kapasite, ki'n ganny avoue dayer in ganny avoue, kapasite Lasanble. Parey Onorab Hoareau, Onorab Sathya menm Onorab Henrie, Onorab Cosgrow Onorab Loze in dir.

Letan nou vwar ki poudir i mank kapasite, i pa vedir ki i napa kapasite - i mank kapasite pou desarz en pe pli byen bann fonksyon.

I nou devwar pou nou *beef up* sa kapasite al kot *Commonwealth*, rod *capacity building* e fer sir ki demen letan nou pe desarz nou responsabilite. Dayer nou pe desarz li ase byen si nou pe travay lo kontansyon ant sa de, savedir nou bezwen pe desarz ase byen sa responsabilite me selman i mank keksoz pou nou fer.

Alors i sipoze i enportan ki nou ale nou rod sa kapasite nou anmenn la, e mwan osi mon an faver ki nou annan nou en *Legal Unit* ki vreman efikas gro, e responsab pou kapab fer sa travay e nou pa kapab kit sa lo zis enn oubyen 2 dimoun.

Annefe nou *TOR* i dir nou ki nou bezwen osi pas lo *S.Is* ki enn bann devwar ki nou pa pe fer *ok*? E letan nou pe get *TOR* Mr Speaker, nou premye pwen dan nou *TOR (Terms of Reference)* nou *"examine and scrutinize all published Bills or those submitted to the Committee in draft form.*

Whether public Bills or private members Bill and to suggest corrections amendments and modifications thereto."

Ankor enn fwa kestyon ki mon a ganny demande se nou pa pe dir ki poudir sa Komisyon pou pran sa pouvwar ek ou, se sa ki mwan mon ti pe dir - si nou annan en zanfan in

ariv 15an, in ariv 16an i pa ankor konn kwi manze, eski nou kontinyen kwi manze pou li? Be nou bezwen montre li ki mannyer i kwi manze pou li kapab debourye demen.

Nou pa kapab dir nou a pran sa responsabilite toultan apre letan in gran si i en pti fiy, i marye son msye i dir be ou pa konn kwi manze ki arive? Si en zom, en garson i pa konn kwi manze, sa madanm pou dir be pa toultan mon ki pou kwi maze ou bezwen kwi en kou. Se nou ki pou'n fer sa lerer.

Alors ki mo pe sey dir se letan nou war i mank kapasite, annou ede pou nou *build* sa kapasite. Mr Speaker mon pa kont sa Komisyon mwan, mon pa kont, mon oule fer li kler avek pep Seselwa ki pe ekout mwan oubyen menm VP, menm Prezidan ki pe ekoute, oubyen lezot Minis ki pe ekoute - mon pa kont sa Komisyon.

Me mwan mon pe dir sa Komisyon i kapab fer *law reform* 100poursan dakor. I kapab fer *law revision* - 100poursan dakor. I menm kapab fer *legislative scrutiny* be *post-legislative scrutiny* - aköz pou le moman parey in ganny dir e VP in dir nou bomaten ki poudir nou mank kapasite pou fer *post-legislative scrutiny*.

Nou ti a swete i kapab fer sa, me nou Lasanble i ptipti e nou pou bezwen al get dan tou sa bann Lalwa ki mannyer son lefikasite pe ganny fer dan *impractical terms*. Alors nou pou bezwen en pli gran lekip pou nou fer sa, *ok*?

I annan *Law Reports*, i *ok*. Onorab Georges in dir bomaten vre nou pou bezwen annan tou sa bann rapor dan en landrwa. Nou annan

SeyLII parey nou'n dir ki pe fer, mon war li i annan en soz ekselan ki mwan mon'n servi souvan. Me selman sa bann travay i kapab ganny fer.

Nou pa pe dir zot pa kapab fer. Mon ava sey eksplike aköz mon dir ki sa Komisyon i kapab fer sa travay, me selman mon osi mon annan rezervasyon letan ou *express it in the law*.

Ozordi ou sipoze Biro *Attorney Zeneral* ki pe drafte Lalwa, e dan Biro *Attorney Zeneral* Mr Knights i la, i travay dan seksyon *Legal Drafting*. Si nou get en kou definisyon *drafting* ki savedir? Ou drafte Lalwa, ou met son langaz, ou met son *comma* ou met son *whatever* ou devret mete, son 's,' oubyen ou tir sa 's' ki fodre, se sa ou sipoze drafte Lalwa.

Be i an en seksyon sa, be ki sa seksyon pou fer si nou annan en lot seksyon ankor dan milye sa seksyon avek Lasanble Nasyonal? Savedir i fer 3 antite pe fer prensidir menm travay.

Drafting section of the Attorney General, Law Commission ki en antite lo ki *Attorney Zeneral* pou ganny reprezante a 2 repriz ouswa 3 repriz aköz dapre Lalwa i pou apwent ankor 2 *Attorney-at-law*, apre *scrutiny of Bills* Lasanble.

I bezwen 4 ane. Aköz ler i vin kot Lasanble, Lasanble osi i kapab fer sa ki annan pou li fer, be eski dan sa konzonktir ki nou ladan i neser? Pa dir avek *Law Commission* pa fer, i kapab fer li, si li i santi letan in fer en rekomandasyon avek *Attorney Zeneral* pou amann en Lalwa, oubyen in propoz, aköz ladan i kapab propoze li, i kapab reget son

proposal. Napa naryen ki anpes li. Kote ki anpes li?

Ou konnen bokou kestyon pou ganny poze e i normal i byen i *healthy* pou en demokrasi sa. Selman dan sa bann kestyon tou dimoun i annan en repons. Mon repons i kapab pa satisfere bokou dimoun, i *ok*, i normal sa. Selman kwa ki enportan e ki mon pou kontinyen fer, si mon santi mon annan en pwen, mon pou met sa pwen devan.

Mon pou dir zot ankor en lot keksoz *ok*? Letan annefe ou konnen sa admisyon in ganny fer par *VP*, in ganny fer par Mr Knights, ki poudir annefe *pre-legislative scrutiny is a function of The National Assembly*. Sa in ganny admet.

Alors *what is the issue*? E dan Lalwa in dir *issue* se nou napa kapasite *ok*? Nou ti fer en *meeting Bills Committee* e nou ti ganny en repons kot ti annan en admisyon ki Komisyon *should not*. Mon pe lir en *email* ki ti vin kot nou ki'n ganny anmenn a mon latansyon, '*The Commission should not undertake pre-legislative scrutiny and this function should be left to the Bills Committee of the National Assembly.*'

Ok? Sa i dan en korespondans ki Lasanble i annan ki'n ganny anmenn a mon latansyon.

Alors Mr Speaker mon pa la pou mwan kre en sityasyon ki endezirab, i normal ki letan ou dan Gouvernman an prensip, ou sipor i sipoze anver ou Gouvernman.

Me selman osi, i sipoze et ki si i annan en sityasyon i ou devwar, *I mean* i mon devwar dan sa konteks la pou mwan anmenn sa sityasyon devan. E set egzaktaman sa ki mon pe fer.

Mwan mon santi ki mon pa oule may zanbet person, me mon santi ki si nou pe pran sa bout *scrutiny*, ki mwan mon santi zot *still* kapab fer parey mon'n dir. Me selman akfer - annefe mon ti pe koz sa avek mon 2 koleg o bor mwan ki dan *Bills Committee* avan Onorab Loze i dir. E letan in dir mon dir egzaktaman in pran mon parol ki mon ti pe al dir e mon santiman ki mannyer mon santi.

So kontinyen fer sa travay - zis pa met li dan en Lezislasyon. Akoz letan ou met li dan en Lezislasyon, demen letan nou - i annan ou konnen in annan lenstans kot nou'n dir keksoz e la fason in ganny pran koman en *Bills Committee* lafason in ganny pran, in ganny pran dan en sans negativ, ki nou santi i mal akoz nou en komite, *we deserve respect*. Parey nou, nou respe nou bann *guest* ki Konstitisyon i donn nou pouvwat pou nou kriy zot pou zot vin devan nou pou reponn kestyon.

Alors si i annan sa respe, *and then* mon oule krwar ki kekfwa lentansyon se pou anpes sa bout ki nou pe fer, pou nou kontinyen fer, akoz kekfwa lafason ki nou pe fer nou pe fer li tro byen posibleman.

E i enportan ki i ganny tire avek nou, pou nou pa fer, akoz si ou pou vini ou pou anmenn en Lalwa kot nou *fait* akonpli ki nou pou napa, nou napa drwa demann lo polisi, polisi ou demann dan Lasanble, alors nou pou vin dan Lasanble.

Annefe i fer ki ou pa bezwen en *Bills Committee*. Ou pa pou bezwen en *Bills Committee*. Demen i posibil mon ganny oubyen mwan menm mwan, mon deside mon dir mon pa pou lo *Bills Committee*, akoz mon

napa sa fonksyon. Mon pa pe fer sa fonksyon ki mon sipoze pe fer.

Avek sa 2 mo Mr Speaker mon ti a kontan dir ki lide sa *Commission* i ekselan, me i annan sa *pre-legislative scrutiny*, ki mwan mon santi devret ganny revwar pou fer li vin an konformite avek demann e swe pep Seselwa, pour ki nou ava kapab desarz - kontinyen desarz nou responsabilite parey zot in demann nou pou fer.

Avek sa 2 mo Mr Speaker mon ti a kontan remersye ou. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon aprezan donn laparol Onorab Ernesta.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a prezan donn laparol Onorab Ernesta.

HON PAUL ERNESTA

Mersi Mr Speaker. Mr speaker, VP tou bann koleg Onorab mon krwar in ariv 12 mon krwar mon ava dir zot en bonn apre midi e tou dimoun a lekout. Mr Speaker mon lentervansyon ozordi mon pa ekspekte long e menm si tou letan ou'n fini ekout mon 3 koleg Onorab Anse Au Pins – Andre *sorry* – wi Onorab Andre ekskize mon'n sitan antre dan son lentervansyon ki mon'n menm sap son non.

Mr Speaker sa Bill ki devan n ou mon krwar i en mesaz kler ki pe ganny anvoye. Letan nou get Bill i enportan ki nou ganny li kler sirtou sa 2 premyer responsabilite ki pe donn sa Komisyon nou, nou napa gran problemm avek sa nou. Akoz parey in ganny dir pli boner dan tou pei demokrasi, dan tou pei modern ozordi i annan bann tel Komisyon.

E nou'n vwar – mon krwar Onorab Georges osi pli boner in dir mon rapel dan sizyenm Lasanble kot nou ti travay lo *Civil Code* e kot la ti annan bokou keksoz ki Seselwa pa ti konnen e ti ganny sans konnen atraver nou bann sesyon ki nou ti fer. Sa i ekskreman enportan e *news* lo la parey mon bann koleg ki'n dir – i annan 5 nou - i annan 5 zot ki'n koze avan mwan, ki'n koz lo sa size kot zot pa neserman an faver sirtou lo sa ki konsern sa laspe *scrutiny* i konsernen – *legislative scrutiny*.

Mr Speaker ankor in ganny dir dan Lasanble ozordi enn parmi nou bann responsabilite i annan diferaman komite ki ganny kree e *Bills Committee* i enn sa komite ki *scrutinize* bokou bann travay Gouvernman sirtou lo laspe legal.

E ler mon ekout VP ankor bokou bann panse ki'n ganny fer resorti sirtou dan sa laspe kapasite mon pe pou retourn ankor lo la e letan koman en *layman* mon get lafason ki sa morso in ganny mete dan sa Lalwa sa i trakas mwan Mr Speaker.

I trakas mwan par lefet i anmenn mwan kestyonn fitir *Bills Committee* e fitir nou Lasanble. Nou rol koman en Lasanble ki parey in ganny dir ankor mon repete ki Seselwa in konfyen nou ladan.

Mazinen ou annan 3 rol, reprezantativ, e osi lezislatif e osi ki annan sa rol *oversight*. Si ou pe tir enn dan sa mayon savedir tou sa bann lezot mayon i tonbe sirtou sa enn ki ekstrememan enportan Mr Speaker e nou pa kapab *afford* pou nu kontinyen dan sa laliny. Boner mon rapel ti annan enn de mon bann lentervansyon ki mon'n touzour koz

lo la depi ler mon'n antre mon'n koz lo la. la demokrasi i enportan ki nou kapab *prevail* li.

Egzekitiv i fer pou li - i fer son travay. Zidisyer i fer son travay e nou lezislatif nou fer pou li. Nou pa kapab *afford* kot nou vwar egzekitiv kot i antre i oule pran sa rol ki nou en manm Lasanble i annan. E letan mon get sa *Bill* ki mannyer i éte ozordi la, mannyer in ganny fraze in ganny mete, se ki nou ozordi dan Lasanble demen letan sa *Bill* in fini pase, si i pou pase, nu nou pou zis la pou lev lannmen pou vote.

Nou pou napa sa responsabilite pou nou kapab zwe nou rol pou nou kapab fer sir ki tou bann keksoz, swa bann morso Lalwa ki ganny mete mo pou mo i aplikab e pratik pou nou bann dimoun. E sa i ti en lot group ki pou ganny fer - se en lot group dimoun ki pou fer Mr Speaker. Sa pa li Konstitisyon ki donn nou e pa sa ki nou *Standing Orders* i dir nou Mr Speaker.

So Mr Speaker mon kestyon ki mon anvi demande – mon anvi ganny en konpran, ki pe arive? E kote ki nou anvi ale Mr Speaker? Eski Egzekitiv i nepli bezwen nou? Mon pa konnen petet pli boner mon'n tann mon bann koleg in dir ki petet nou lavwa bann minorite - nou lavwa Lopoziyon dan Lasanble i toultan ganny oprese - petet sa i bann fason ki ankor retir pouvwar avek nou pou anpes nou koze, Mr Speaker.

Eski zot pa bezwen nou? I sa bann refleksyon ki fer mwan reflesir lo sa fason ki sa Lalwa in ganny anmennen Mr Speaker. E mon santi osi ki laliberte lekspresyon ki ozordi pe ganny trangle ki en keksoz ki

toultan nou'n koz fortman kont sa. Ozordi sa pe ganny arive Mr Speaker.

E mon pa pou fer gran, gran lentervansyon gran, gran koze lo la akoz tou nou bann koleg - sa 5 zot ki'n koze avan mwan in fini eksplik sityasyon. E an menm tan ti annan en propozisyon ki si zanmen sa *Bill* i pase, mon ti a kontan ouswa mon ti a swete i ganny konsidere i annan sa bout kot sirtou kot kote Speaker ki pou rekomann en Manm Lasanble.

La mon a zwenn Onorab Henrie letan in fer sa propozisyon mon parfetman dakor petet olye ki zis Speaker i nomin en Manm Lasanble, *it could be anybody*, mwan mon sizere ki i ganny antre – si zanmen i pase koumsa, mon sizere ki *Chairman Bills Committee* ki li i otomatikman i ava vin lo sa komite, ki ava fer sir ki lavwa e reprezantativ Manm Komite i ganny repase Mr Speaker.

Avek sa 2 pti mo - mon pa anvi tarde akoz tou keksoz in fini ganny dir e nou tan ki sa Lalwa napa serten revizyon i ganny fer sirtou lo a kote Lezislatif, mwan fransman mon pa pou neserman an faver, e mon pou demann Vis-Prezidan ek son lekip pou kapab sey vwar petet lo komite mon pa konnen sa pou kapab sey fer serten lazisteman pou fer sir ki lezot morso dan sa Lalwa - *fine* avek nou *ok* ek sa. Me selman lo sa bout pou mwan sa mon pa konfortab ditou avek e mon ti a kontan sa i ganny revwar. Avek sa 2 pti mo Mr Speaker mon poz sa la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a prezan pas laparol avek Onorab Egbert Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi VP ek ou *panel*. Mr Speaker nou annan en Bill ki devan nou ki pe propoz kreasyon en Komisyon ki pou zer bann Lalwa, fer revi, fer bann lamannman e propoz bann nouvo. E sa i pa en pratik nouvo parey bann plizyer pei *Commonwealth* i annan.

Me pou mwan Mr Speaker manyer Lalwa ki devan nou in ganny formile, i fer mwan poz kestyon koman enn sa 3 pilye lenstititsyon enportan pou nou Gouvernman Lezislatif e mon santi pou dir i en latak direk lo nou abilite koman en Parlman ki annan en drwa anba Konstitisyon anba Sapit 6 – presizeman 77 kot i fer kreasyon pou annan en sizyenm Parlman, en lasanble Nasyonal.

E pou mwan Mr Speaker, ler mon get ou menm ou koman Head of the Institution li menm, ki ozordi nou pe vwar ki Legzekitiv pe vin avek en tel Lalwa pou *dilute* en pe sa *power* ki nou pe ganny *exercise* anba 85 nou Konstitisyon; *power and exercise* mon war poudir i pa li *servng the new democracy* parey sa logo ki la deor pe mete.

Me enn bann pwen for dan sa Lalwa ki zot pe dir rezondet ki zot krwar nesese pou kree en Komisyon se nou abilite me i pa'n nonm neserman nonm *Bills Committee*. Me petet nou abilite koman en Parlman pou nou kapab annan sa rol pou nou anmenn Lalwa pou egzers sa *scrutiny*, e sa i fer mwan mazin en kantite keksoz.

Premyerman Mr Speaker, si Gouvernman ti santi poudir nou napa sa power, nou napa sa pouvwar i ti devret fer bann diferan *attempt*. E

la mon retourn sizyenm Lasanble ki mwan osi mon ti form parti *Bills Committee* mon ti annan bann gran defayans avek *AG's Office*, sirtou lo kote *drafting*.

E Onorab Georges i la atraver ou Mr Speaker, i konn sa tre byen kot par ler *Bills* ti ganny retournen kot i sorti e fer bann lapel nesese laba kot seksyon *AG's* pou travay en pti pe pli meyer lo sa bann *Bill*.

E dan letan Bidze osi ler Bidze *AG's Office* preziseman anba Zidisyer ti vini, *ok* bann defayans bann challenges – bann *current challenges* sete pou zot kapab annan ase mendev, *expert* legal pou zot kapab travay lo bann Lalwa e kapasite osi pou zot delivre pli vit.

E byensir Gouvernman ti akord zot anba Bidze pou zot kapab fer *recruitment* nesese pou zot *beef up* zot kapasite pou zot kapab delivre kot *AG's Office*, pou anmenn bann bon morso Lalwa e nou ti war bann amelyorasyon byensir.

E pour mwan sa Mr Speaker ler mon get lot konteks akoz nou lezislatif ki nou nou'n lager pou zot ganny resours adisyonnal, ler zot Bidze i vini ki prezan nou, nou pa ganny *exempt the same courtesy* e ou Speaker koman latet sa lorganizasyon ki nou ladan ozordi, e nou koz lo lotonomi finansyel ki nou, nou pa kapab ganny *the same right courtesy* pou nou kapab ganny resours adisyonnal, pou donn sipor sa kote Lezislasyon ki enn nou rol primordyal isi dan sa Lasanble avan ki nou koz lo Mosyon – avan ki nou anmenn kestyon.

Nou rol primordyal se pou ou pas Lalwa. Me de lot kote, pou mwan mon santi ki Legzekitiv pa pran nou

o serye lo sa size, ki fer ki si zot ti fer sa bann *attempt* si nou – ozordi zot dan mazorite zot kapab koz menm langaz men m lavwa pou fer sa arive e pa pe ganny fer.

Me dan en lot kote zot pas dan en *back door* zot kree en *back door* pou zot kapab kree en *sort of* pti antite ki enn zot bann ekstansyon ki zot, zot kontrole pou zot sey dan en fason – mwan mon war li koumsa – tir sa power sa pouwar ki sipoze ganny *inverted* anba Konstitisyon.

Pou mwan sa i pa byen i mal. E mwan mon annan en pledwari Mr Speaker, ou osi ou annan drwa koze lo la koman - akoz bann Speaker avan osi ti annan zot lentervansyon. Petet mon ti ava kontan ganny ou lopinyon ou osi a lafen si ou pa kapab koze.

HON BERNARD GEORGES

(Off-Mic)

HON EGBERT AGLAE

I napa drwa kote – ok. Me selman ti pou enportan akoz ou ki gardyen nou lenstitisyon. Lot pwen enportan ki mon ti a kontan touse Mr Speaker i pou bann size. I enportan ki Lasanble e sa pep ki'n elekte nou la deor, ki kapab met devan nou ouswa bann size ki atraver bann Lalwa ki pou kapab vini, ki pou annan nesesite ki pou annan diferans lopinyon piblik, oubyen bann diferans lenstitisyon.

E ler mon pe fer serten lanaliz Mr Speaker pou en tel Komisyon, pou dil ek serten bann size ki mon santi, petet dan en fason Gouvernman ki o pouwar ki annan en mazorite, i pou dan son lavantaz pou sa Komisyon dil avek serten size, san ki petet i bril son kote son manm laba lo lot kote –

mon kapab dir dan en fason politize pou anpes sa arive, e sa pou zot petet i ava pozitiv dan en kote.

Me la mon pe koz lo bann size enportan parey i annan lot kote latib in koz lo la - i annan kanabis - i annan bann size *LGBTIQ*, i annan bann size parey Lanmerik ti annan bann *issues* la – aborsyon. I kapab vin bann size relizye ouswa bann lezot size laspe lanvironnman, laspe lasante osi, tousala bann size enportan ki parfwa i annan serten pei li i al fer *referendum* pou bann tel size enportan.

So pou mwan ki fer ki si i annan sa bann size parey ki pou vini, ki vedir ki Lasanble li son rol li se zis pou espere – Komisyon li i pou fer son bann travay – mon pa konnen ki manyer i fer li, petet i pou annan son bann konsiltasyon ki i pou fer, me *the bottom line is* okenn keksoz ki demen pou al mal la – ok se Lasanble ki riske ganny montre ledwa. Bann Manm, nou bann *constituents* ki'n vot pou nou,' be ki ou 'n fer ou – sa Lalwa in pase ou pa war in afekte sa group dimoun – ou pa war i pe kre serten diskriminasyon dan en landrwa ouswa segregasyon dan en lot kote?' Tousala i kapab arive.

Mon pa pe dir i pou arive - i kapab arive. Me la ki nou fer dan en lenstans parey nou, eski nou pou asize lebra krwaze? Non, pa nou ki'n fer sa e la nou pou *change pas the bulk* lo Komisyon.

Lo Komisyon nou, nou napa nanryen pu fer ek sa nou pas sa blanm lo Komisyon e la nou komans zwe en *blame game* la lo lekel ki koupab lekel ki pa koupab. Nou bezwen fer atansyon osi sa bann direksyon parey.

Lot size ki mon krwar i bezwen ganny eklersi se ler zot, zot in tonm dakor lo serten Lalwa e nou mwan pou mwan pou preski napa *Bills Committee* mon pa pou vwar annan en sans annan *Bills Committee* ki zis pou bezwen vin *rubber stamp* sa ki zot, zot in dakor.

E si nou, nou war i annan nesosite pou annan lamannman ki mannyer nou pou ale? Eski nou bezwen retourn ver Komisyon li menm li pou dir li be 80poursan dimoun pa pou dakor avek sa, sa ki mwan mon'n koz avek mon krwar zot bezwen reget zot zafer. Eski sa pou en norm prosedir ki pou bezwen ganny arive – ki pou ganny plase pou retourn zot Lalwa ver zot? *Ok?*

E dan lot kote osi akoz in arive dan le pase kot Prezidan pa *assent* Lalwa ki Lasanble i pase. E dan sa lenstans mon pa krwar pou arive mwan akoz se en lekstansyon Legzekitiv ki pou pe travay lo la, e pou fer sir ki ler Lalwa si i pase in fini ganny *blessing* Prezidan byensir. Sa i en lot keksoz ki mon krwar i bezwen get byen profon, akoz i pa sa direksyon ki nou ti a santi ale.

E pou mwan bann sityasyon ki kapab poz kestyon pou mwan i kre dout la deor – i kre dout dan mon latet, e ki fer ki mon pa war akoz mon bezwen al siport en tel konponan Lalwa ki pou vin dan sa fason.

E si zot kapab reasiranz serten keksoz ladan, mon krwar i enportan pou nou reflesir. Parey zot ti vin ek sa *Excise Tax* ki'n ganny *repeal* la bomaten, mon krwar sa Lalwa i bezwen ganny reflesir en kantite lo la, avan ki zot vin met nou –

Akoz i parey ou en travayer ou'n leve ou pe travay e demann

bomaten ou'n ganny ou pozisyon ou'n ganny Direkter ouswa ou'n vin *CEO*, me selman i vini i dir ou sa ki *Board* i vini i dir ou koumsa menm si ou *CEO*, ou napa pouvwar pou fer sa, pou fer sa, pou fer sa.

Me ou en *CEO* pour kwa ou? I zis parey nou pe ganny mete la. Nou rol primordyal pe ganny kestyonnen. Sa se pas Lalwa pe ganny met an dout, met an kestyon. Eski zot pe dir nou poudir nou bann enkapab la anndan? Eski sa se mesaz ki zot pe senmen?

Me pou mwan sa i bezwen regarde Mr Speaker e plis zefor i merit ganny mete e VP mon krwar i enportan pou fer bann *attempt* neserer pou donn nou sipor kot sa Lasanble, pou nou kapab aranz nou *Unit* kot i konsern Lezisasyon. Donn nou, nou resours kot nou merite, *Bills Committee* i ava fer son louvraz. Si fodre e la ti annan bann *issue* parey bann *S.I.* ki vini ki dir nou pa ganny letan gete, nou kapab rod nou bann *expert* legal.

Petet war *expert* legal. Enn, ou doue regard tou bann *S.I.*

2) Nou ava gete enn e ava al dan

drafting e bann keksoz tipografik, lot i ava doue dan get bann konteks ki kapab *unconstitutional sounding*.

E la nou a dir nou'n seye e si pa marse la *in the end* anmenn ou *Law Commission* nou a dir be *ok* nou'n donn zot nou, zot pa'n kapab la prezan nou ava vin ek sa Komisyon ki pou fer zot travay e la mon a lev mon lanmen anler.

Me pour le moman mon pa tro satisfé. Mon pou zis regarde pti gin e mon pa pou siporte. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Bon an se moman mon krwar nou a pran *lunch break*. Pou permet en pti pe plis letan komite ki pe travay pandan *break*, mon ou met ler ki nou retournen 2.15. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun nou a kontinyen avek deba. Onorab Pillay dan lord deba menm in ariv kot ou. Me selman eski oule koz apre – dernyen? I reste zis ou avek Onorab Vidot pou koze. Ou a koz la? Ou annan laparol.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi bokou Mr Speaker e bonn apre midi tou koleg Onorab. Bonn apre midi VP ek ou delegasyon. Bon apre midi tou dimoun ki pe ekout nou.

Mr Speaker pandan sa plizoumwèn lazournen mon'n asize mon'n ekout bann diferan entervenans lo sa Prozedlwa, e mon'n kapab realize poudir i annan bokou entervenans ki si oule annan preski menm lopinyon ki mwan mon annan vizavi sa Prozedlwa.

E i pou enportan ki koman en Lasanble ki serye, nou fer nou mye pou nou sey fer piblik Seselwa konpran egzaktman akòz Lasanble, sirtou lo nou kote latab nou reaksyon anver sa Prozedlwa.

Mon santi Mr Speaker ki sa Prozedlwa li menm li i reprezant sa ki mon pou dir en *attempt* pou retir - e menm mon pou al pli lwen pou dir - afekte pouvwar ki Lasanble Nasyonal i annan e ki in gannyen atraver Konstitisyon.

Me pli enportan ki Lasanble Nasyonal in gannyen atraver elektora ki'n met nou Manm Lasanble isi dan sa Lasanble.

Mon dir sa Mr Speaker, akòz ler mon get lafason ki sa Lalwa in ganny ekri i annan 3 eleman prensipal ki nou bezwen konsidere.

Premyerman, lentansyon sa Lalwa. E lentansyon sa Lalwa i ganny *conveyed* oubyen ganny manifeste dan sa *statement* ki'n ganny mete devan e zot in apel li en *explanatory statement*.

Epou mwan ler mon swiv bann diferan lenstans ler nou annan bann lesanz avek Gouvernman, i kler ou dir ozordi apre midi nou pe regard en Lalwa ki ankor en fwa montre ki – e la mon pou servi sa term – en mank respe pou Lasanble Nasyonal par Legzekitif.

Mon pou dir li koumsa akòz napa lot fason pou dir li. Ler nou regard dan sa *explanatory statement* e nou vwar ki nou ganny dir poudir Lasanble i annan *significant capacity constraints* pou li *facilitate post-legislative scrutiny* - nou konpran.

Me sa ki mon war i drol se ki dan son prezantasyon Vis-Prezidan pa'n koz lo zis *post-legislative scrutiny*. Savedir ler en Lalwa in fini pase dan Lasanble.

Vis-Prezidan in osi koz lo *legislative scrutiny* e in koz lo sa ki nou apel *the pre-legislative scrutiny*, e ki pou mwan ler ou koz lo *legislative scrutiny* i enkorpor sa peryod avan, pandan a apre.

Me si Gouvernman i santi ki Lasanble Nasyonal i mank sa kapasite, akòz alor pa donn Lasanble Nasyonal sa kapasite pou fer sa travay, olye kre en Komisyon ki vin

en lot lebra Egzekitiv, pou fer en travay ki Lasanble Nasyonal ki sipoze fer?

E la kot mon difere avek mon koleg *Leader Zafer* Gouvernman. Ou konnen Mr Speaker *Leader Zafer* Gouvernman i egzaktman sa boug ki i ti dir nou i desann anvil avek son parasol. Me olye li ouver son parasol ler lapli pe tonbe, i pa ouver li, akoz i pa realize poudir lapli pe tonbe ziska dernyen minit. Parey nou ti war ler nou ti annan sa Lalwa *Excise Tax* vin devan Lasanble.

E a sa moman ki nou ti dan sa Lalwa *Excise tax*, malgre ki mwan personelman mon ti fer lentervansyon anver sa Lalwa pou retournen, Vis-Prezidan ti mentenir pozisyon Gouvernman pou *go forward* ek sa Lalwa.

Ki nou'n vwar devlope apre, se ki sa Lalwa in bezwen ganny retire devan Lasanble Nasyonal, akoz zisteman Gouvernman pa ankor fini agree lo bann propozisyon lamannman ki pe vin dan sa Lalwa.

E sa Lalwa ki devan nou ozordi i parey – egzaktman parey. E sa ki mon pe dir i met an kestyon merit sa Lalwa ki devan nou. Lartik nou Konstitisyon i kler, pouvwar Lezislatif i pa avek Legzekitiv.

Nou donn pouvwar Lezislatif, Legzektiv atraver bann *S.1*, me nou retenir anba sa ki nou apel *Interpretation and General Provisions Act*, en pouvwar pou nou *quash* en *S.1*. Parey mon ti sey fer me ki apre ti annan 3 Mosyon lo mon *motion to quash a S.1*. – en nouvo devlopman dan lemonn politik Sesel kot en Mosyon anmennen par en Manm i ganny 3 lezot Mosyon lo la.

Mon'n vin premye. Mon'n vin en pionye dan sa domenn kot sibir en kalite konportman avek en mazorite, ki pa pe apresye lenportans fer sir ki son Legzekitiv osi i respe li menm li, sa mazorite dan sa Lasanble.

E mwan mon oule lans en lapel avek sa mazorite lo lot kote latab, ki pran sa loportinite ki devan nou ozordi, pou lans en lapel avek zot Legzekitiv e dir ek li koumsa koman bann Manm Lasanble zot pa bann *rubber stamp!*

Zot pa bann dimoun ki pou tonm dakor avek nenport kwa ki zot Gouvernman i met devan zot. Me ki kot zot santi en keksoz i mal, zot pou pare pou debout akote nou Lopoziyon e vot kont sa Lalwa si Legzekitiv pa pare pou sanz li.

Oubyen Legzekitiv *withdraw* sa Lalwa retourn avek *to the drwaing board*, rearanz li e anmenn en Lalwa ki pli bon pou Lasanble. Akoz si en keksoz ki pa bon plito ou zet li dan bin ki ou sey aranze, akoz sa ki pa bon pou reste pa bon avek.

Se sa fondamantalman sa ki devan nou ozordi. E les mwan eksplik sa en pe pli byen. I annan premyerman si oule en konsern ki'n souleve, *regarding role* Lasanble *regarding policy*. E ki mannyer Lasanble pou li sanz en *policy*.

E Gouvernman i bezwen aksepte ki i pou annan kritik lo son *policy* ler i pou anmennen. Me ozordi nou pe vwar en Gouvernman ki pa oule aksepte kritik. Ki ler kritik i vini i rod tou fason pou pous ou dan en kwen e anpes ou koze, e anpes ou fer sa kritik.

E la mon swete ki medya parey zot swazir pou pas bann alterkasyon dan Lasanble byen long, zot kapab

osi swazir pou pas bann moman kot Lasanble pe montre ki i pa an akor e i pa dakor avek en propozisyon ki Gouvernman pe anmenn devan li.

Me kwa ki nou pa dakor avek? Kwa ki fer nou annan sa rezervasyon anver sa Lalwa? Mon'n ekout atantivman prezantasyon Vis-Prezidan e Vis-Prezidan in mansyonn nou bann pei ki annan en tel Komisyon.

Lostrali sa Komisyon i en lebra endepandan. *Attorney Zeneral* i pa form par sa Komisyon e *Attorney Zeneral* ki donn sa Komisyon son bann Lalwa, pou sa Komisyon konsidere.

I pa fer *legislative scrutiny*. I pa fer sa li. *Canada* ki zot in koz ek nou lo la, i menm zafer. E *Canada* mon rapel resaman pa tro lontan Gouvernman *Canadien* ti retir *funding* pou sa *Law Commission Canada* e ki li son rol i plito en rol edikatif.

Alors ki mannyer nou kapab servi 2 legzanp 2 lezot pei, pou eksplik en Lalwa ki pou nou, nou pe fer li en lebra Egzekitiv? Efektivman retir pouvwar kolektiv – pa pouvwar *Bills Committee* - pouvwar kolektiv Lasanble Nasyonal, pou li regard Lalwa.

E prezan kot ki enteresan dan sa Lalwa se lafason ki son konpozisyon i ganny eksplike - e i enportan pou mwan fer konpran Lepep Seselwa aköz nou bezwen koz lo la.

Dan tou Lalwa i annan en Minis ki responsab en Lalwa sa enn ki la se Minis ki responsab zafer legal, se Prezidan Larepublik e vwala kot boner mon ti koz lo lentansyon.

Me selman nou war pli tar kot ler pou fer lamannman dan bann *Schedule*, se pa Minis ki responsab pou poz lamannman dan sa *Schedule*, se Prezidan Larepublik ki responsab pou poz lamannman dan sa bann *Schedule* !

Mon kestyon, aköz sa depar lo lafason ki bann lezot lenstriman pou ganny fer anba sa Lalwa? Alors i montre mwan ki lentansyon sa *body* pou vin en *body* anba kontrol Legzekitiv, ki pou fer sir ki nou Lopozisyon e Lasanble Nasyonal, nou a ganny en Lalwa pou nou regarde ler zot in fini fer tou sa ki zot in anvi fer avek.

Me kot sa mank respe i vin prezan, sa mank respe i vin avek en lekspektasyon ki ler sa Lalwa in fini ganny regarde dan sa fason, lefe ki Gouvernman i annan en mazorite dan Lasanble, sa mazorite pou obligatwarman pas sa Lalwa.

E *mes amis on the body of evidence* ki nou annan ozordi, se sa ki'n arive! Tou Lalwa ki'n vin devan Lasanble lafason ki zot in entervenir, sa Lalwa i tre bon – tre korek, napa okenn problemm avek.

Me si nou regard pli lwen, get bann Manm ki pou lo sa Komisyon. In ganny koz lo la, i annan plizyer Manm in koz lo la - *Justice of Appeal proposed by the President of the Court of Appeal of Seychelles*.

Me nou annan en *Judiciary Act* ki pe vini osi. Eski i pou vedir ki nou kapab annan en *justice of appeal* etranze ki pou al *sit* lo sa Komisyon?

Par lo la nou pou annan en Ziz propoze par *Chief Justice*. Be Ziz pou bezwen a en moman donner mon krwar ler nou pe regard balans pouvwar nou pei – mon pa koz lo

separasyon pouvwar - mon koz lo balans pouvwar Zidisyer - pou bezwen pronons son lekor lo en Lalwa.

Me ki mannyer i kapab pronons son lekor lo en Lalwa ki mwan dan mon lenterpretasyon i *already* parti prenan?

Trwazyenmman, *not only* i *Attorney Zeneral* ki Chairman sa Komisyon, me i pou annan 2 Avoka propoze par *Attorney Zeneral* li menm! La mon war i annan en keksoz ki pe al en pti pe tro.

E sa ki enteresan -ou konnen sa ki enteresan se ki ler ou regard bann provizyon an se ki konsern fer revi Lalwa, koriz serten Lalwa - ou konnen i annan serten provizyon ki byen anba sa Lalwa.

Onorab Loze e bann lezot Manm in koz lo la. Me sa ki mwan mon pa dakor avek, se li ki pou al fer rekomandasyon pou fer sanzman avek *Attorney Zeneral*, E mon konnen akoz Egzekitiv i oule fer sa.

Legzekitiv pa oule ki Lasanble i pronons son lekor lo bann polisi ki pou vin dan Lalwa. I pa oule en deba piblik lo polisi. I pa oule ki ou Lepep Seselwa ou tande kwa ki mal ek en polisi.

I a prefere fer sir ki sa polisi i ganny sanze deryer rido, avan ki i vin lo latab Lasanble Nasyonal. Be se sa ki pou arive. Akoz zot bezwen regard lentansyon. E Onorab Loze in byen dir zot. Pa akoz sa Lalwa koman zot ki la ozordi pe met sa Lalwa, pran sa Lalwa ki demen i pou ganny enplimante par nenport ki.

Me prezan kwa ki enteresan ankor, zot pou osi *engage in pre-legislative scrutiny* ki pou mwan i montre ou sa i en konfli direk avek

Konstitisyon pei, lo rol - lo fonksyon e lo lenportans lo lendepandans Lasanble Nasyonal.

Mon pa ti a kontan krwar ozordi ki apre ki nou'n ganny nou en nouvo Gouvernman, ki zot fason war keksoz se ki Lasanble Nasyonal i bezwen vin lekstansyon Egzekitiv.

E mon'n kontan tande ler mon'n tann Onorab Henrie atraver ou Mr Speaker, dir i pa tro korek pou dir sa size lo kote kapasite Lasanble Nasyonal. Mon pa pou servi sa mo 'korek'. Mon pou servi sa mo 'en lensilt' pou Manm Lasanble. Akoz sa i en refleksyon lo nou kapasite koman Manm Lasanble!

As *if* nou, nou bann bon nanryen e ki lafason ki nou pou *entame* deba e lafason ki nou pou *entame* lamannman lo en Lalwa nou pa pou kapab aport nanryen lo la.

Se sa ki sa pe dir nou e si nou pa konsider tou sa bann eleman ki vin atraver sa Lalwa, nou pou war nou dan en sityasyon demen kot nou pou'n efektifman komans retir pouvwar Lasanble Nasyonal.

Me mwan i annan en kestyon mon ti a kontan demann Legzekitiv - eski Legzekitiv pe prepar li pou al ver en demokrasi Parlmanter? Eski nou pe al sanz lafason ki nou'n *configure* Gouvernman pou Repiblik Sesel?

Kwa ki vre lentansyon akoz sa Lalwa ti vin avek en ler ki ti annan en *urgency* otour li sa Lalwa. Ti annan en lirezans otour sa Lalwa. Kwa ki ti lirezans avek sa Lalwa? Sa i bann kestyon fundamental e bann kestyon pertinan ki nou bezwen fer sir ki nou ganny tre byen kler.

Me prezan Mr Speaker, en lot eleman ki mon bezwen koz lo la, se lefe ki ler mon regard sa 2 *Schedule*,

e ler ou dir mwan poudir Prezidan pou sanz sa 2 *Schedule* e si sa Lalwa i pas parey i ete, eski mwan avek en minorite mon pou kapab anpes zot les sa *Schedule* ganny admet koman en provizyon Lalwa? Si zot in ganny sa ki nou apel en *three-line whip* ki zot in ganny dir zot bezwen siporte?

Bezwen reflekte lo la. Akoz si nou pa reflekte lo sa bann keksoz fondamantal otour sa Lalwa, nou pou war nou dan en sityasyon demen kot zisteman se sa ki pou arive.

Mr Speaker ler nou regard nou Konstitisyon e lespri nou Konstitisyon, son lentansyon se ki ou annan ou en Lasanble Nasyonal ki annan resours pou fer son travay. Ler nou regard nou prensip demokratik i menm parey.

Me nou'n vwar deplizanpli Gouvernman i anvoy bann Lalwa kot Lasanble - e si pa nou dan Lopozisyon ki met fren avek ler sa bann Lalwa i arive, ti pou menm napa deba lo sa bann Lalwa!

Mon pa pe blanm zot. Mon'n deza dan en mazorite e mon konnen ki mannyer i fonksyonnen. Be eski nou bezwen fer parey? Eski setyenm Lasanble i bezwen fer parey? Eski nou, nou pa kapab et alaoter konfyans ki dimoun in met dan nou pou ki nou reakte dan en lot fason? Ki nou vin sa vre Lasanble ki reprezant lo pep Seselwa, ki akt lo *behalf* Lepep Seselwa?

E sa Lalwa i pa dan benefis Lepep Seselwa. I pa dan benefis Lasanble Nasyonal. E mon apresye - mon apresye lefe ki i annan Manm lot kote latab ki'n war sa. Mon apresye lefe k zot onor sa lobligasyon ki zot annan par devan zot non - savedir Onorab zot in fer sa keksoz onorab

pou demontre zot mekontan anver provizyon dan sa Lalwa.

Mon apresye osi lefe ki zot in fer en travay prezan serten lamannman dan sa Lalwa ki zot santi pou fer li vin anliny avek sa ki zot, zot krwar ladan ki e3n Manm Lasanble i bezwen pe fer. I annan enn ladan petet ki mwan mon a kosyonn zot kot si en Manm Lasanble i form parti sa komite deza ou pe *compromise* ou rol koman en Manm Lasanble.

Akoz ou rol se *oversight* pa legzekisyon. Legzekisyon i ganny fer par Legzekitiv. Se sa son non. Mr Speaker, pou bann Seselwa ki pe ekout nou ozordi, mon'n pas atraver plizyer difikilte dan sa Lasanble pou fer sir e ki mon mentenir ki Lasanble i kontinyen ganny respe e ki nenport ki ler, ki Legzekitiv i vin dan sa Lasanble, i respe lefe ki i anba anver lasanble i annan en lobligasyon anver Lepep Seselwa.

Sa in mon parkour ki mon'n anmennen ziska la. Mon pa'n fer plezir tou dimoun me mon'n fer li avek tout lonnekte - tout fransizm akoz mon krwar dan en keksoz ki pli gran ki nou tou. Mon krwar dan la demokrase nou pei. Mon krwar dan Konstitisyon nou pei e pli enportan mon krwar ki Sesel i pli enportan ki tou. E apriyori se li ki nou bezwen met premye.

Sa Lalwa ki la i pa met Sesel premye. Malgre tou sa bann zoli parol ki nou'n tande par bann ki'n dir nou poudir sa Lalwa i byen e la mon bezwen admet Mr Speaker ki mon annan - mon dezapwente avek mon koleg ki ti travay avek mwan - nou ti travay ansanm lo *Standing Orders* Lasanble - Onorab Georges atraver ou Mr Speaker, kot mon'n entann li

ki manner in sey set laliny pou son kote latab lo sa ki li i krwar.

Mon pou demann ek zot *don't be fooled* par Onorab Georges *chers* koleg! Onorab Georges i en dimoun malen e i ava anbet zot byen li! Fodre zot *careful* avek Onorab Georges! I en tre bon Avoka e i konn zwe byen ek parol pou fer zot krwar lizour i aswar e aswar i lizour e lapli pe tonbe kan soley pe tape!

Demann zabitan Mamelles i a dir zot! So i enportan ki nou, nou reflekte, nou reflekte lo sa ki pli byen lo lasanble Nasyonal e sa ki mon pou dir zot se ki ozordi lans en lapel ek Legzekitiv, zot napa problemm avek anmenn bann prosedir pou ede fer bann Lalwa pli byen, pli for, pli solid, me zot annan konsern e zot annan konsern serye lo pran pouvwar ki Lasanble Nasyonal i annan pou fer son travay lezislatif.

Annou pas les nou ganny trennen dan en lopilans pouvwar e krwar ki larogans pouvwar pou anmenn nou tou keksoz.

Nou ki la ozordi wi be demann pa nou ki pou la. E sa ki nou pou kit deryer se sa ki vin deryer nou ki pou anmase. E i nou lentansyon - i nou konviksyon, pou fer sir ki sa ki nou kit deryer i pli byen ki sa ki nou ti zwenn.

E mwan mon krwar si nou al ek sa Lalwa, nou pa pou pe kit deryer en keksoz ki pli byen ki sa ki nou ti zwenn. Si nou pa amann sa Lalwa - si sa Lalwa pa ganny sanze, i pa pou pli byen ki avan. Mon konnen mon pou ganny dir plizyer keksoz lo sa Lalwa.

Me ozordi mon pe koz koman sa dimoun ki asize la e mon pe sonn en alarm avek Lepep Seselwa. Deplizanpli mon komans war nou

bann drwa lekspresyon – nou bann drwa laliberte - nou bann drwa anba Konstitisyon pe komans ganny met fren avek. Akoz i annan dimoun ki krwar poudir meyer fason pou nou egzers sa ki Bondye in donn nou, e sa ki nou Konstitisyon in prevwar pou nou, se pou kontrol nou dan lafason ki nou fer li.

Napa personn ki devret kontrol nou dan lafason ki nou egzers nou drwa. Nou drwa i pou nou! E mwan mon krwar ki koman en Lasanble nou bezwen lans en mesaz kler. E dir ki si sa Lalwa pa bon retournen aranz li – retourn ek en Lalwa ki pli bon.

Si Gouvernman i oule *achieve* sa bann lobzektif ki in dir dan sa Lalwa, *achieve* li, me fer sir ki nou mentenir lenportans Lasanble Nasyonal. Mr Speaker bomaten mon pa pou retourn lo la me i enportan mansyonnen - mon'n aksepte ek limilite parfwa ki mwan osi mon konport mwan en tel fason.

Mon'n aksepte osi ki mon reaksyon parfwa pa fer plezir tou dimoun, me mon oule fer sir ki tou dimoun i konpran mwan, byen. Sa ki mon dir e sa ki mon fer i dan lentere mon pei. E apre midi i dan lentere dan lentere mon pei, dan lentere sa Lasanble Nasyonal ki mon en Manm Onorab – Manm Onorab, annou pa vot an faver sa Lalwa parey i ete.

Annou demann en Gouvernman pou al rearanz sa Lalwa, fer li pli byen oubyen si zot santi poudir zot krwar poudir zot byen – (parey Onorab Georges pe sinyal mwan poudir i krwar poudir Gouvernman i byen) – ou kontan ou'n ariv *LGB* ozordi, ou pe siport ou Gouvernman – tre byen Onorab Georges atraver ou Mr Speaker, *then*

fors li dan nou lagorz e trangle nou en pti pe plis. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi pou donn mwan laparol Mr Speaker. Mr Speaker apre ki mon'n swiv deba lo sa Lalwa depi bomaten, mon pou bref me mon pou zwenn avek mon bann koleg lo sa kote latab lo bann rezervasyon dan sa lalwa ki'n ganny fer resorti ozordi, menm si Dirizan Zafer Gouvernman in vin avek bann largiman pou donn nou lenpresyon ki sa Lalwa pe vin koman en siport pou amelyor travay dan revizyon e lentroksyon nouvo Lalwa, ki pou konplimant en travay Lasanble Nasyonal dan son rol *oversight*, pou moderniz bann Lalwa.

Rezon akoz mon oule met lanfaz ki fodre a nenport ki moman okenn Lalwa ki vin devan nou Lasanble, pa retir laliberte lekspresyon, lendependans e lotonomi Lasanble Nasyonal espesyalman dan lapros pou depouy Lalwa ki ganny propoze amande e byensir ki pa kont drwa sa pep ki'n elekte nou, e ki pe demann nou pou reprezant zot pou defann zot drwa konstitisyonnel.

Si sa Gouvernman i respekte e valoriz travay Lasanble Nasyonal, donn Lasanble Nasyonal son vre lotonomi pou permet li ranforsi son travay parey mon bann koleg in fer resorti depi bomaten.

Kontan pa kontan. Me ler mon koz lo respe Lasanble Nasyonal. Nou

oule en lasirans ki nou Lasanble Nasyonal pa vin en repetisyon kot resaman nou'n vwar en Minis dan Gouvernman ki menm Segon dan Legzekitiv in anmenn Lalwa devan no Lasanble e servi son mazorite ki siport son Gouvernman dan Lasanble pou pas Lalwa ki annan defayans. E zot le bat kalot ler nou lo sa kote latab lo minoriter dan Lasanble - Lopoziyon, i dir zot i annan problem, i dir non i *ok go ahead*.

Me selman apre nou vwar kot zot prop Manm in bezwen admet e menm vin devan nou Lasanble ozordi, pou retir Lalwa ki zot in vwar ki zot Gouvernan enkonpetan pa'n kapab fer zot louvraz. Se sa kalite enkonpetan ki ozordi nou pou kapab dir son lekspresyon se sanmenm sa ki nou dir fer pwason mont pye dibwa.

Mr Speaker si nou pe pres en demokrasi modern, nou Lasanble i bezwen fer byen atansyon, ki nou pa al dan en direksyon plak anba po fler, kot Lasanble Nasyonal devan lizye piblik, pe ganny trouve pe zis *rubber stamp* tou bann Lalwa ki Gouvernman i oule anmenn devan nou Lasanble. Espesyalman bann ki menm antre nou, nou'n vwar poudir i annan defayans ladan.

Si mon bann koleg lot kote latab dan *LDS* i dan biznes *rubber stamp*, tou Lalwa ki zot Gouvernman i anmennen, nou lo sa kote latab nou pa pou akonpany zot dan sa prose. Espesyalman si i annan rezervasyon dan okenn prose ki met keksyon, e retir laliberte lekspresyon, lendependans e lotonomi nou Lasanble Nasyonal.

Mr Speaker par siport mon bann koleg, espesyalman Onorab Loze, ler in met lanfaz lo ranforsi kapasite nou Lasanble, ki permet nou bann Manm pa ezite pou partisip dan bann deba ki tous relizyon, e nouvo vwar Lalwa ki devan nou Lasanble, dan plas annan en Lalwa ki abes laliberte lekspresyon, lendepandans e lotonomi nou Lasanble.

Si Gouvernman i serye parey zot dir, e zot pe sey fer nou krwar, kwa ki pe anpes zot ekout zot koleg Onorab Hoareau, atraver ou Mr Speaker, kot in fer resorti kapasite dan lofis kot bann Lalwa i ganny drafte, i bezwen ganny plis sipor.

Nou napa dout ki zot bann zofisye zot annan en lekip ki kapab fer sa travay, me petet i bezwen ranforsi zot kapasite imen, pou pli byen kapab delivre e les nou Manm Lasanble egzers nou responsabilite lo rol *oversight* nou bann Lalwa.

Onorab Andre atraver ou Mr Speaker, in osi tous serten pwen enportan. Me eski son Gouvernman pou ekout li?

Mr Speaker mon oule fer rapel mon koleg lo lot kote latab, mazin byen zot parol zot ansyen koleg Jean-Francois Ferrari ki ozordi i Minis dan zot Gouvernman ozordi, zot in fatige koze lo akfer annan plizyer striktir, ou lankadremman ki mont lo ledo kanmarad zis pou depans larzan Leta kot pa nesaser?

Me akoz ozordi nou pe war zot pe kre en lot striktir? Mon demande ki'n arive avek sa bann zoli parol *LDS* ki ler zot ti la lo sa kote latab dan Lopozisyon? Si ler zot in al dan Gouvernman pouvwar in mont dan zot latet, ki prezan zot bliy tou - tou sa ki zot ti prese ler zot ti lager pou

Seselwa vot pou sanzman e met zot dan Gouvernman pou fer pli byen?

Anfen mon pou poz la pou Seselwa ki pe swiv zot i ava note.

Mr Speaker mon pou terminen par fer resorti, ki nou pa kapab zis koz fortman dan sa Lasanble dan son rol sipervizyon, pou ankouraz en kiltir rann kont, selman pratik le kontrer. Alors ...

MR SPEAKER

Onorab Georges les sa Manm koze *please*.

HON AUDREY VIDOT

Mon bann koleg ki pa'n entervenir lo sa Lalwa nou bezwen zot pou reflexir byen anver pa zis swiv zot Dirizan ki'n ganny son sans pou li koze - pou lev zot lanmen e pou zot siport sa Lalwa.

Me pa kont lo nou. Nou parey mon'n dir nou pa pou toler okenn Lalwa ki krwar pou vin mank serten respe pou nou koman Manm Lasanble, pou nou fer nou travay ki nou'n ganny elekte par Lepep pou nou fer. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou'n pran tou bann entervenans ki ti pou pran laparol. Nou ava prezan pas kot Vis-Prezidan pou li fer son repons lo deba. Vis-Prezidan?

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Bonn apre midi tou bann Manm Onorab e tou dimoun a lekout. Mr Speaker mon'n ekout atantivman tou bann entervansyon ki'n ganny fer bomaten e apre midi. E mon ti a kontan fer bann komanter swivan;

Premyerman mon war i drol ki dan sa Lasanble nou pe koz lo drwa fondamantal ki pa pe ganny respekte, kan i sorti lo en kote latab ki son Gouvernman ti bat Prezidan pei zis an deor Lasanble Nasyonal, zis akoz i ti pe sey eksprim son drwa!

(murmurings off-mic)

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mon trouv i drol sa tel lakizasyon. Mon osi trouv i drol ki sa lakizasyon i ganny fer ki nou, nou napa respe pou Lasanble Nasyonal kan lo sanmenm sa kote latab zot menm ki napa respe pou *Standing Orders*, e zot bezwen ganny demande pu prezant en lekskiz.

(Interruption)

MR SPEAKER

Bann Manm ekout Vis- Prezidan. In ekout zot tou sa letan.

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mon osi trouv i drol ki i annan bokou komantr ki kritik sa Lalwa, selman napa en sel – e zot dir zot anvi travay pou lentere pei, pou fer keksoz mars pli byen, me mon'n ekout tou sa bann entervansyon e mon pa'n tann en sel lamannman ganny propoze. Zis kritik, kritik, kritik apre zot dir nou, nou napa konfyans dan zot. Be akfer nou bezwen ekout zot?

Mon ti a kontan osi dir Mr Speaker ki mwan mon ti a prefere e mon ti a konsey bann Manm sirtou lo sa kote latab, pou zot ekout Onorab Bernard Georges, akoz o mwen i en Manm ki'n ganny elekte, pa zis en fwa me detrwa fwa e

dimoun Mamelles i kontan li, e osi i en profesyonnel dan Lalwa.

Olye ekout en dimoun ki sipoze i koze me i pa dir nanryen. Mon komans koumsa Mr Speaker, akoz i enportan pou nou met an konteks sa ki pe ganny propoze ozordi vizavi sa ki egziste e ki mannyer i marse ozordi.

Ozordi ler nou pe sanz en Lalwa si i sorti lo kote Gouvernman normalman Gouvernman i diskite lo nivo *Cabinet* i ganny formile, *Attorney Zeneral* i drafte ler i vini drafte, i fer sir poudir Gouvernman i satisfè ek son *drafting*, finalman i ganny pibliye dan en *Bill*.

Sa *Bill* tou dimoun i ganny sans war enkli bann Manm Lasanble. I al kot en *Bills Committee* ki fer en revè lo la.

Bills Committee pa kestyonn polisi li. *Bills Committee* i koriz bann fot. Zot pa kestyonn polisi. In ganny eksplike bomaten.

Answit pouvwar Lasanble Nasyonal ki reste dan zot pouvwar Lezislativ dan Konstitisyon, zot egzers zot drwa pou zot amande, pou zot fer deba lo la e pou zot aprouv sa *Bill* dan lafason ki zot decide.

Sa, sa ki egziste ozordi. Sa ki sa *Bill* ki devan nou, pe senpleman demande - pe dir ki ozordi nou annan plizyer defayans. I annan bokou Lalwa ki ler lezot Lalwa ou met li an konteks i annan serten pti amannman ki pa tonm anliny avek Lalwa ki fer amande.

I annan Lalwa ki kekfwa ler ti pase ti annan bann pti typos, en comma, en dot lo en 'i' – en 't' ki pa ankor *cross*, pou met li dan sa fason koumsa. E Lalwa egzistan i donn

pouvwar en Komisyoner pou li fer sa revi.

Ler i fer sa revi li i kapab moderniz Lalwa dan sa fason. Alor ki nou pe rode pou aranze atraver sa *Bill*? Sa ki nou pe rode pou aranze, se ki ler Lalwa i sorti lo kote Gouvernman par egzanp, in ganny drafte – in fini ganny aprouve par Konsey de Minis.

A sa staz, enn bann konponan ladan se ki i pou annan en Komisyon - en group dimoun kalifye. I annan dimoun parey *Attorney Zeneral, drafters, Ziz, Avoka* – zot bann dimoun ki pou asize zot pou regard sa Lalwa, sirtou pou zot tir bann fot pou zot fer sir ki avan i ariv kot Lasanble Nasyonal - e mon repete ki avan i ariv kot Lasanble Nasyonal.

E son pouvwar pa pe ganny touse li Lasanble. Personn pa pe zwe ek pouvwar Lasanble Nasyonal. Avan i ariv kot Lasanble Nasyonal en louvraz klersi sa *Bill*, fer sir poudir i prop, fer sir ki tou sa bann fot ki an pratik - nou'n vwar menm ler mwan mon ti dan Lasanble Nasyonal - Onorab Georges in pas plizyer erdtan – plizyer zour pe korize.

Bann pti fot parler *inconsistencies* ki nou apel sa, ki nou konnen ki pa devret neserman en louvraz ki nou pe met koman en fardo lo Lasanble Nasyonal - sa bann travay - koumsa i a ganny klersi pou liber Lasanble Nasyonal pou fer travay pli enportan se zot pouvwar lezislattiv; zot pouvwar pou zot fer deba lo son polisi; zot pouvwar pou zot anmenn en amannman; zot pouvwar pou pas sa bann lamannman. Se sa ki nou pe fer.

Nou pe donn zot plis bataz pou zot annan en meyer travay ki ariv devan zot e pou zot servi zot pouvwar ki zot annan ozordi. Napa okenn landrwa dan sa Lalwa ki pe tir okenn pouvwar ki Lasanble Nasyonal i annan ozordi. Mon bezwen fer sa kler, aköz ler mon'n ekout bann entervenans se sa lenpresyon ki zot pe donn Lepep Seselwa poudir dan sa *Bill*, Lasanble Nasyonal son pouvwar pe ale. Egzekitiv pe al ekri tou Lalwa zot pou napa pouvwar zot bezwen *rubber stamp*.

E pa sa ditou! E pa sa ditou. Nou pe zis fer zot louvraz vin pli efektif parske tou sa bann bout kot i annan inefikasite, i annan bann pti fot, sa i ganny *taken care of* par en lot dimoun avan i ariv kot zot. E si i *still* annan fot zot annan tou pouvwar pou zot korize – se tou ki i pe fer.

Mon'n tann nonmen poudir Prezidan i bezwen aprouv en bann sanzman dan bann *Schedule* e dan Lalwa. Be tou Lalwa ki ariv avan zot i sorti dan Legzekitiv i ganny *vetted by Cabinet* – *Cabinet* ki *chair* par Prezidan. So kwa ki nouvo ladan? Kwa ki nouvo ladan?

E si zot lir *Schedule 2 part 11* dan sa Lalwa ki devan zot, i kler i dir '*for avoidance of doubt in the preparation of a revised edition of the laws of Seychelles, or the revision of a particular law, the Commission shall not*' – mon repete – '*shall not have the power to change junctive and disjunctive in any written law*'

b) *omit any Schedule, map, picture, drawing, diagram or other objects in any writtten law,*

c) *shorten or simplify any phrase or sentence in any written law.*

Alor i kler ki son manda sa Komisyon i pa pou *take over the legislative process* ki Lasanble Nasyonal ki annan. I la zis pou fer prop keksoz avan i vin devan zot. I osi senp ki sa!

Me selman tout an dizan sa, mon krwar zis senpleman pou nou kapab bouz devan, mon pa konnen si i en keksoz ki pou ede, me si dan sa Komisyon li menm dan son komite, ki bann dimoun ki fer sa travay nou kapab annan en Manm Lasanble Nasyonal. Mon mazine sa i kapab ede.

Anba seksyon 4 si nou kapab annan en Manm Lasanble Nasyonal ki Speaker i avan propoze. Mon pa konnen ki mannyer zot oule met li - si an konsiltasyon ek *Leader* Biznes Gouvernman avek *Leader* Lopoizasyon si fodre, sa omwen i a met en dimoun ki zot osi menm avan i ariv kot Lasanble, zot annan en regar pou sa ki pe vini, zot in ganny sans fer sa travay avan.

Mwan mon trouv li parey en filter dan zot travay. I tir bann bout ki pa devre pe fatig zot dan zot travay enportan ki zot annan. Se sa fason ki mwan mon war sa pe montre respe pou ler Lasanble Nasyonal - pou resours Lasanble Nasyonal. Se tou ki nou pe dir.

Sa mon krwar i posibleman en keksoz ki nou kapab aksepte. Apre si sa mo '*scrutiny*' dan *pre-legislative scrutiny* oubyen *post-legislative scrutiny*, si sa mo '*scrutiny*' i an konfli avek *scrutiny of Bills*, mon pa konnen si zot oule servi en lot mo. Mon pa war diferans dan lafason i pou fer son travay. Selman si sa mo '*review*' par egzanp i ganny servi, eski i a ed zot?

Mon poz sa la koman bann keksoz ki mon krwar i en fason pou nou bouz devan e si zot aksepte, mon krwar set en fason ki nou kapab al devan. E mon ti a kontan dan mon konklizyon, dir avek pep Seselwa e sa Lasanble Mr Speaker atraver ou, ki napa okenn moman ki Gouvernman i anvi retir okenn pouvwar Lasanble Nasyonal.

Nou pa krwar ladan. Nou krwar dan la demokrasi. Nou krwar dan laliberte lekspresyon, nou krwar dan medya. Se pou sa rezon ki nou'n sorti premye dan Lafrik pou laliberte lekspresyon. E mon trouv i drol ozordi nou pe ganny dir ozordi nou pa ganny drwa eksprim nou lekor.

Mon ti akontan dir Mr Speaker, ki sa Lalwa ki devan nou i pe senpleman moderniz travay. Nou dan Legzekitiv nou konn bann defayans ki annan ler nou pe fer Lalwa, avan ki i ariv kot zot, e sa se senpleman en zefor pou nou kapab fer keksoz pli byen, pli efikas pou ki nou travay e zot travay i vin pli vit e ki nou kapab bouz sa pei ansanm, san perdi okenn respe pou okenn voter. Mersi bokou, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Vis-Prezidan. Bon nou ava prezan pas lo vot lo *general merit of the Bill* pou *Second Reading*. Bann ki an faver, lev lanmen silvouple? Mersi. Manm ki kont?

Mersi. Vot lo *general merit Law Commission Bill, 2022* - 16m Manm in vot pour, 6 Manm in vot kont 2 Manm in *abstain*. Sa *Bill* in pase lo *general merit*. E Madam Clerk a fer *Second Reading of the Bill, please*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to provide for the establishment of the Seychelles Law Commission, to set out the procedures under which the Commission may revise, review and reform the laws of Seychelles, and to provide for matters connected therewith or incidental thereto. Thank you Mr Speaker.*

MR SPEAKER

Mersi. *Bill* in pase lo *Second Reading*. Nou a aprezan pas dan Staz Komite. Ti annan pou konsider amannman e klarifikasyon lo sa *Bill*. Mon remarke ki en nouvo devlopman – *Bills Committee* in sirkil en lalis *changes to the Bill* ki mon krwar i kapab ed konsiderasyon par bann Manm.

Bills Committee, eski nou pou prosed parey labitid? Zot a *lead the way* to amannman e klarifikasyon? *Chairman?*

HON CLIFFORD ANDRE

Yes Mr Chair.

MR SPEAKER

Thank you. Go ahead Chairman.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair mon desarz mon fonksyon koman *Chairman*. I annan dan kot i annan sa *proposal*, me selman *i subject to* - lefe ki nou pe gete, nou ti'n propoze ki seksyon 23, *clause 23* i ganny tire. Prezan i ti pou *renumber* – selman sa i pa'n ganny aprouve par *panel* - dapre sa ki nou'n tande.

So nou a kit *numbering* parey i ete, apre nou ava gete kwa ki devlope, ki manner – si i neser pou nou fer *numbering*.

Dan *clause* limero 2 i annan bann ptipti lamannman comma ki nou'n travay lo la ensidwit. Mr Speaker nou'n zis met dan '*Registrar means*' as the context requires - the *Registrar of the Court of Appeal*, ensidwit.

MR SPEAKER

One minute mon annan lanmen en manm panel. Mr Knights?

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Thank you, Hon'ble Speaker. We don't agree with that change because if you go to the top in subclause 1 it already reads that in this Act 'unless the context otherwise requires.'

MR SPEAKER

Any views from other members where we are? Clause 1 Bills Committee ou annan okenn repons lo ... ?

HON CLIFFORD ANDRE

Non nou napa repons lo la. Si sa en gidans ki *panel* in donnen akoz sa i zis en referans avek – si i dir i *taken care of* dan son *chapeau*, so-

MR SPEAKER

So ou aksepte ki sa i annord? Annou regarde si Onorab Georges i pe al lo sa pwen? Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Yes Mr Chair mon pe al lo sa pwen. Mon konpran - *maybe I will speak in English for Mr Knights. I understand in clause 1 subclause 2 it says – sorry in clause 2 subclause 1 it says in this Act, 'unless the context otherwise requires' – I understand that as a chapeau. The only problem*

is ‘Registrar’ has a double meaning. ‘Unless the context requires’ does not change the fact that the definition of ‘Registrar’ means if we don’t insert ‘as the context requires’ again, it means both the Registrar of the Court of Appeal and the Registrar of the Supreme Court.

Whereas in some instances it might mean one and in some instances it might mean the other, which is why this proposal was inserted, because otherwise it would still mean both. Thank you.

MR SPEAKER

Panel ou have a view on that? Yes?

HON BERNARD GEORGES

Another solution might be to remove ‘as the context requires’ and to put the Registrar of the Court of Appeal or the Registrar of the Supreme Court. It might be a neater amendment.

MR SPEAKER

Yes Mr Knights?

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker we can change the ‘and’ to the ‘or’ and we would also suggest that you remove the subclause 1, because there is no subclause 2.

MR SPEAKER

Bills Committee, ou’n swiv sa enn la?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, i lord. Nou’n osi enkli dan Lalwa definition of Speaker – Speaker means the Speaker of the National Assembly. Mon a kontinyen?

MR SPEAKER

Carry on ziska ler panel i lev en lanmen.

HON CLIFFORD ANDRE

Member of the Commission; the Commission shall comprise

a) Attorney General.

Nou ti pe propoze ki nou tir sa bout kot i dir ‘who shall be the Chairperson’ so nou delete. I reste the Attorney General e Justice of Appeal proposed by the President of the Court of Appeal of Seychelles. A judge.

d) nou pe dir insert a member of the National Assembly proposed by the Speaker.

Mon mazine Onorab Henrie ti annan serten propozisyon lo sa konteks. Prezan letan nou pou met (d) ki fer ki nou pou fer (d) i vin (e), (f) dan sa bout.

So mon pa konnen si i annan okenn komanter lo 4(1) avan mon bouz lo lezot?

MR SPEAKER

Yes mon pe regard bann sanzman la. Onorab Henrie?

HON GERVAIS HENRIE

Wi Mr Chair dan composition of the Commission, avan nou ti pe propoze ki i en Manm Scrutiny of Bills Committee, me nou pe fer en pe refleksyon lo la, deza dan son summing-up VP in propoze we leave it open ‘as a member of the National Assembly’ proposed by the Speaker, me solman in consultation of the 2 Leaders of the House. So mon pa war gran difikilte avek sa, akoz i ava montre en pe plis transparans anko.

Me konman mon annan floor dan mon entervansyon mon, mon ti pe met en obzeksyon avek the original (d) ki dan

renumbering i 4 (e) two Attorneys-at-Law proposed by the Attorney General ki mon ti pe propoze pou nou olye ki i ganny propose by the Attorney General, be proposed by CEPS and then the Bar Association.

So sa i en propozisyon ki mon pe fer.

MR SPEAKER

So annou regard lopinyon *panel* ek bann Manm lo la. *Sorry* mon kapab retourn lo soz. Akoz dan mon versyon, eski ou pe azoute keksoz dan (d) la” a *Member of the National Assembly proposed by the Speaker, in consultation with...?”* akoz i pa la dan mon - wi, *you’re proposing it, ok?*

We’ll take that one first. Members, panel any views? Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker mon annan en pti *point of order* lo prosedir en pti pe.

Lekel ki propoz lamannman? *Is it panel or the National Assembly?* Akoz *it goes back to* sa ki nou pe diskite la - konmsi kote pou vwar?

MR SPEAKER

Non be li ki’n propoze.

HON WALLACE COSGROW

Kote pou vwar diskite propoz lamannman i ete? Lasanble ouswa avek *panel?*

MR SPEAKER

Sorry mon konprenezon dapre sa ki manner nou’n travay, se ki zeneralman Manm Lasanble i sorti lo *floor*. Bann *Members* bann soz.

Annandler letan dan diskisyon, nou pe rode kote *panel* i sizer en keksoz ki dir *“if this solves the problem this is what we do. Is that wrong?”*

HON WALLACE COSGROW

Ok Mr Speaker. Non mon ti pe zis rod en klarifikasyon akoz mon vwar i annan bann-

MR SPEAKER

Ok, mwan- mwan dapre sa ki mon’n konpran yer nou’n travay ki soz lo la, *this is how it’s – we’re doing it.* Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mwan ler mon pe regard sa Lalwa e son lentansyon, *this makes* sa *process* ki nou pe fer dan Lasanble Nasyonal enn ki vin *redundant*. Akoz sa ki pe arive - *that’s why* nou’n fer sa pwen e ki Vis-Prezidan petet i pa’n konpran.

Sa ki nou pe sey dir ek ou se ki la ki pe arive - par egzanp Onorab Andre taler in propoz en lamannman si *panel* pa dakor ek son lamannman, *then* Onorab Andre pa kapab pas son lamannman.

It should not be the case! So Onorab Andre son lamannman - *ok* nou ganny en leksplikasyon lo akoz son lamannman pa kapab.

Then we go through a vote. But what’s happening prezan e mwan se sa mon problem la. I pe vin en sityasyon kot - e si nou kontinyen avek sa Komisyon parey i ete, *it goes to the heart of the matter* ki nou pe diskite, nou pou vwar nou dan en sityasyon konman Manm Lasanble ki *panel* ki pou desid lo nou lamannman.

Nou lo kote Lopozisyon si nou pou anmenn en lamannman, napa okenn *panel* ki pou desid lo la. ... *a vote to the floor.* Sa i mon premye pwen.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon oule fer en dezyenm pwen *regarding* sa zafer *Speaker e Leader* Lopozisyon.

Mr Speaker mwan kategorikman mon .. pa .. dakor!

Mon pa dakor pou le senp rezon ki si ou annan ou en Komisyon ki en *executive body*. Ler ou met en Manm Lasanble lo la, ou *usurp the independence of the Member of the Assembly* e si i pe reprezant Lasanble Nasyonal. Akoz la i pa pe koz lo en fonksyon Gouvernman, ki annan en laspe direk avek reprezantasyon Manm la. Par egzanp si i pe al lo en Komite ki pou fer - mon pa konnen mwan en alokasyon *or something that's different* - mon pa tro dakor.

Me la ou pe al lo enn nou rol enportan - enn rol kardinal. E sa se Lezislasyon. E mwan mon pa pe partisipe dan selekte okenn Manm pou al lo sa komite.

E dezyenmman avek lafason ki Lopoziyon pe ganny trete dan sa Lasanble, sa ki dir mwan poudir nou propozisyon pou ganny konsidere.

So non, nou, nou pa pe al dan sa direksyon dan sa Lalwa, *sorry!*

MR SPEAKER

Hold-on - one thing at a time. Premye i annan kekyon lo si nou vot pou amannman. Mannyer mwan mon pe prosedir pou prosede, e ki mannyer mon'n konpran nou'n travay toultan *the amendment comes on the floor, panel* i kapab komante. Si *Bills Committee* i aksepte, mon toultan dir '*any other comments*' lo lezot Manm.

Manm i annan drwa si zot le kontinyen *dispute* sa *amendment* zot kapab.

Me solman si Manm pa obzekte, napa okenn obzeksyon *from the floor, then I consider the amendment accepted, as it wawas proposed. If that's is wrong procedure, please tell me.*

Me se sa ki nou pe servi. Onorab Andre apre mon a retourn lo pwen - i annan en pwen ki Onorab Pillay in leve annou konsidere. Yes Onorab Andre?

HON CLIFFORD ANDRE

Mon komanter i lo en pwen ki'n leve - pa lo en tou sa pwen ki'n leve an referans avek *clause 23*. Kot mwan mon'n dir ki pozisyon ki *VP* in pran, me letan nou ariv lo sa *clause* definitivman mon pou propoz sa ki'n ganny sirkile, aprezan Lasanble i ava decide e *consequential to that* bann *renumbering* i ava ganny fer.

So sanmenm sa ki mon ti pe dir sa premye *the arrangement of sections*, i annan sa *numbering* kot i koz *clause 23*, ki mon pa'n tous lo la, akoz nou pa ankor ariv direktman lo *clause 23*.

Letan i arive mon pou propoz sa ki *Bills Committee* ti propoze, prezan Lasanble i a decide si i pou aksepte, si i pa pou aksepte si i pa pou aksepte.

MR SPEAKER

Mon'n konpran li egzaktman parey ou'n dir. Ou pa ti pe entrodwir *amendment as such* lo *23 yet*. Ou ti pe zis dir ler nou ariv sa pwen nou a *renumber* si i arive. So mon krwar poudir sa i kler.

Bon mon ava retourn lo pwen e sa zot bezwen decide la ki *(d) number clause (4) (d) oubyen (e) prezan, kot (d), ' a member of the National Assembly proposed by the Speaker in consultation with'* parey Onorab Henrie in propoze ki Onorab Pillay i dir i pa dakor. *Let's settle that one.* Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair zis pou fer tou dimoun pe ekoute, konpran tre byen ou annan parfetman rezon. Sa ki nou annan la devan nou, lo sa lamannman etandonnen ki tou lezot lamannman nou'n tonm dakor, en pratik Lasanble ki si *panel* napa okenn lopoziyon, *we take it as noddod through*.

Si i annan en problemm la nou vote e Onorab Pillay i konn sa tre byen, me malerezman ozordi i anvi re *hash* sa ki nou'n tonm dakor. Sa se son privez.

Anba sa ki mon pe gete anba 4 (1) (2) se ki nou annan en lamannman ki'n ganny propoze par Onorab Andre, pou azout '*a member of National Assembly proposed by the Speaker*' e en amendment to the amendment' propoze par Onorab Deputy Speaker, pou azout '*in consultation with the Leader of Government Business and the Leader of the Opposition or with the Leader of the Opposition and the Leader of the Government Business.*' Se sa ki devan nou la ozordi pou nou vot lo la.

Onorab Pillay li i pa dakor - i pa anvi pran pa, sa se son problem, son preogativ. Me i pa kapab anpes Lasanble pas en Lalwa ki koz lo *Leader* Lopoziyon, akoz se pa son sez sa - se sez Lopoziyon!

Li la pou sa letan e mannyer mon pe gete mon pa konnen konbyen letan i pou la,

me apre li pou annan lezot *Leader* Lopoziyon. I pa kapab anpes nou pas en Lalwa akoz li i pa kontan akoz li i *Leader* Lopoziyon, li i pa pou partisipe, eskiz mwan!

MR SPEAKER

Tre byen. Bon mon krwar Onorab Georges in met sa de bout *amendment* in sanksyonnen e in dir. Eski i annan lezot lopinyon *from the floor* lo sa? Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. E mon pou zis mon pou fer li bref.

Mon lopinyon lo lafason ki mon'n enterpret sa lamannman, mon vwar en danze kot nou oule *mix* Lasanble Nasyonal avek Egzekitiv. I enportan - mon pa pe get mwan, mwan ki pa dakor. Mon pe get Lasanble i bezwen kapab akt endependaman avek Egzekitiv.

Ler ou vwar pouvwar sa Komisyon pli ba, get byen ki sa Komisyon pou fer pli ba. Sa Komisyon pou osi konsider Lalwa ki Minis i donn li. I *act* konman si oule - non be in mete

dan ou Lalwa, se son fonksyon. Ou pa kapab dir mwan i pou enplimant sa fonksyon dan en lot fason, akoz son fonksyon in ekrir an nwar ek blan - ok?

I pou '*review draft legislation at the request of the Attorney General.*' Sa Komisyon ki pou fer sa. I pou *review* en *draft Bill* li.

Mwan pou mwan en Manm ki al lo son Komite, sa Komite i *compromise* son lendependans.

Dezyenmman, e sa i anmenn mwan lo en pwen pertinan ki nou pou touse taler. An relasyon avek dokiman ki Lasanble Nasyonal pou anvoy kot sa Komisyon, be mwan tretman ki mon pe gannyen dan Lasanble ozordi napa nanryen pou dir mwan poudir si mon anmenn en *Private Members Bill* ki mannyer pou ganny trete.

E taler nou po vin lo sa *clause*. So se pou sa rezon. Zisteman - petet mon pa ava la konman *Leader* Lopoziyon demen, pou protez lendependans Lasanble. I pa ki *Leader* Lopoziyon pa devret lo sa komite - non. I ki sa *clause* li menm pa devret en *clause* ki Lasanble i devret konsidere, akoz nou pe pran pouvwar Lasanble e melanz li ek pouvwar Egzekitiv. I pa dan nou lentere konman en Lasanble pou nou konmans fer sa. Se sa mon pwen. Mersi Mr Speaker.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Andre avan - en pti moman.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair *Bills Committee* letan nou ti diskite e sa *issue about* annan travay Lasanble ki nou ti santi pe ganny pran, e sa ti vin *consequence to* sa deba.

Manm ti santi ki i enportan pou nou annan en konesans lo ki pe pase dan sa Komisyon. E annefe pa akoz mon *Chairman* me mwan mon ti dir mon

annan rezervasyon lo la, bann Manm ti dir zot, zot panse ki poudir *Chairman* ki devret manm lo sa Komisyon.

Mon dir sa aköz letan mon pe ekout deba la, mon pa krwar nou devret al dan laliny, oubyen dir poudir nou pe *compromise* nou pozisyon. Sete pou nou konnen ki pe pase e pou nou letan nou vin kot Lasanble dan *Bills Committee*, pou nou kapab *at least* annan sa apersi lo ki'n pase.

E sa Kontribisyon ki - *Bills Committee* i ava donn sa Manm, oubyen Lasanble i ava donn sa Manm ki ganny apwente la ki mannyer i ete, pou li ale anmenn devan e letan i retournen pou li vin rann en rapor avek Lasanble oubyen *Bills Committee as it is*.

So mwan personnelman, mon pa santi ki i pou annan en - sa Manm pa pou *compromise* son pozisyon, aköz son rol se enn se *pre-legislative scrutiny*.

E si i pe partisip dan en *forum*, pa neserman mwan mon dan en konmsi mwan mon krwar ki sa Komisyon i bezwen fer sa *legislative scrutiny*, me selman sa Manm i ava laba pou li kapab partisip dan sa aktivite ki i ava montre poudir Lasanble oubyen *Bills Committee* pe partisip dan sa *process*. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Henrie

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Chair. Letan bomaten dan mon lentervansyon mon ti pe dir ki en *law Commission* i egziste dan diferan pei. Aköz Gouvernman i bezwen en *body of* bann dimoun ki spesyalize zot konn sa size e donn bann *advise* endepandan.

Now, Sesel dan son lentervansyon *VP* ti rapel nou poudir Sesel nou ptipti e nou annan en defi avek lakantite talan ki nou annan.

So pou mwan letan en dimoun i pou ganny nonmen lo sa Komisyon, i pa pe al konman en *Ziz per se*, en *Ziz* - en *Avoka per se* koman en *Avoka*.

Nou met diferan sapo e i en keksoz ki nou pou bezwen aksepte e dezorme dan Sesel.

Demen letan mon pou zwenn Onorab Pillay dan en laklas Matematik, mon pa pou get li konman *Leader* Lopozisyon mwan. Mon pou get ou konman ou talan pou ou delivre lesou Matematik.

So i pa pou konpromiz lendepandans Manm Lasanble ki al laba lo sa komite.

Aküz i annan en fonksyon spesifik ki ler ou vini ou konnen sa sapo ou pe mete la, mon pa pou vin fer politik lo sa Komisyon.

So nou bezwen kapab respekte lentegrite bann endividi ki pou ganny nonmen lo sa Komisyon, e aksepte poudir zot pe vin desarz en rol spesifik ki sa Lalwa pou dir zot fer. Mon pa vwar okenn personn pe al ganny konpromi. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mr Speaker sa de pwen ki mon ti anvi fer in ganny fer par sa de Onorab ki'n koz avan mon. E mon partaz zot pwennvi.

E mon ti ava kontan zis fer *Leader* Lopozisyon rapel ki se pa zis Manm Lasanble ki pou lo sa Komisyon me pou annan osi *Ziz* alor. Si *ziz* i kapab asiz lo en Komisyon *Attorney Zeneral* li menm i kapab asiz lo en Komisyon e annan sa lendepandans avek zot travay toulezour, aköz ki nou, nou pa kapab annan menm lendepandans?

Si nou si mwan dizon mon en manm lo en Komite Legliz, ki mon ti ete pandan bokou lannen ler mon ti en Manm Lasanble, eski i konpromet mon pozisyon dan Lasanble mon bezwen vot an faver? *Of course not*.

Nou annan en lespri ki Bondye in donn nou ki kapab fer nou kapab fer ladiferans ant en travay ler nou met en

sapo, avek en travay ler nou met en lot sapo. *I mean* si nou pa kapab al fer sa - eskiz mwan - be napa enn nou ki devret pe asiz isi la anndan ! Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Zis pou azoute mon panse ki sa Komisyon pou annan son *term of reference* ki *according to* son *term of reference* i pou bezwen fer sir ki i a pe gard lentegrite tou sa bann dimoun ki pe partisip dan sa Komisyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. mon dernyen pwen. Ou konnen mon'n ekout tou zot largiman i annan en keksoz ki zot in dir zot menm ki eksplik si oule ranforsi mon largiman ki mon pe avanse.

Si ou pe dir ek mon poudir oule sa Manm Lasanble al laba e konport li koman sa endividi *then* ou pa bezwen en Manm Lasanble.

Lefe ou anmenn sa tit en Manm Lasanble lo sa Komisyon se ki i pou konport li e reakte konman en Manm Lasanble.

Prezan pou reakte en Manm Lasanble lo *behalf* lekel? Lo *behalf* son *Caucus*, lo *behalf* son parti, lo *behalf* Lasanble ki i pa kapab fer aköz sipremasi Lasanble se la anndan ki annan.

Napa okenn Manm la anndan ki kapab aköz lo *behalf* Lasanble an relasyon ek okenn size an deor Lasanble a leksepsyon enn - sa dimoun ki asiz la anler - *ok?*

So annou ganny sa kler se pou sa rezon ki mon pe dir zot sa danze ki pou vini si mon pe ekout zot largiman e ki en dimoun i kapab met diferan sapo, *fine but then you don't need a Member of the*

Assembly! Ou pa pe koz en Manm Lasanble.

Rezon mon konpran aköz *Bills Committee* pe propoz sa - *Bills Committee* i oule fer sir ki *somehow or another* Lasanble i ganny gard *kept in touch*.

Me mon pwen avek zot se ki regard sa Lalwa *from* sa perspektiv, ki menm sa Lalwa i pa bon dan sa ki i pe propoze pou fer. Si Egzekitiv i oule son *law review Commission* e i oule son Komisyon fer travay zis an relasyon ek revi Lalwa, *then* i *ok*. Parey tou Komisyon i fer.

Me la sa enn i pe al pli lwen. E mon pou eksplike taler dan en lamanman ki'n ganny propoze dan sa Lalwa ki mannyer i pe al bokou pli lwen.

Se pou sa rezon ki mon pe sonm alarm, mon pe dir annou pa pran nou met nou ladan. Me i paret mwan mon pa pou kapab konvenk zot.

So Mr Speaker nou ava kit la, e nou ava met sa *to a vote* - senpl!

MR SPEAKER

Wi mon krwar nou av bezwen. E dan sa vot nou ava bezwen pran li bout par bout pou deside. Me selman *let me touch base with the panel*, si *you have followed*. Si ou annan okenn pwennvi avan Lasanble i pran vote. *Yes VP?*

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mersi Mr Chairman. Mr Chairman mon prezimen ou pe koz lo 4 - sa nouvo 2 ki nou pe koz lo la.

MR SPEAKER

4(1)(2)

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

4(1)(2)

'*A Member of the National...*'

MR SPEAKER

'*...of the National Assembly.*'

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

'... proposed by the Speaker. Mwan dan mon closing remarks mon ti'n sizere, ki in consultation with the leaders of the House.

Selman mwan mon dakor ek sa propozisyon.

MR SPEAKER

Ok thank you. Annou les - I think the first point is whether a Member of the National Assembly should be there or not.

Sa ki ti propoz sa silvouple fer son propozisyon. Onorab Henrie nou ava vot lo la premye.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Chair. Lasanble - ankor enn fwa sa Komisyon i plito en *body* son travay i pou plito akademik, ki nenport ki pei pli modern i bezwen sa bann *body* ki pou donn sa bann kalite *advise* spesyalize e endepandan.

Now Lasanble nou annan bann presedans. Onorab Pillay ti anmenn en Mosyon pou *quash* en *S.I.* ki apre Gouvernman in ekoute, in kree en komite ki i annan de Manm Lasanble ki asize lo la. Onorab Mondon e Onorab Cosgrow.

FTC ti apros nou pou fer partenarya travay. Mwan lo kote *LDS* Onorab Gill lo kote *US*.

Imigrasyon - nou de ki ti ganny propoze pou ale, malgre zot pa'n kriy nou. Be non sa bann travay sete pou al *revised the law* e nou ti pou'n *preview* ava i vin dan Lasanble pou nou kapab met *input* Lasanble, e Lepep ki nou reprezante.

So Sesel i ptipti. Nou bezwen partisip dan plizyer keksoz pou nou kapab fer pei avanse.

Si mwan mon reste izole dan mon domenn ki mon ladan, be demen nou pou bezwen fer vini lekel ki pou fer nou travay?

[Type here]

So nou bezwen met diferan sapo a diferan moman Mr Speaker. Mon swete ki ...

MR SPEAKER

Propoz ou lamannman.

HON GERVAIS HENRIE

So mon pe propoze alor ki lamannman i vin i lir koumsa, 4 *"A member of the National Assembly proposed by the Speaker in consultation with the Leaders of the Assembly."*

Nou pa bezwen fer li long pou al met *Leader of the Opposition* avek *LGB*.

MR SPEAKER

Eski ou krwar i pli bon propoz li koumsa, oubyen zis sa premye bout premye? Ou konpran mwan, nou annan de eleman la.

HON GERVAIS HENRIE

So sa propozisyon se *a member of the National Assembly proposed by the Speaker*.

MR SPEAKER

Bon eski sa pou ganny segonde? Onorab Hoareau. Manm i ava vote silvouple si zot oule en Manm-

Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi sa ki kont? Mersi, Madanm Clerk.

Vot lo sa lamannman propoze par Onorab Henrie 18 Manm in vot pour 7 kont e zero abstansyon. So nou aksepte sa lamannman.

Prezan lekel k i ti fer propozisyon pou sa lot bout lamannman? Li menm? *So carry on please.*

HON GERVAIS HENRIE

So prezan son lot bout i vin, *'A member of the National Assembly proposed by the Speaker, in consultation with the Leader of the Opposition and Leader of Government Business'*. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi. Sa amannman i ava ganny segonde? Onorab Hoareau. Manm i ava vot lo sa bout silvouple. Manm ki an faver lev lanmen?

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Sorry. Eski ou'n dir mwan nou'n manke en pe entervansyon lo la? Ou anvi koz lo la *ok.*

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Non nou pa ankor vote. Be wi lamannman in ganny segonde, so ou kapab prosede avek koz lo la.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon ti anvi zis dir en keksoz - sa Manm Lasanble Nasyonal mannyer mon pe regarde mon anvi al *on record*, akoz ti annan en propozisyon ki i devret probableman en Manm *Bills Committee*.

E mon ti anvi zis dir ki mon kontan mannyer i ganny drafte, ki i pa mete *a member of the Bills Committee of the National Assembly*, akoz bann atribisyon sa Komisyon i al an deor *scrutiny of Bills*, ki sel keksoz ki *Bills Committee* i fer. I annan *law reporting*, eksetera.

Alor i byen ki nou pa'n limit li. I posib ki sa Manm pou en Manm *Bills Committee* ou ki pou deside an konsiltasyon avek sa de *Leaders*. I posib ki i pa pou en Manm sa *Bills Committee*. E i posib ki i pou en Avoka, me i pa neserman bezwen Avoka. Mon ti anvi zis met sa *on record*, pou fer sir ki se nou tou parey mon dir bomaten, ki Lezislater. Napa enn nou ki pli bon Lezislater la akoz nou en Avoka. Nou tou nou bann Lezislater egal, alors sa okenn parmi nou kapab aspire pou al lo sa Komisyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Okenn lot entervansyon lo la? Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker i annan 3 - annefe i annan de provizyon Lalwa kouraman ki fer ki se konsiltasyon i ganny fer avek Speaker Lasanble Nasyonal, an relasyon avek *membership* en komite ki ganny kontrole, oubyen ganny administre par en *body* ki dan Egzekitiv. Nou annan an relasyon avek Lalwa *SBC*.

Ok ler mon dir kontrole ek Egzekitiv, mon devret fer mon devret *rephrase* - ki i tonm anba *purview* Leta Sesel. Zot pa ganny kontrole par Egzekitiv. Petet mon pa konnen si wi oubyen non. I annan *SBC* e i annan *Human Rights Commission*.

Now ler ou get sa de provizyon e sa enn trwazyenm kot i met Speaker.

E la mon pa pe reflekte lo ou Mr Speaker, mon pe reflekte lo lefe ki lentansyon deryer sa bann provizyon, se ki si ou annan en Speaker parey anba propozisyon ki Komisyon ki ti revwar Konstitisyon ki Onorab Georges i konn tre byen, ki ou annan en Speaker ki'n sorti dan Egzekitiv son parti politik. Savedir i nepli annan en rol *leadership* dan son parti politik. Pou retir tou bann *political bias* dan sa bann lapwentman.

Me la nou pe retourn avek en sityasyon kot nou Speaker i en *Leader* parti politik. Mon *sorry*, me mon bezwen met sa lo latab.

(Off-Mic)

HON SEBASTIEN PILLAY

It is true, it's the fact! So I am sorry Mr Speaker, mon pa pe *impute*. Mon oule dir mon pa pe *impute*. Annou retir Speaker Mancienne. Be nou koz lo nenport ki Speaker, ki Speaker e i *Leader*, oubyen en Manm Egzekitiv son parti politik, an relasyon ek *Human Rights Commission*, ou reentrodwir

political bias, an relasyon avek *SBC* ou reentrodwir *political bias*.

E nou ava rapel - Onorab Georges i rapel tre byen mon'n regard - mon'n swiv tou bann *transcripts*, tou bann rapor sa Komisyon e enn zot bann largiman sete pou nou al dan sa direksyon.

So se sa rezon ki mon pe sonm alarm. E ki mannyer nou konman Lopoziyon - pa dir nou - me Lopoziyon ki si i an minorite, si i an mazorite Speaker pou ganny elekte par Lopoziyon. Ki si i an minorite ou pou vwar ou sa sityasyon, kot sa Manm i ganny selekte pou en Manm ki reprezantatif Lasanble Nasyonal.

Se pou sa rezon ki i annan tro bokou bann keksoz ki pa may byen, ki fer ki sa propozisyon lamannman, malgre son bon lentansyon i kapab kree plis problem ki rod solisyon.

Parey mon'n dir malgre ek son ki i annan son bon lentansyon, i kapab kree plis problem. Se pou sa rezon se sa mon largiman lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Okenn lot lopinyon? Onorab Henrie?

HON GERVAIS HENRIE

Mr Chair mon oule zis dir atraver ou *Leader* Lopoziyon ki son largiman ki i pe fer la i pa fonde. Lekel ki *New York right now* pe reprezant Lasanble Nasyonal en Manm Lopoziyon, en Manm Lopoziyon! Nou ti'n kapab *bully* zot atraver nou *numbers* pou nou ganny sa sit. Mwan ki ti dan sa pozisyon avan pou reprezant *Small Islands* rezyon *L'Afrique*. Nou balanse *because* sa bann dimoun ki ou vwar la, la *we are fair minded people*. E aret met dan lespri dimoun poudir tou keksoz nou mazin politik! Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

(Interruption)

[Type here]

MR SPEAKER

Ok. Bon nou pou termin sa deba.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Wi?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon'n sey mon mye pou mwan fer sa largiman dan en fason ki mon pa kritik person.

MR SPEAKER

Thank you. Napa problem.

HON SEBASTIEN PILLAY

So zis mon pou met devan ou Onorab Henrie, rezon akoz i en Manm lo nou kote latab, se ki nou ti met devan zot, ki lefe ki ti sete ou ki ti lo sa pozisyon ou ti dan sorti dan en kote parti, i byen ki nou *rotate* parey sa i en keksoz *internal* ki Lasanble Nasyonal i fer.

Me ler i pran en aksyon ki Lasanble Nasyonal i bezwen fer ek Egzekitiv.

So apre sa zafer ki mwan mon pe sey kree en largiman otour Speaker Mancienne, i pa en keksoz lo Speaker Mancienne. Me Speaker Mancienne is *the Leader of LDS!* *Sorry.*

MR SPEAKER

Ok. Bon nou pou *digress* en pti kou mon krwar. Annou prosede avek en vot. Mon pa pou repas lo *panel*. *VP* in fini dir poudir i pa *mind* sa kalite *wording one or the order*.

Nou'n fini propoz lamannman e lamannman in ganny segonde. So prezan nou kapab vote lo sa lamannman. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Byen Manm ki kont?

Thank you. Madanm Clerk? Lo *proposed amendment number (2)* par Onorab Henrie 18 Manm in vot pour, 7 kont, e 0 in *abstain*.

So sa lamannman in pase. *Bills Committee* nou ava pran ankor en pti lamannman avan nou pran en *break*. *You want to go to the next... ?*

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair nou annan sa enn dezyenm ki Onorab Henrie ti propoze *two Attorneys-at-law proposed by the Attorney General* ki la li i pe propoze ki i annan de.

So mon ava les li fer son *proposal* mon krwar nou kapab pran sa la. Apre nou ava pran *break* Mr Chair si avek ou permisyon.

MR SPEAKER

Yes i annan en *amendment* la - wi mon vwar li Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Wi Mr Chair dan *clause 4 (1) the new (e)* ki orizinalman *(d)* i lir *two Attorneys-at-law proposed by the Attorney General*.

Mon ti pe propoze k ii vin *two Attorneys-at-law proposed by the Bar Association*. Apre *Citizen Engagement Platform Seychelles*. Sa i propozisyon ki mon ti pe fer. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Nou ava ganny lopinyon bann Manm lo la? Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon konpran laliny ki Onorab Henrie i antre ladan, e mon dakor avek li ki i ti ava preferab pa annan *two Attorneys-at-law proposed by the Attorney General*. Si i posib elarzir en pe bann propozisyon.

Me mon pa vwar mon pa tro konpran *CEPS* - etandonnen mon pe regard ankor bann atribisyon, sa Komisyon i pou plito annan pou fer avek *legal law as it were rather than anything else*. Mon pe zis sizere si Onorab Henrie ti ava aksepte kekwfa *two Attorneys-at-*

law kekwfa *one proposed by the Attorney General and one proposed by the Bar Association Seychelles* kekwfa. *Attorney General* i pa bezwen nonm en dimoun ki i dan son *Chambers*, i kapab nonm nenport ki e *Bar Association* parey. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Kantmenm *Leader* Lopozisyon in dir mwan mon pa devret koze, selman mon pou fer en pwen zis pou gid Lasanble.

Mon ti ava *point out* pou Onorab Henrie, si i pa konsidere ki letan ou met bann *body* parey *CEPS* ki bann *Civil Society bodies*, ou toultan annan en pe lensertitid ki mannyer zot pou kontinyen fonksyonnen, si zot pou kontinyen apel *CEPS*. Si zot pou apel en lot keksoz, si zot pou sa. Eski sa i pa kapab konpromet sa *Lalwa in a long run ?*

Sa i mon ti ava zis envit zot pou konsider sa.

Sorry mon vwar Onorab Andre in lev lanmen.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon pou vin lo rezondet akoz *Bills Committee* ti diskrit lo la, set akoz nou santi ki poudir *Attorney Zeneral* li menm li i deza lo la.

So prezan pou li pran ankor de reprezantan pou anmenn lo la, oubyen apwent de *Attorney-at-law* kekwfa i *unfair* e nou pa pe donn en pe plis prezantasyon.

Mwan mon ti ava propoz avek Onorab Georges, si nou kapa ladan plito nou met *two Attorneys proposed by Bar Association*. Akoz *Attorney General* i deza lo la e i annan lezot plas.

So mon santi kekwfa si pou annan sa laspe sanzman non parey ou'n dir. Alors kekwfa i ti ava pli bon nou permet de manm *Bar Association* oubyen *Bar Association* i kapab al propoz en dimoun - ki pa neserman en manm pou vin lo la.

So mon santi nou ava pe donn en pti pe plis balans sa Komisyon pou li kapab fer serten travay ki i anvi fer. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Henrie ou ava konsider sa bann propozisyon ki ganny fer. E ou ava fer en lamannman ki Manm i kapab konsidere.

HON GERVAIS HENRIE

Oule mon pran *floor* la Mr Chair?

MR SPEAKER

Yes Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Ok. Mr Chair *Bar Association* sertenman i dwatet la, akoz i sel regroupman lo nivo Nasyonal ki anmenn bann Avoka ansanm. E mon krwar i en NGO ki fodre nou ankouraz li pou li *empower*.

Lo kote CEPS si zanmen demen zot sanz non, *the Commission itself* ki zis kapab fer en pti koreksyon avek sa Lalwa pou sanz non.

Now CEPS koman Platform Sosyete Sivil i regroupman dan pei ki regroup plis profesyonnel ki annan en Lalwa kekpar ki enpakte lo zot travay. Nou kapab koz *nurse*, nou kapab koz *social worker*, nou kapab oz Avoka zot menm, nou kapab koz *journalis*, nou kapab koz *dokter*. Tou sa bann profesyon dan Sesel i annan en Lalwa kekpar ki zer zot travay, e apre zot regroupe dan en lasosyasyon.

So CEPS li demen letan i pou i ganny pouwar pou li nomin en dimoun, i pou al rod en Avoka parla li, i pou dir be al reprezant CEPS e prezan i pou konsilte souvandfwa mon pe poudir la, la ki nou oule ou fer – ki - *this is how we want you to represent our voice*.

E koumsa akoz son bann lasosyasyon ki ganny enpakte par Lalwa, i kapab vin kot li poudir be nou

Newspaper Act la depi 1935 in ler pou revize.

So CEPS li i kapab anmenn sa kontribisyon pou vwar dan pratikalite toulezour ki mannyer Lalwa i merit pe ganny *revised, amended, repeal* - i pou annan en kontribisyon remarkab e direk e *practical* e ki mo ti ava vremen enplor avek Lasanble pou aksepte sa propozisyon, silvouple.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Knights.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL

MR STEFAN KNIGHTS

Thank you Mr Speaker. We have no difficulty with CEPS nominating an Attorney-at-law to represent Civil Society.

The reason why we had proposed the Attorney General is because the Bar Association does not represent all lawyers in Seychelles.

So it would have been a consultative process not only with the Bar Association but other NGOs as well as the members of Commerce as well to see - you know - who would be the two Attorneys.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi. I'll say this in English because for the benefit of Mr Knights, Mr Chair you see if it says the Bar Association doesn't that represent all lawyers. But it represents some lawyers or it represents Attorneys-at-law.

The Attorney General doesn't represent Attorneys-at-law. He has his member of staff.

So I am just trying to say that if they represent let's say ten lawyers - you can choose out of the ten. And I am sure we there's more than ten on the association.

So I believe we should give an opportunity to the Bar Association to contribute as Honourable Henrie is saying, an NGO. They should be able to contribute in societies as well. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair. Mon pe propoz en - allow me to speak in English – I am proposing an Anglican solution and that is, that we keep two Attorney-at-law proposed by the Attorney General but we use the same formula as before, in consultation with the Bar Association and CEPS.

Then that brings in everybody but it's the Leader of the Bar who is the Attorney General who does the actual nomination.

MR SPEAKER

Thank you. Any views on that?

**ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL
MR STEFAN KNIGHTS**

We agree.

MR SPEAKER

Onorab Henrie as owner of the motion at least, mon pa konnen si ou pou aksepte sa ranplasman.

HON GERVAIS HENRIE

Yes I agree, because it guarantees that there will be consultation.

MR SPEAKER

Tre byen. Eski i annan okenn disansyon – Manm, eski nou bezwen vot lo la?

Non napa diferan lopinyon, alor nou ava kapab aksepte sa lamannman as proposed.

Thank you. Me mon krwar nou kapab al pou en pe letan, so mon ava propoze ki nou pran en poz la. E nou

[Type here]

ava kapab rebran 4er 15 dizon? Ok, 4er 15. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon nou ti'n ariv lo clause (4) (e). Mon krwar nou ti'n terminen avek sa enn - wi.

Bills Committee lekel ki pou take over, mon pa vwar Chairman la.

Onorab Hoareau. La Chairman i la. Next point please Chairman.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Sorry pou sa pti delay.

Nou re letter (e) avek (f) dan 4(1) nou al lo 4 (2), kot i pou vin (c) (d) aköz nou'n insert en (d) apre sa (d) ki ti la i pou vin or (e).

Nou kontinyen Mr Chair nou al lo sub (5) sub (5) 'Commission shall regulate its own proceedings and the Chairperson of the Commission shall be elected amongst its members.'

Nou'n dir sa aköz avan letan ti mete ti dir otomatikman 'Attorney General shall be the Chair.' Prezan par lefe ki nou'n tir 'shall be the Chair,' nou pe mete kote ki pou donn pouvwar Komisyon pou elekte en Chair.

MR SPEAKER

Yeah ok. Nou ava ekout views panel lezot Manm. Yes Mr Knights?

**ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL
MR STEFAN KNIGHTS**

Mr Speaker thank you. We don't have any issues with that proposal.

MR SPEAKER

Bon lasal lezot Manm? Ok good. We can move on, Chair?

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair nou ti pe propoze ki nou delete (5) (d). Apre nou reword subsequently (d), (e) ek (f). Dan

the new (d) i annan 'engage in' nou ti pe remove the word 'pre-legislative scrutiny.'

Akoz anba *clause 23 proposal* sete pou retir '*pre-legislative scrutiny.*'

So sa i *proposal* ki *Bills Committee* in mete mon bezwen anmenn li parey. Prezan nou ava annan deba apre.

MR SPEAKER

Annou pran enn par enn avan nou ava pran 2 avan. *Well*, eski oule eksplike akoz oule tire? Mon krwar i neser.

HON CLIFFORD ANDRE

Ok. Mersi Mr Chair. Parey diskisyon ki nou'n fer nou ti santi ki poudir *draft Bill, 'the subsidiary legislation at the request the Attorney General and make recommendation or proposed changes to the Attorney General.'*

Nou ti pe santi ki poudir sa i en pti pe difisil pou *comprehend*, akoz *Attorney Zeneral* i sipoze sa *body* ki fer son *drafting section*. I sipoze zot ki fer Lalwa.

Prezan ladan ti pou dir anvoy sa '*draft Bill or subsidiary legislation at the request of the Attorney General to the Attorney General.*'

So nou ti santi ki vi ki li i ti *Chairman* li ki pou fer *request* avek son lekor konman *Chairman*, definitivman i pe fer avek Komisyon me selman i pou anvoy kot *Chairman*.

So sete sa rezondet, akoz nou ti santi ki sa provizyon kekfwa i devret swa ganny *reword*. Me solman ki mannyer i ete nou pa'n ganny sans fer li *reword* li, nou'n dir annou tir li. Sa ti premye.

Mon ava kit lo *(d)* la nou ava gete apre nou ava bouz lo enn. Mersi.

MR SPEAKER

Wi annou pran sa enn avan lezot Manm. Yes Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon kontan ki Onorab Andre in eksplike.

Akoz zot pe retir sa *(d)*. Annefe mon ti krwar ki i ti pou dir ki zot pe retir sa *(d)* akoz ki *in any event* i ganny *included* dan *pre-legislative scrutiny*. Akoz si nou regard 23 e mon pou profite avek ou permisyon pou koz lo *clause 23* pa sa moman akoz mon krwar i enportan akoz i pe ganny entrodwir la.

Dan *clause 23 (a) ek (b) - 23 (1) (a)* avek *(b)* i pou regard *draft Bill ek draft subsidiary legislation*. Alor mon ti krwar kekfwa ki *Bills Committee* i ti pe demann retir *(d)* dan *clause (5)* akoz i ti *basically* i ti pe repet sa ki ti *in any event* dan 23.

Oubyen i ti *in any event* dan *pre-legislative scrutiny*. Alor etandonnen ki zot pe retir *pre-legislative scrutiny*, *obviously* zot pou bezwen retir *(d)* akoz i *review draft Bills which is basically pre legislative scrutiny* li menm dapre definisyon dan *clause 23*, si zot konpran mwan.

Alor a moman apopriye mon ti a kontan entervenir Mr Chair lo sa pwen *pre- legislative scrutiny* silvouple?

MR SPEAKER

Anfen mon mazineen nou bezwen fer li la, akoz i pou afekte si nou *delete* oubyen si nou - sirtou dan *(e)* si nou *delete* sa fraz, mon krwar nou pou bezwen pran li la. Onorab Andre ou dakor?

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair rezon akoz nou ti pe demande pou tir dan *(d)* sete pa akoz i annan *pre- legislative scrutiny* ki ganny mansyonnen dan *clause 23*. Sete akoz nou, nou ti santi ki en dimoun pa kapab propoz ek li menm pou annan en lamannman apre rann sa *proposal* avek li. So se sa rezondet.

So mon krwar plito nou diskite sa enn. Apre nou ava al lo sa enn ki *will be the new (d)* pou nou kapab fer referans avek *clause 23* parey Onorab Georges in dir.

MR SPEAKER

Wi mon krwar - Onorab Georges, mon krwar sa ki i pe dir mon krwar nou kapab pran (d) e apre pran *legislative scrutiny*. So lezot lopinyon lo sa *deletion*? Onorab Loze?

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker avan nou terminen ek 5 ou ti'n en pe okipe pli boner, mon pa'n ganny ou latansyon.

Letan sa *current debate* i terminen, mon ti ava kontan retourn lo (a) silvouple. 5 (a) *please* si i posib. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Lo lekel? 5 (a). *Alright* wi be *ok*, annou pran sa ki nou'n konmanse la. Apre nou ava retourn en pti gin an aryer nou ava pran (a). *Yes so (d)*. *Panel* eski zot annan okenn lopinyon lo *deletion (e)* Vis-Prezidan.

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Chair. Mr Chair rezon i ti'n ganny mete koumsa, se parske nou ti santi ki enn bann defayans ki annan ozordi, se vreman lanmen e resours *Attorney Zeneral*. E lafason ki'n ganny mete la sei ganny led en Komisyon pou *review* bann *draft*.

E ler nou dir bann *draft* savedir pa ankor vin en *Bill* li, ki vin prezant devan Lasanble Nasyonal li.

Me selman zot *review* sa e laplipar ditan sa bann *Bill* in ganny drafte par son prop dimoun kot *Attorney Zeneral*. E zot sizer bann koreksyon ki retourn kot *Attorney General*.

Alors sa sete en keksoz ki ti'n ganny drafte koumsa, pou ed zisteman sa lebra dan Gouvernman ki pe drafte sa Lalwa, ki pou vin en *Bill* e apre i vin kot zot konman *Bills Committee*. Nou, nou ti ava kontan kit li parey i ete. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Wi Onorab Henrie. *Sorry* Onorab Clifford Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi. Ou konnen nou letan nou'n gete, nou'n santi parey mon'n dir *VP*, se pa ki nou pe dir ki i pa devret *refer to the Commission*.

Nou pe dir par lefe ki avan sete *Attorney Zeneral* ki ti pou *Chairman*, e ladan i dir ou *review draft Bills an draft subsidiary legislations at the request of the Attorney General*.

Attorney Zeneral ki sipoze annan sa fonksyon - ki mannyer nou ti pe get li ki sipoze annan sa fonksyon - e *at son request* li menm li i pou anvoy kot son kot li *as Chair* pou li fer en travay ki nou, nou pe dir i ti'n sipoze pe fer *by the son drafting section*. E nou ti diskit sa ankor *VP* dan prezans sa de manm *panel* ki la.

So nou ti eksprim sa bann konsern ki baze lo let ki nou'n gannyen le 23 - *email* ki nou'n gannyen le 23 Zen - an prensip ki zot in dakor ek nou. Zot ti'n mete dan sa let le 23 Zen, ki pou dir wi, zot konpran sa lozik e zot dakor avek nou. So sanmenm sa ki nou, nou pe dir annou tir sa la, pou nou kapab bouze avek sa Lalwa.

E definitivman *Attorney Zeneral* ki pou refer oubyen avek *law Commission* donn mon sa *email* avek *Law Commission* pou zot kapab tonm dakor lo pou get Lalwa. Akoz si enn son bann fonksyon ki ganny kite anba *clause 23*, otomatikman i pou bezwen *refer* sa - pa bezwen en spesifikasyon dan Lalwa.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair mersi. Me mon krwar *out of deference* Onorab LOTO ti'n lev lanmen avan mwan. Me apre i ti'n re bes son lanmen ankor.

Pa konnen si i anvi koz avan mon oubyen si i anvi ekout mwan avan? *Ok* mon a koze.

Mr Chair mon pa *subscribe to* propozisyon *Bills Committee* pou *delete* sa (d). E mon plito aksepté lesplikasyon Vis-Prezidan.

Akoz sel keksoz ki (d) i dir se *Attorney General* i kapab anvoy en *draft Bill* a sa Komisyon pou li regarde, se tou. E fer okenn rekomandasyon, oubyen propoz okenn sanzman avek *Attorney Zeneral*.

Mon pa vwar ki problem i annan si *Attorney General* i pou *Chair* sa Komisyon, oubyen i pa pou *Chair* sa Komisyon, oubyen pou en Manm Komisyon. Sa ki i pe fer i pe dir mon *drafting section* in fer en draf nou, nou regarde mon ti ava kontan zot lopinyon aköz zot, zot en *body* ki pli larz.

E fer mon konnen si zot annan okenn propozisyon oubyen okenn sanzman *that's it*.

Oubyen *sorry* okenn rekomandasyon oubyen propoz okenn sanzman. Se tou e mon pa vwar ki problem i kapab annan avek sa fonksyon.

Mon profite la pou souliny en distenksyon ant (d) avek *pre-legislative scrutiny*.

Dan (d) *Attorney Zeneral* i anvoye e ou raport avek *Attorney Zeneral*. Dan *pre-legislative scrutiny* *Attorney Zeneral* i anvoye e ou raport avek Minis *which is* Prezidan, *that's the difference*.

Se pou sa rezon ki annan en distenksyon ant (d) ek (e) *although* sa ki sa Komisyon i fer i egzaktman parey. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. VP si ou kapab atann en pti moman nou a ekout Onorab Pillay avan.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Mwan mon konpran lo koumsa. Sa *clause* i en *link*

ki annan dan sa *clause* e i *link* ek 23. E i *link* avek bann fonksyon sa Komisyon.

I al pli lwen ki ou lamannman pe propoze an relasyon avek rol *Attorney Zeneral*.

Attorney Zeneral i annan en responsabilite anba Konstitisyon koman *legal advisor* Gouvernman. sa i son responsabilite.

Be la manner mon pe vwar arive la. Sa responsabilite prezan pe osi ganny transfer avek en lot group dimoun.

So ler nou koman Lasanble Nasyonal ki bezwen prezan fer *oversight* lo Gouvernman, lekel ki nou pou *hold* responsab pou sa Lalwa, oubyen sa *enactment* ki pe vin devan Lasanble?

Nou pa pou kapab *hold* Gouvernman responsab, aköz Gouvernman pou vire pou dir ou, in pas devan Komisyon. E baze lo lamannman ki zot in fer, i enkli en Manm Lasanble ladan? La, la kot nou problem pou vini.

E - non, be i enportan ki nou retourn lo la. Aköz zisteman aköz sa Lalwa i pa en Lalwa. Son bann *clauses* pa *standalone*. Son bann *clauses* i konekte ek kanmarad.

E prezan ki manner ou ilistre sa pwen *further*. Taler ou ti mansyonn Speaker, bann *omission*. E ti annan bann *omissions* ki ti ganny mansyonnen. Me nou pa'n lir par egzanp 3 an relasyon ek sa *Schedule*. Ki annan *direct relevance* avek nou diskisyon ki nou pe fer.

I dir ou '*the director may draft the Bill under the supervision and direction of the Commission to revise the Constitution.*'

So manner *Bill* in ganny ekrir la, e *Attorney Zeneral* i Chairman, so nou kapab konpran prezan, menm en revizyon konstitisyonnel, dan plas ki Gouvernman i pran responsabilite pou son revizyon konstitisyonnel, i ganny drwa vire dir nou poudir sa se Konmisyon ki'n determinen.

Be se sa ki Lalwa i dir, akoz i dir ou 'subject to the approval of the President.' So approval of the President, eski nou pe dir approval of the Cabinet of Ministers, an relasyon ek sa Bill? Who will be held responsible?

Enn bann rol Lasanble Nasyonal koman en Lasanble, se pou nou hold to account sa Government of the day.

Be nou pa pou kapab hold to account the government of the day, si the Government of the day i sanz son prensip lafason ki i entrodwir bann enactment legal.

Se pou sa rezon ki ou lamannman i al bokou pli lwen ki sa ki ou pe propoze. E that is why i neserer annan sa lamannman. E in fact i follow-on akoz lo clause 23 i devret ganny drop konpletman dan sa Lalwa.

Mon ava fer en lot pwen taler Mr Speaker an relasyon ek Private Members Bill ki en Manm Lasanble pou anmennen osi as well.

MR SPEAKER

Ok. Mersi. Nou kapab pran sa apre. VP?

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mersi Mr Chairman. Mr Chairman mon pou senpleman re fer bann Manm e port zot latansyon a lafason Bill i ganny prepare ozordi.

E ki mannyer sa pou amelyor sa prosis. Bill i ganny prepare normalman par Biro Attorney Zeneral. Me parey nou konnen an pratik i annan son bann drafters. E tou dimoun i imen e i arive bann fot.

E ler nou annan nou en Komisyon avek dimoun an deor. E parey ou'n propoze pou amande dan son formasyon, i pou donn sa Komisyon i kapab fer en pli bon travay revi lo sa bann draft, pa Bill but draft Bills.

E ki apre responsabilite i kler. Napa okenn person ki pou annan okenn responsabilite lekel ki'n anmenn

sa Bill. Akoz sa Bill pou ganny sinyen ler en Bill i vin devan Lasanble.

Par egzanp sennla ki vini i mete klerman lo son komansman - explanatory statement lo Bill ki devan zot la - Law Commission Bill.

Dated this 9th day of June, 2022.
Frank.D.R Ally Attorney General.

Me tou Bill pou vin parey. Attorney General whoever is there ki pou prezant sa. E sa ki prezant Bill devan Lasanble se Leader of Government Business.

Alor i kler lekel ki responsab pou sa Bill. Pou napa okenn dout dan lespri person sa. E sa clause pa pou sanz sa.

Alors mwan mon pe zis devan Lasanble sa clause mannyer in ganny drafte. I ed Biro Attorney Zeneral, e Attorney Zeneral li menm.

Ki en Konsej Gouvernman ki drafte. Ki pran responsabilite tou Bill ki vin devan Lasanble. Pou fer sir ki sa i ganny fer korekteman. Se tou. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Wi ok. Onorab Pillay. Wi

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Si mon swiv ou largiman then sa 2 Ziz osi i vin konseye Gouvernman. Sa Manm Lasanble osi i vin konseye Gouvernman. Si mon swiv ou largiman ki ou pou annan sa Komisyon, then tou sa bann dimoun i vin konseye Gouvernman. Be sanmenm ou problem. Ou problem se ki ou get li zis from ou perseptif dan Egzekitiv.

Ou pa realize poudir ou pa egziste ou tousel dan konsep governans pei. E malgre ou pe sakouy latet mon napa problem ou dezagree avek mwan.

Me selman lefe i reste ki se ki responsabilite dan lafason ki en Lalwa pou vin devan Lasanble, i bezwen annan en dimoun ki ultimately responsab pou li.

Ou, ou pe dir mwan poudir Attorney Zeneral pou siny sa Lalwa. Ou konnen ki pou arive Mr Speaker - zis

vitman, nou pou devlop en sityasyon. Apre ki nou'n met tou nou bann dimoun - nou bann eksper legal - nou bann Avoka, Lasanble pou devlop en nespes *talk home syndromes*. Kot personn pa pou le *challenge* ki sa bann *ces messieurs* in dir an relasyon ek Lalwa.

This is what will happen eventually. Ou pou the redundancy of having debate in the Assembly. This is what is going to happen!

E mwan mon krentif i e ki nou pe al dan direksyon ki danzere pou nou Konstitisyon.

MR SPEAKER

Ok. Annou ekout Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon - i annan plizyer keksoz mon anvi dir. Me mon krwar ki esey ankadre 5(d) separeman avek 5(e), e ankadre 5(d) ek 5(e) separeman avek sa de ki nou'n annan lo lefe ki Manm i krwar ki sa Lalwa pe pran serten fonksyon lezislatif Lasanble, E pe donn li avek Egzekitiv, Nou pa kapab war li an izolasyon.

E avek ou permisyon mon krwar ki nou bezwen regard tou le trwa ansanm. Akoz se koumsa ki nou pou konpran lespri deryer sa *Bill*, e akoz ki mwan mon krwar ki tou bann Manm ii pa anvi *clause* 23 avek *clause* 5(d), zot pa pe konpran egzaktman sityasyon ozordi ek fonksyon konstitisyonnèl ki devan nou.

Avek ou permisyon Mr Speaker, i annan detrwa keksoz ki nou bezwen etabli pou nou konpran tre byen ki mannyer keksoz i ete.

Premyerman, parey Onorab Cosgrow in fer nou rapel bomaten, zis sa Lasanble ki annan pouvwar lezislatif dan pei antye.

Napa okenn lezot brans, okenn landrwa ki annan pouvwar lezislatif, zis nou. *That is zis nou ki kapab pas Lalwa.*

Me sel - dan tou sa bann *steps* Lalwa, i annan zis enn ki nou, nou fer. E

sa se pas Lalwa. Se pa nou ki inifye Lalwa, se *Cabinet*.

Se pa nou ki drafte Lalwa, se Biro *Attorney Zeneral*. Se pa nou ki pibliy Lalwa, se Biro *Attorney Zeneral*. Se pa nou ki *assent*, se Prezidan. Se pa nou ki pi bliy en *Act*, se *Attorney Zeneral* dan *Gazette*.

Tousala i an deor sa Lasanble. Nou, nou fer en keksoz. Nou pas sa Lalwa. Se tou ki Konstitisyon i dir nou. E la mon ava re fer avek Lartik 85, '*The legislative power of Seychelles is vested in the National Assembly*'. *Legislative power*.

Napa okenn landrwa dan Konstitisyon ki dir ki Lasanble i annan okenn pouvwar *scrutiny on legislation*. Okenn landrwa! *Legislative power - which means legislate*.

Pas Lalwa *is legislate*. Pa pas Lalwa *is not legislate*. *It is to refuse to legislate*. Pas Lalwa *is to legislate*. E se sa nou *narrow remit*. I en *remit* enportan. Akoz parey in ganny dir bomaten, tou keksoz ki ganny fer i bezwen annan en Lalwa. Alor nou annan en pouvwar konsiderab.

Dezyenmman, parey VP fek eksplike, Lalwa ozordi - e mon ti sinyal sa bomaten, Lalwa ozordi i ganny drafte par Biro *Attorney Zeneral*. Pa par Lasanble Nasyonal. *That has not happened*. Se Biro *Attorney Zeneral* ki drafte Lalwa.

E si nou retourn dan Konstitisyon ankor, nou ava vwar ki anba Lartik 76 ki kree *post Attorney Zeneral*, *Attorney Zeneral* i annan 2 fonksyon konstitisyonnèl. Enn se, *to be the Principal Legal Advisor of Government*.

E limero 2, se pou *institute prosecutions, take over prosecutions, discontinue prosecutions*. Se tou.

I napa en fonksyon drafte Lalwa! *No constitutional function to draft Laws at all*. Sa se zis en keksoz ki nou'n donn li. Alor tou sa bann dimoun ki'n dir depi

bomaten. ki kapasite, devret isi eksetera, *it's all a fable.*

Attorney Zeneral i kapab drafte Lalwa ozordi akoz nou'n donn li sa fonksyon pou fer. Me demen nou kapab pran sa fonksyon avek li.

E tou bann dimoun ki'n dir ar Gouvernman i devret donn nou kapasite *or whatever*,- nou napa kapasite pou fer *whatever*, donn nou kapasite. *Well* Mr Speaker mon repons i 2 keksoz.

Premyerman, nou annan tou kapasite ki nou bezwen. Akoz, nou'n ganny elekte par dimoun pou vin zot lezislater.

Dezyenmman, nou annan, Bondye in donn nou en lespri dan nou latet, 2 lizye pou nou kapab lir avek, e nou *miss* lekol in montre nou ki mannyer pou lir.

Se tou ki nou bezwen. Se tou kapasite ki nou bezwen pou nou pas Lalwa.

E nou'n fer li depi 1993 san ki nou'n annan okenn problem lo lekel ki'n drafte Lalwa. Se tou kapasite nou pa bezwen plis kapasite ki sa nou! Si nou anvi ki Biro *Attorney Zeneral or Legal Drafting Section Attorney Zeneral* i sorti *National House* e i vin isi kot Lasanble Nasyonal, be i fasil pou nou. Nou ki lezislater. Pas en Lalwa, donn nou lekor kapasite. Nou pa kapab asize dir si Gouvernman i anvi fer sa donn nou kapasite!

Power is in our hands, do it! Pa zis koze. Se sa gran problem ki nou annan. ki nou kontan koze. *Zot kontan koze.*

Me ni en lamannman zot pa'n anmennen. Ni en lamannman pou dir be lala sityasyon mannyer i devret ale. Sel keksoz zot fer se vin anflanm lespri piblik. An dizan ki sa Lalwa pe tir manze dan nou labous. Pe tir en kapasite ki Konstitisyon i donn nou, pe rann avek Egzekitiv.

False Mr Speaker. Mon'n ekout zot en apre midi antye. Enn apre lot zot in zis *mislead* Lepep Seselwa. E se sa

mon krwar ki nou bezwen konpran ozordi.

Pou nou konpran kisisa ki pe arive la apre midi. *So therefore, etandonnen ki scrutinizing is not legislating. Legislating is passing Laws.* Annou regarde prezan kisisa ki sa Lalwa pe donn sa Komisyon.

E kisisa ki *scrutiny of Bills Committee* isi Lasanble ki nou nou'n donn li pouvwar pe fer.

Ler nou regard *clause 23* Mr Speaker, annou regard li byen. E i menm parol ki *clause 5(d)* ki nou pe regarde la.

Clause 23 parey *VP* fek fer nou rapel, i dir '*pre-legislative scrutiny the Commission*' pou fer sa bann keksoz swivan;-

Enn, regard *drafts Bills*. E limero 2, regard *draft subsidy legislation. Drafts*. I pa ankor ni ganny pibliye li.

I pa ankor ni antre dan sa masin sosis ki pou ariv isi a lafen. *It is still draft. It still belongs to the Executive.* I napa naryen pou fer avek nou.

I pa pe pran okenn pouvwar avek nou. I zis en draf ki zot pe demann ek sa Komisyon, regarde, fer okenn koreksyon akoz zot, zot annan *knowledge*. Zot annan leksperyans. *Let's get the best law possible.* E apre i pou vin kot Lasanble Nasyonal.

E Lasanble Nasyonal son *terms of reference*. E sa i lo *website* Lasanble Nasyonal. Mon pa pe envante. *Terms of reference of the Bills Committee - of the scrutiny of Bill Committee, is to examine and scrutinize. (Sorry).*

To examine and scrutinize all published Bills. Not draft, not draft. Published Bills. Akoz la in fini antre dan masin sosis.

In nepli pou Egzekitiv. In fini ganny pibliye. *And it is part of the legislative process.* E sa se nou ki annan kontrol lo la.

To examine and scrutinize public statute instruments. Published, nou draft.

E lala gran distenksyon ant 23 avek *TOR Bills Committee*. Zot konnen ki'n arive. Napa enn zot ki'n lir sa Lalwa. Napa enn zot ki'n lir sa Lalwa, zot in vini zot in koze pandan en zournen *from a position of total ignorance!*

Eskiz mwan pou dir zot sa. Sansan zot pa ti pou'n dir okenn sa bann keksoz ki zot in dir la ozordi.

E Mr Speaker, nou bezwen met parey Franse i dir, *le point sur le 'Z'*. Mon pa anvi fer sa mwan. Mon pa ti anvi ki sa i ariv la ozordi.

Me zot in pas en zournen pe dir avek Lepep Seselwa, regarde sa ki sa bann zans pe fer. Regarde sa ki zot pe fer. *Rubber stamp*.

Zot le konnen lekel *rubber stamp* Parlman? Mon a akont zot *rubber stamp* Parlman.

(Interruption)

HON BERNARD GEORGES

Non-non, mon ava eksplik zot la. Mon ava dir zot lekel *rubber* Parlman ki ti *rubber stamp*.

(Off-Mic)

HON BERNARD GEORGES

I *Committee Stage* mon annan drwa koze. E mon kapab fer - mon bezwen fer zot konpran kote nou sorti e akoz ozordi zot *still* ankor annan sa *mindset*. Akoz zot pa ankor sorti dan sa lespri kontrol.

Mr Speaker, an 1982 apepre, ti annan en adopsyon ki ti ganny fer isi Sesel. Mwan mon ti Avoka sa dimoun ki ti pe adopte sa zanfana. En pti zanfana ki ti'n ganny abandonnen.

Lakour in fer en lord 11er bomaten, en Lord Adopsyon. Sa dimoun in dir mon pe al war Prezidan.

Ou konnen ki'n arive? 1er edmi apre midi menm zour, *People's Assembly* in bezwen *fall in National House*, fini, vot en Lalwa pou dir ki ler Lakour i fer Lord Adopsyon Prezidan ki bezwen sinyen.

Pa ti egziste avan. Ou konnen ki zot in fer, Prezidan pa'n sinyen. Zis pou kas sa adopsyon ki Lakour Siprenm ti fer. Lala *rubber stamp parliament* mon bann zanmi!

Lala bann keksoz ki zot, zot devret per. Pa sa ki dan sa Lalwa la ozordi. Eskiz mwan pou dir zot sa.

MR SPEAKER

Onorab Georges annou retourn lo soz. Selman, be selman eskiz mwan. Permet mwan. Permet mwan en moman.

Onorab Georges mon krwar in fini ouver deba lo *clause 23*. E mon krwar, mon sezi son pwen ki nou pou kapab dil avek 5(d) ek (e) zis an relasyon avek *clause 23*.

Akoz i pou depan si nou *drop clause 23* i pou sanz lopinyon. So, mon pe propoze si zot aksepte ki nou al lo *clause 23*. E nou dil avek li apre nou ava kapab tournen.

E Onorab Loze mon pa bliy ou pwen. Me selman tan ki nou'n angaz nou ladan nou ava kontinyen avek sa apre nou ava retournen.

Wi Onorab Andre apre Onorab Pillay.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair, Mr Chair i annan de trwa keksoz ki mon ti ava kontan dir. Me selman i pran referans avek *clause 5 (d)* epi i pou al lo *clause 23*.

Mr Chair ler nou pe get 5 (d), '*in review draft Bills and draft subsidiary legislation at the request of the Attorney General and make recommendations*'.

E letan nou pe get lezot fonksyon Komisyon, i pa dir lekel ki donn li sa travay pou fer. *Consolidate, revise and publish in accordance with Part 3. Keep laws of Seychelles in review in accordance in Part 3.*

(c) *Consider reform in accordance with Part 4. Engage in pre-legislative si nou kit pou pre-legislative. In accordance with part 5. Organize, publish in accordance -*

Mr Speaker, i pe montre nou en keksoz. Ki mwan mon ti ava kontan VP oubyen *panel* i pran konsiderasyon.

Eski zis *Attorney General* ki annan drwa anmenn sa laba? Ki manner i ete la. Sa Komisyon napa dwa demande li. Dapre Lalwa. Dapre Lalwa.

So si kekfw sa i sanze oubyen nou rod en *wording* ki pou mwan mon ti pe sizere, *'review drafts Bill ... and make recommendations or propose changes to the Attorney General.'*

So pa *Attorney General* ki anvoy kot li. I kapab dir mon anvi war sa. Pa neserman. Akoz la nou pe dir *'at the request of the Attorney General.'*

Lot keksoz Mr Chair. Ou konnen mwan koman *Chairman Bills Committee* mon santi konmsi i sagrinan. Mon pa la pou mon lager avek *LGB* mwan. Mon le nou konpran sa kler.

Me selman letan nou get *terms of reference* nou devret lir li an antye. Letan nou pe dir pep Seselwa - *Terms of reference* pa mon ki'n fer mwan tousel, i en *terms of reference* ki la.

I dir *examine and scrutinize all published Bills*. Korek sa. *Or those submitted to the Committee in draft form.*

Mon ti pe koz avek VP dan *break*. I annan sa eleman *draft form as well*. Si nou kit *scrutinize pre-legislative scrutiny*, si mazorite i vote, mwan mon *ok*. *Ok?*

Pa neserman ki mon dakor. Me selman i annan sa eleman. Fodre *unless* nou dir nou tir sa bout.

Ou konnen konmsi - mon pa konnen ki parol mon pou servi, me selman mon krwar i enportan ki nou fer antye nou donn pep Seselwa sa loportinite pou li kapab ziz-e an referans avek realite ki la.

I kapab Onorab Georges i annan antyerman rezon. I posibil sa. I kapab. *Ok*. Me selman normalman letan nou get en Lalwa, letan nou al Ankour, i dir nou *yes look at the first part. Now the second part, what does it say?* Nou bezwen, letan nou lir *chapeau* nou bezwen lir *exception to the clause as well*.

So, mon ti ava kontan met sa de pwen devan. E mon santi ki wi nou ava pran diskisyon lo 23. Ki mwan letan nou pe get 23 an antye Mr Chair permet mwan, mon ava al lo la.

'Commission may'. Ankor en lot konsern ki mon ti ava kontan anmennen. Savedir i kapab fer li. I kapab pa fer.

Ou konnen nou tant pou dir annou al dan Lalwa pou nou dir *'may'* mean *'shall.'* Be si i *'shall'* annou met *'shall.'*

'The Commission shall establish guidelines and procedures or a Committee' - 'or a Committee for the purpose of considering legal and practical efficacy of the following proposed law or documents submitted to the Commission.'

La i dir ou *'submitted to the Commission.'* So i annan landrwa ki nou bezwen get en pti pe si nou pou fer sa Lalwa vin konsistan avek sa ki nou anvi. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. *Mr Knights we will get to you in a minute*. Eski nou ansanm lo *clause 23* la? *Ok*, Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Mr Chairman mon'n ekout atantivman largiman Onorab Georges. E mon remerci li pou son bann mo lankourazman ki in anvoy lo mon kote latab.

Mon konnen i tenir dan gran estim dan son leker. I kontan nou bokou. E tou sa bann bon mo ki in anvoy ver nou, avek bokou lazwa i montre nou ki manner i kontan nou. E ki manner i apresye nou koman son bann koleg dan Lasanble Nasyonal.

Me zis an pasan mon ti ava *remind* li ki dan dir nou ki nou bann inyoran. In osi apel Onorab Andre, e Onorab Naidu, e Onorab Hoareau osi bann inyoran dan lafason ki in fer.

E petet *next time* ki ler i pa pe ganny son *way* dan largiman, pa vin ankoler. E pa bezwen maltret personn. Akoz i pa zoli dan Lasanble Nasyonal.

Prezan an relasyon avek *Clause 23*, (mon war ou ou'n mate pou dir mwan arete mon konpran so mon'n fini war ou) Mon pe ale.

MR SPEAKER

Non, mon pa oule tro bokou *digressions*. Se tou akoz letan pa'n dan nou faver.

HON SEBASTIEN PILLAY

Onorab Georges i tann ek son lizye, i war ek son zorey, i antann ek son lizye konmela.

Mr Chairman annou regard *clause 23*. E annou regard '*such other documents as the Commission considers or the Commission should accept for scrutiny and advice, in such manner the Commission decides*'.

Prezan an ou lir 23 ansanm avek 21(2). '*Consider any subject referred to it by the National Assembly or the Judiciary in such manner as determined by the Commission*'.

I annan Manm pou fer pwen ankor lo la taler. Ou konnen ki sa pe dir ou? I pe dir ou *basically* konmsi sa Komisyon la i en *super entity* an se ki konsern *legislative scrutiny*.

(Off-Mic)

HON SEBASTIEN PILLAY

It is! It is! Be ou'n koze reste trankil. In koze ki ou pe ankoler? Ou *LGB* ou pa Speaker. Les mwan fini koze.

MR SPEAKER

Ale. Onorab, wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou ou'n fer ou pwen. Prezan si nou vin dan nou *Standing Orders* Lasanble Nasyonal. Si mon swiv ou largiman avek ou *VP*, savedir ler nou, nou pou ganny sa Lalwa ki vin devan Lasanble, i pa

sipoze en Lalwa ki annan lamannman pou fer lo la. I pa sipoze annan naryen mal ek sa Lalwa.

Non, si mon swiv zot largiman byen. E ou konnen ler ou vin dan Lasanble e ou ganny en Gouvernman ki vin dan Lasanble ek en largiman, ek en prepozisyon ki en Lalwa ki pe vin devan Lasanble a sa moman, in fini pas sa *step* ki nou pe koz lo la.

I en Lalwa ki san fot la.

MR SPEAKER

Well but let's get back to merits.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non, *it is on the point*. E le pwen prezan pou ou koman Speaker ki ou bezwen et relevan lo la, i se ki eski prezan nou pou vwar nou koman Lasanble, nou pou zis *rubber stamp* sa Lalwa?

E nou pou ganny dir poudir Komisyon in dakor. Sa in pas devan tou sa bann eksper. E i sipoze pli meyer Lalwa ki annan. Sa i en pwen enportan pou nou konsidere.

E dezyenmman i annan en pwen an ski konsern en *Private Members Bill*. I annan Manm ki pou koz lo la, ki pou mwan mon war sa pou afekte privez Manm Lasanble. E mon pou eksplik ou akoz taler i pou afekte privez Manm Lasanble.

Ki petet ou pa'n konsidere, petet mwan mon mal dan mon largiman. Me selman nou bezwen ekoute. E nou bezwen vwar ki si Gouvernman i le kre son Komite *ad-hoc* pou regard son *draft legislation* fer *whatever* ki i le fer lo la, sa son desizyon. Me pa dir mwan ki sa i vin pwen referans pou tou dokiman. Akoz nou pa ni konnen ki mannyer sa Komisyon pou determin sa bann fonksyon.

Si in dir ou ki mannyer i ava determinen. Mwan mon pa Gouvernman ozordi. Mon dan en minorite ki dan Lopoziyon.

E mon bezwen sey protez nenport minorite ki pou trouv son lekor kont en

mazorite, *at all times*. Me sa lamannman ki pe ganny propoze ...

MR SPEAKER

Wi be Onorab.

HON SEBASTIEN PILLAY

...les mwan fini koze Mr Speaker.

MR SPEAKER

Selman nou pa pe konsider 23 la.

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi be Mr Speaker, avek tou respe ki mon annan pou ou, Onorab in sorti lo 23 in fer son largiman. So, les mwan fer pou mwan. Mon pa pe pran plis letan ki li. Mon pe pran menm kantite letan ki li. Mon pe vin lo mon pwen.

E mon pwen i reste lefe ki si nou kontinyen avek sa Lalwa parey i ete, nou pou pe pran pouwar ki Lasanble Nasyonal i annan! Nou pou pe pran pouwar ki Lasanble Nasyonal i annan.

E mon bezwen fer bann Manm mazin. Annou pa zis vin aprouv en Lalwa apre bliye ler nou al dan *meeting* ki Lalwa in ganny *repealed*, parey serten Manm i fer! Akoz i anbarasan pou Manm Lasanble. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mon ava bezwen pas kot *panel* avan. Akoz mon krwar both Mr Knights avek VP in lev lanmen. Mr Knights *yes*.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Thank you, Mr Speaker. Mr Speaker there is a fundamental difference between clause 5 (d) and clause 5(e). 5 (e) deals with a Bill that the Vice-President or a Minister intends to introduce to the National Assembly or an authority or an S.I.

That the authority has approved already but they intend to publish in the Gazette. But they have not published it yet.

And they will be asking the Commission to simply review it.

Now clause 5 (d) the review of the draft Bills, here is where for instance the Attorney General is working on a Bill. And he has not submitted that Bill yet to Cabinet for approval.

So, he would want someone to look at that Bill even before it is submitted to Cabinet.

So, this is the distinction here. But if it is a massive problem for the numbers, it can be removed 'that this function.'

But the only problem is that you know the quality of the Bill, this is what we are trying to do all together.

We are trying to improve the quality of the Bill. So that someone can also assist the AG. The expertise that would be on the Commission itself. And this was the intention.

But if it is going to cause further problems we would propose that it is removed. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you. Mr Knights would you agree that we go to 23 first, and then we can get back to 5(d)? Because this is where we had moved to.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Yes, please Mr Speaker.

MR SPEAKER

Thank you. Ok Onorab Georges avek Onorab Pillay in koz lo 5 (d) zeneralman to opposite soz.

Nou ava kontinyen avek deba lo whether to keep - sorry mon pe koz lo 23 la, whether to keep or delete 23? I annan okenn lezot enterven? VP mon pa konnen si ou le repete akoz ou ti'n deza koze in favor of keeping 23. So, would you like to just take it up? Mon krwar ti dan ou summing-up.

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Wi, mersi bokou Mr Chair. Mr Chair mwan mon propoze ki i ganny garde 23. Parske i pe etabli bann *guidelines* ek prosedir pou sa Komite. E ankor en fwa i pe ed Biro *Attorney Zeneral* atraver en *draft* - mon repet sa mo, en *draft Bill*. I pa ankor vin en *Bill* li.

I pe ed nou dan Egzekitiv, ler nou pe fer *Bill* pou nou annan en keksoz ki pli prop. Se tou ki i pe fer. I pa pe pran pouvwar Lasanble Nasyonal.

Akoz ler i pou vin kot zot koman en *Bill*, i pa pou en *draft* li. La zot pran zot *Bills Committee, scrutiny of Bills* fer zot louvraz. Apre zot kapab vin sanz sa *Bill* dan Lasanble.

Napa okenn pouvwar ki pou ganny tire. So sa 23 si nou kit li la, i pa kontradwir okenn lezot *clause* ki dan sa Lalwa.

I pe zis ed Biro *Attorney Zeneral* ki ozordi pe fer *drafting*, atraver sa Komisyon, e fer sir ki nou ganny en travay ki bokou pli prop. E fer sa prosesis vin bokou pli efikas. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi. Eski nou kapab fer li koumsa? Eski nou kapab pran en vot lo 23 *as a whole*? Akoz apre Onorab Andre par egzanp in entrodwir serten sanzman ki i pe propoze dan 23(1).

Nou a kapab repas li *section by section*? *Will that be*? Onorab Andre wi?

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair mon ti a, mon konpran pou nou *expedite* letan nou pe swazir sa. Me selman mon ti annan serten kestyon e klarifikasyon, ki mon ti ava kontan poze avan ki nou al dan sa.

Kekfwa i ava ed nou tou Manm osi pou nou kapab war en lalimyer an term *whether* nou santi ki i devret la. Oubyen i annan serten lamannman ki devret ganny fer *proposal* ek sa.

MR SPEAKER

So ou propoze *we will take it section by section first*.

HON CLIFFORD ANDRE

Nou pa dir si nou le, i la. Be selman nou pran li pou nou kapab dir apre nou kapab ...

MR SPEAKER

Lasanble i *ok* avek sa? Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Chairman nou'n fini ganny pozisyon *Leader Zafer* Gouvernman. Nou'n ganny pozisyon son Vis-Prezidan, ki'n dir nou poudir zot pe kit 23 parey i ete. *Ok*?

Now nou at en pwen kot nou pou desid lo lamannman. I pa mon lamannman, so mon pa le kont privilez Onorab ki'n *move* sa lamannman.

Me si, i depan lo Onorab. Si i *move* son lamannman nou pran en vot. I *up to* li pou deside si i pou *maintain* son lamannman. Akoz son amannman i al kont sa ki son kote latap pe mete. So, la nou ava pran en desizyon lo la. Akoz i pa ou fer, i pou en pe difisil pou nou retourn. Nou pou retourn dan menm-

Konpran mwan nou pou riske retourn dan menm deba. E ou pou war ou pe fer menm lesplikasyon ankor.

Anyway, up to ou Speaker pou ou deside ki mannyer nou pou *proceed*. Selman mon krwar nou'n ariv a en pwen ki nou probableman petet pe retourn en pti pe an ron avek sa.

MR SPEAKER

Wi. Mwan si mon preferans, mon ti ava prefere ki nou vot lo 23 *as a whole*. *Because 23 there is a concept in there*.

Whether there is pre-legislative scrutiny or not dan *responsabilite Law Commission*.

Si nou aksepte sa apre nou ava kapab pran bann *wording section by section*, pou gete si i annan keksoz ki zot anvri sanze ladan.

Nou kapab fer sa? So mon propoze ki *LGB* i anmenn Mosyon ki nou gard 23 la. E apre nou ava diskite li seksyon by seksyon.

LGB ou kapab war mwan la?

HON BERNARD GEORGES

Yes, Mr Chair. Mon annan plezir pou *move* ki nou pa amann sa Prozedlwa ki devan nou *by deleted clause 23*. Ki nou pa retir *Clause 23* parey in ganny raporte avek sa Lasanble par *Bills Committee*.

Zot in sizer avek nou ki nou retir 23. Mon Mosyon se ki nou pa retir 23 e nou gard sa Lalwa manner in ganny apote devan nou Lasanble ozordi.

E ki nou gard *clause 23* ladan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny segonde? Lo manner nou pe prosede. Yes?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Chairman Onorab Georges i konn tre byen i pa kapab *move* sa Mosyon li. I konn tre byen i pa kapab *move* son Mosyon. E sanmenm i pe *move* sa Mosyon dan en pti pe en ton en pe pli *souple*.

Onorab Georges i konn tre byen i pa kapab *move* sa Mosyon par lefe ki son Mosyon i en vyolasyon privez Onorab Andre.

Akoz i annan en lamannman ki'n fini ganny table. Ki'n fini *past test of admissibility*. Son Mosyon pa ankor zanmen ganny table!

(Onorab Zialor ekoute ou ava konpran ki manner Lalwa i ganny amande apre ler ou pou al dan *meeting* ou ava konnen ki pou dir)!

MR SPEAKER

Onorab Pillay *carry-on*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Son Mosyon pa ankor ganny table li. So i pa kapab *move* sa Mosyon. Mon ti ava

kontan konnen si i pe demann ou permisyon pou li *move* sa Mosyon. E ou pe donn li permisyon.

Pou mwan vwar ki manner zisteman - zisteman nou pou servi prosedir ki zot, zot pe dir nou sa Lalwa pou fer, pou asire ki Lasanble i gard son privez. Mon le vwar la ki pou pase la.

MR SPEAKER

Ok. Dan sa ka Onorab with due *respect* mon ava re fraz mon soz. Eski nou ava pran Mosyon Onorab Andre *to delete*? E si nou ava kapab ganny desizyon lo la.

Dan lesans i ava vin menm zafer zis dan lanvers *order*. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon pa dakor avek Onorab *Leader* Lopoziyon. Me mon ava rod ou gidans.

Onorab Andre pa'n table okenn Mosyon li. En Mosyon *has to be tabled by a Member*. Napa okenn Manm ki'n table okenn propozisyon pou amannman.

Eskiz mwan, *sorry*. Amannman i bezwen ganny table par en Manm. Napa okenn Manm ki'n table okenn lamannman.

Sa ki nou gannyen set en lalis ki mon lir koman *report of the Bills Committee to the National Assembly* ki zot pe propoz sa bann amannman.

Me ki ler nou pou ariv *on the floor of the House*, en Manm i ava propoze. *That is how it should be done*.

Be napa ziska prezan. Sel keksoz ki mwan mon'n fer se mon'n propoze ki nou gard li aköz sa *text* ki annan devan nou, in ganny *delete*. *That is all I am doing*.

Mon pa pe propoz en lamannman mwan. Mon napa dwa propoz en lamannman, plito koman *LGB*. I pa *proper* pou mon propoz en lamannman.

Se pa en lamannman ki mon pe propoze, se ki nou gard *the text as it is*. Mersi.

MR SPEAKER

Wi *Well. Two ways to skin a cat.* Nou kapab pran propozisyon Onorab Andre ki sa *clause* i ganny *delete*.

E sa i ava vin egzakteman menm zafer avek ou, ou Mosyon.

HON BERNARD GEORGES

Wi. Rezon mon pa ti anvi sa Mr Speaker se ki, i posib ki ler Onorab Andre i propoz sa lamannman, i ganny *meet* avek en *objection* ki en *substantial amendment*. E i pa'n donn 72 erdtan.

Mon ti anvi evit sa. Se pou sa rezon ki mon'n-

MR SPEAKER

Yes.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker Onorab Georges pe sey bat ou latet! Ti napa okenn *substantial* ...

MR SPEAKER

Onorab Andre? *Please, speak, speak to the subject.*

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok mon retract. Ok mon retract Mr Speaker. Onorab Georges pe sey fer nou krwar lizour pou aswar.

Napa sa zafer *substantial objection*. Akoz taler in napa *substantial objection* ler Onorab Henrie in *move* lamannman?

Akoz taler in napa *substantial objection* ler Onorab Hoareau in *move* lamannman? Akoz ti napa?

Akoz en *suddenly*, e la mon pou demann ou pou klarifye koman Speaker anba *Order 8* nou *Standing Order*.

Dir mwan ki mannyer prosedir pou marse dan Lasanble an se ki konsern *Bills Committee*.

Si rapor Bills Committee prezan avek lamannman pa valid? La mon'n tann en nouvo versyon la.

Me si sa i leka. *Then* Mr Speaker avek tou respe. Nou pe vin en *rubber*

stamp Assembly. E nou pe vin en Lasanble kot Manm pe perdi son privelez anba nou *Standing Order*.

Akoz ou menm ou ou'n dir a plizyer repriz ki se sa rapor *Bills Committee* enkli bann lamannman ki'n ganny propoze ki enportan.

La Onorab Georges i sanz *tune* lo la. E prezan sa ki enteresan mon re met lo rikord. 2 lamannman in ganny *move* lo sa rapor.

Sa 2 lamannman in ganny aksepte. E mon war i drol, i drol Chairman *Standing Orders Committee* ki sitan abitye toultan pare pou koriz mwan ler mon pe dapre li mon pe al kont *Standing Order*, pa dir naryen la. Nou annan en problem ek Lasanble Nasyonal.

MR SPEAKER

Mon pou reponn Onorab Pillay premye avan. Rezon akoz mon pa ti'n al lo *amendment* ki Chairman *Bills Committee* in mete la.

Se ki li menm li i ti'n sot en lepa. Akoz i ti pe komans koz lo *wording*. Lo soz lo la. Sanmenm sa ki mon ti deside poudir ki nou bezwen sa vot an antye lo sa soz la.

So ya, I stand to be guided. Onorab Loze ou lo sa pwen la?

HON JOHAN LOZE

Wi Mr Speaker. Mersi Mr Speaker. Ofet mon pran laparol la koman en Manm *Bills Committee*.

Mon asiz dan *Bills Committee* trankil. Mon pa fer okenn *waves*. Keksoz i ganny diskite, serten Lagreman i ganny. Nou tonm dakor lo keksoz. Sa bann lamannman ti'n deza ganny diskite *par Bills Committee*.

E enn bann batonnen ki souvan bann batonnen konmela dan sa Lasanble. Se ki dimoun pa anmenn lamannman.

Ar ou'n koze ou'n dir sesi sela. Ou pa'n anmenn lamannman. La i annan lamannman *Bills Committee*.

Mwan i paret mwan ki *LDS* zot annan serten - *I mean coccus LDS* dan Lasanble Nasyonal zot annan serten *housekeeping* pou zot fer lo kestyon *clash of personalities* antre zot.

Akoz lenpresyon ki mon pe gannyen la, se ki serten lamannman i ok aköz serten dimoun in anmennen.

Be si en lot dimoun i anmenn serten lamannman nou annan *clash of personalities*, la prezan sa dimoun li i pou ganny *bullied*. Son lamannman pou ganny zete.

E nou pou lager, nou pou tir seve lo nou latet pou nou *railroad* son lamannman *out of the National assembly*.

Be annou senpleman fer parey sa ki nou'n fer boner. In anmennen lamannman. In anmennen. Nou gele tou lazournen nou dir pa anmenn, dimoun pa anmenn lamannman.

La in anmennen la. *Let's deal with the business before the House!* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Selman i pa ti ankor propoze son lamannman. Onorab Andre eski ou le propoz ou lamannman la?

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Speaker, permet mwan avan mon fer okenn propozisyon, pou dir ki sa rapor parey zot vwar. I en rapor *Bills Committee*. *Bills Committee* pa zis mwan.

Bills Committee i annan Onorab Hoareau, Onorab Naidu, Onorab Gervais Henrie, Onorab Gabriel, Onorab Loze e Onorab Churchill Gill.

So sa i bann diskisyon ki nou fer ansanm dayer Mr Chair avek *panel*. Avek *Panel*. So nou'n anmenn sa la. E mwan mon *happen to be* Chairman.

Demen kapab Onorab Hoareau, i kapab en lot. So i en lamannman ki *Bills Committee* in *task* mwan pou anmenn devan. E alors mon bezwen anmennen.

Plito nou anmenn lo *floor*. E *floor* i rezet en lamannman ki nou'n anmennen. Mon konpran, be solman mon bezwen fer mon louvraz pou mon anmennen. E se sanmenm sa nou'n sirkil sa bann, sa rapor. E sa rapor in ganny sirkile *well ahead of time*.

Alors Mr Chair, avek sa, me selman parey ou ki'n donn nou gidans pou nou sorti lo 5 pou nou desann lo 23.

Mon ti ava kontan propoz *on behalf of Bills Committee* a *deletion of Clause 23*, ki koz lo *pre-legislatives scrutiny*.

Alors mon pe met sa devan *the House on behalf of Bills Committee*. E mwan koman Chair mon bezwen prezant sa. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Ok nou kapab prosede lo la. Nou annan segonnman. Ou pe al segonde? *Ok. Right. Yes seconded, go ahead*.

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker *as a Member of the Bills Committee* I second the motion before the House. *Thank you very much*.

MR SPEAKER

Ok tre byen. Manm i kapab vot lo Mosyon Onorab Andre. Manm ki an faver *deletion of Clause 23*, lev lanmen silvouple?

Madanm Clerk. *Ok*. Manm ki kont?

Mersi mon pe esper *tally*.

Bon lo *proposed amendment* Onorab Andre *to delete Clause 23 of the Bill*.

16 Manm in vot pour, 4 in vot kont, 5 in *abstain*. So sa *Clause 23* in ganny *delete*.

Prezan nou kapab retourn lo *clause 5* pou gete si sa *deletion* i annan okenn rapor avek ki mannyer zot met sa bann bout dan *clause 5*.

Onorab Andre ou pou adres sa?

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Speaker lo lapar *Bills Committee* mon ti pe propoze ki nou *delete 'review drafts Bills - draft subsidiary legislation at the request of the Attorney General and make recommendation or proposed changes to the Attorney General.'*

Bills Commmittee in demande pou delete sa, me mon krwar si nou kapab fer zistis – parey mon ti pe propoze avan si nou dir *'review draft Bills and draft subsidiary legislation and make recommendation or proposed changes to the Attorney General.'*

So i pa a vin *at the request of the Attorney General* ki a fer ki sa Komisyon li menm i kapab *at son own motion review draft Bills. Ok?*

Solman sa pa pou anpes *Attorney Zeneral* anvoy kot li. Sa en *proposal*, me selman *the initial proposal se to delete*. Me selman mon pe dir pou *accommodate* en fason fer, nou kapab dir sa ki afer ki apre nou pa kapab kit (e) me nou a zis tir sa *pre-legislative scrutiny* akoz nou'n tir 23. So sa i *proposal* ki mon met devan. Mersi.

MR SPEAKER

Ok. Yes Mr Knights?

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker, we wouldn't agree with the Honorable Members in relation to that. If pre-legislative scrutiny has to go, then (d) as would also have to go. Thank you.

MR SPEAKER

Yes I think that's the consequence. Nou a kapab retourn lo propoziyon Onorab Andre. Avan nou komans prosedir segonde, vote, eski i annan Manm ki anvi eksprim pwennvi lo la?

In that case Onorab ou bezwen – sorry mon pou demann ou pou klarite ki ou relir sa propozisyon ki ou pe mete e

that ou move it as a motion ki nou kapab vot lo la.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair par lefe ki *proposal* sete pou tir (d) me letan nou gete nou kapab kit (d) avek serten modifikasyon, sorry, serten modifikasyon kot nou dir koumsa;

'Review draft Bill and draft subsidiary legislation and make recommendation or proposed changes to the Attorney General',

Kekfwa i ava vin ki *Attorney General* i anvoy kot li, me i ava zis en, i kapab demande pou li fer sa oubyen de lot mo *Attorney General* i kapab anvoye, napa naryen ki anpes li anvoy kot li pou li *propose* sa bann *drafting*. So, mon pe *propose* ki si -

MR SPEAKER

That (d) should read, please.

HON CLIFFORD ANDRE

'Review draft Bills and draft subsidiary legislation and make recommendations or proposed changes to the Attorney General.'

MR SPEAKER

Mersi. Nou kapab ganny segonde pou sa? Onorab Hoareau in segonde. Nou a vot lo sa Mosyon pou *wording* dan 5(d). Manm ki an faver lev lanmen silvouple? *Thank you*. Manm ki kont? *Thank you*. Oule i repas lo la ankor? *Wording*, Onorab Andre ou kapab repas lo ou *wording please*.

HON CLIFFORD ANDRE

Yes Mr Chair, savedir i pou vin (d) – 'review draft Bills and draft subsidiary legislation and make

recommendations or proposed changes to the Attorney General.'

MR SPEAKER

Yes, Mr Knights.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker, *again we cannot agree with this because where is the-? Who is sending the Bill to the Commission? Where is the Bill coming from? Where is the S.I. coming from? So it is a process. Is it coming from the Minister? Is it coming from the Authority? Is it coming from the VP?*

MR SPEAKER

Thank you. Mr Knights I think Onorab Andre addressed this point when he was talking about the Bill. Would you like to go over that Onorab Andre?

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair, *the amendment has been voted, we've ended up with an amendment that makes no sense, but that's what this Assembly has just done. Nou pa kapab retourn an aryer, I'm sorry.*

MR SPEAKER

Well, wi be nou'n vote selman mon ti pe zis dir li eksplik Mr Knights sa ki in dir. Onorab Andre wi.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair ou konnen, mon santi i en pti pe, (pa lafatig Onorab Arissol, non-non-non. Ensilte si oule. Letan ou ganny dir en lamannman ki *makes no sense*, me oule dir mwan tou sa Manm Lasanble i *make no sense?*

Nou tou nou annan sense. Annou pa pran li koumsa aköz nou la pou nou travay. E Mr Knights the issue was explaining in plain English that draft Bills and draft subsidiary legislation, can be at the motion or the request of the Commission itself. Now if you are saying this consolidate, revised and published the laws of Seychelles in accordance with part 3.

When you look at part 3, part 3 simply says; 'The Director, under the supervision and direction of the Commission, prepares' it doesn't say it will send, it doesn't say it will send, prepared Bill subsidiary. So you see, this is what I'm saying. It makes no sense how can it makes no sense when - all these makes no sense then!

MR SPEAKER

Bon. Mon pa ti ankor lir vot lo *proposed amendments by Onorab Andre to this section. 11 Manm in vot pour, 2 kont e 11 in abstain. So sa amannman in ganny adopte. Nou bezwen regard (e) osi, aköz i annan amannman ki'n ganny propoze dan (e) e sirtou apre deletion clause 23 sa amannman kekfwa i kapab, i bezwen ganny re gete. Onorab Andre?*

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair sa i pou vin *the previous (e) ki pou vin the new (d) i pou tir removal of pre-legislative scrutiny. Si i pou lir koumsa engage in post-legislative scrutiny in accordance with part 5 of this Act.*

MR SPEAKER

Mersi. Okenn Manm ki oule adres sa pwen avan nou *proceed* avek en Mosyon formel? Ok Onorab Andre ou a *move sa amendment please?*

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, mon move pou sa amannman on behalf of Bills Committee. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Segonde silvouple? Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker mon segonde *on behalf of Bills Committee.*

MR SPEAKER

Thank you. Well, Mosyon in ganny propoze e segonde. Mon war Onorab Georges, mon krwar i ankor annan letan avan nou vote.

HON BERNARD GEORGES

Non-non-non, Mr Chair mon pa sa, mon ti anv zis demann avek propozer en Mosyon, akoz anba nou *Standing Orders* set en dimoun ki propoze ou pa kapab fer li *on behalf of something else*. Ou propoze, *you take responsibility for it*. En dimoun i segonde *and that person takes responsibility for it*. Ou pa kapab dir *on behalf of the Bills Committee*. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Loze eski ou bezwen reviz ou Mosyon, ou segonnman? Yes.

HON CLIFFORD ANDRE

Mwan ki bezwen revize Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker Onorab Loze *is not the proposer of the motion, i seconder of the motion*, Onorab Georges pe dir ek ou ki li i santi ki sa dimoun ki pe *move* son Mosyon *for amendment* i pa kapab fer li lo *behalf* en lot dimoun.

E ou'n *basically* dakor ek sa ki in dir e alors sa dimoun ki pe *move* sa Mosyon i bezwen re *move* sa Mosyon lo son *behalf* se sa ki i pe sey dir li. *I don't see the reason why* be I -

MR SPEAKER

Onorab Georges gid mon silvouple lo ki *Order* ki sa i ganny adrese? Nou a kapab get sa ansanm.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair *amendments to Bill 72(1)*.

MR SPEAKER

Yes.

HON BERNARD GEORGES

Epi procedures in the Committee, 73, well actually 72 and the amendment will be in the name of any proposed amendment to a Bill shall be put in writing by the mover, the mover is a person. Sanmenm sa ki - that's the issue.

MR SPEAKER

So, wi me selman Onorab Georges nou'n arive plizyer fwa ki nou'n konsider amannman ki'n ganny met *on the floor* e osi *amendments to amendments*, ki'n ganny soz.

HON BERNARD GEORGES

The issue is not the amendment, the amendment is fine Mr Speaker *and the seconder osi i fine*. Sel keksoz

mon ti pe dir se *just omit the words 'on behalf of the Bills Committee.'* I move for such and such an amendment and I second such and such amendment, that's it. Nou pa bezwen dir *'on behalf of the Bills Committee.'*

Akoz sa i donn lenpresyon ki ti annan *amendment of the Bills Committee. The amendment might have originated from the Bills Committee,* mon napa okenn problemn, *but it must be moved by member of the House and not necessarily a member on behalf of the Bills Committee.* Se sa pwen ki mon ti anvi fer. Mersi.

MR SPEAKER

Be is this *addressed* konmsi dan *Standing Orders?* Yes Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Mr Chairman ou kestyon i vreman pertinan li. Akoz Onorab Georges i mon krwar i konpran ki a plizyer repriz *unless* in annan en *minority report* lo sa ki *Bills Committee* in deside.

Ler mon dir en *minority report*, savedir i annan en rapor kontrè ek sa ki'n ganny soumet ek Lasanble pou lamannman, *then* i ganny taken ki sa bann amannman i bann lamannman *Bills Committee*.

E Onorab Georges in *move* li menm li dan 2 landrwa presedan lamannman *Bills Committee*, pa lamannman ki li in anmennen, me lamannman *Bills Committee* ki'n vin lo rapor *Bills Committee*.

Now son problemn li i avek lefe ki Onorab Andre pe servi sa terminoloji, 'mon pe *move* sa lamannman lo *behalf Bills*

Committee.' Se sa son problemn ki i pe dir ou li.

E i pe demann ou pou donn dan sa ka en *ruling* or demann Onorab Andre pou re prezant son Mosyon, *as if* ki Onorab Andre pe *move* sa Mosyon li menm.

Be mwan mon oule met a ou latansyon Mr Speaker, ki presedans ki nou'n etabli ler in annan amannman *Bills Committee* ou pa'n zanmen fer en Manm *move* sa lamannman lo li menm. So mon pa konnen si, si Onorab Andre i dakor pou fer i *up to* li, be nou pa'n zanmen annan.

So sa ki i pe dir ou napa naryen mal avek. Sa ki Onorab Andre in fer mon pa war naryen mal avek, so i pou *up to* Onorab Andre deside si i pou fer sa ki Onorab Georges in dir li fer e *up to* ou Speaker petet avek mon, si ou pou dir nou dakor *and then we vote on the amendment proposed*.

MR SPEAKER

Well, mon problemn se ki mon pa war spesifikman dan *Standing Orders* where this is addressed. Onorab Georges *please make the point*.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair avek ou permisyon mersi ki ou'n donn mwan laparol. *It's not an issue*, mon ti pe zis dir amannman *is a fair amendment*, in byen ganny prezante, in byen ganny segonde.

Mon pa pe demann ki i ganny refer. Mon pa pe demann okenn *ruling*. Mon pe zis dir ki prosedir Lasanble se ki tou amannman i ganny propoze par en Manm, *and it's that member's amendment. So it can come from the Bills Committee* e i

kapab ganny fer *on behalf of the Bills Committee*.

E mwan menm mwan parey zot i vwar, mon'n fer annan de fwa serten lamannman ki sorti kot *Bills Committee*, e mon fer li koman mon amannman. *That's all I was suggesting for the future ki nou drop sa mo 'on behalf of the Bills Committee' akoz the Bills Committee has got no power.*

E se pwen ki nou ti pe fer ki a labaz sa deba ki nou annan ozordi, *Bills Committee* napa okenn pouvwar pou li azir dan sa Lasanble. Sel keksoz se ki bann Manm i reini, zot raport avek Lasanble *and then* se bann Manm Lasanble *including* bann Manm *Bills Committee* ki azir dan zot prop non. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Bon, be nou a prosede avek sa lamannman. Manm ki an faver lo sa lamannman silvouple? Mersi. Manm ki kont?

Lo amannman propoze par Onorab Andre lo *clause 5, now (d) - 11 members* in vot pour 2 kont e 11 in *abstain*. Alor sa lamannman in pase par Lasanble. *Bills Committee* eski annan okenn lot pwen?

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Koman *Chairman Bills Committee* i annan *relater of (e)* avek *(f)* dan sanmenm sa *clause*. Apre nou al lo, i annan en dan *clause (f)*, *sorry, 5 (f)* dan premye laliny *towards the end* apre 'Act' i annan en 'or'. *'In any Act or any written law'*.

Bann letan ti bann ti *coma*, letan nou ariv lo *7 clause7(3)* *'The Attorney General shall represent The Commission in any proceedings or*

suit brought by or against the Commission, or in respect of which the Commission is a necessary party.'

MR SPEAKER

So sa i en *addition*, nou azout sa *phrase* ladan *starting 'from brought to', is that correct? Ok? Manm oubyen panel? Yes Mr Knights?*

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

We agree Mr Speaker.

MR SPEAKER

Panel in dakor, Manm napa okenn lot pwen. *Ok, so we'll consider this as accepted.* Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Nou lot pwen Mr Chair i spesifikman lo seksyon, lo *clause 23, sorry, clause 19(2)* dan 3enm laliny, nou pe propoz pou *delete the word 'fees'* e met 'cost' *it would read as such;*

'The Commission may print or cause to be printed by the government printers or such other printer in an edition of the Laws of Seychelles or any written law prepared in accordance with this Act for sale to the public, at such cost as may be determined by The Commission in consultation with the Attorney General.'

MR SPEAKER

Thank you. Panel oubyen en Manm? Onorab Loze?

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker mon pe zis sinyal ou latansyon i ou'n oubliy mwan mon ti'n oule retourn lo *5(a)* e nou'n kontinyen ale.

MR SPEAKER

Sorry mon pa'n konpran?

HON JOHAN LOZE

Mon pe zis sinyal ou ki boner mon ti'n endik ou ki mon ti anvi retourn lo 5(a) apre ki i ti'n fini sa la - be ou'n oubliy mwan.

MR SPEAKER

Correct-correct. Mersi pou fer mon rapel mon'n oubliye - wi. Mr Knights *did you raise your hands for this point?*

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Yes Mr Speaker. *So this here is basically the members are aware that last revised edition of The Laws of Seychelles was 2010 and each year The Assembly will be passing laws.*

So for instance you've made amendments to the Companies Act over a period of time, now what we'll be doing is putting everything together and publishing a new revised edition at the end of 2023. And those amendments will then be incorporated into the new published law and everything will be reflected as one in one book. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you. That's the explanation for members. Eski nou'n terminen kote isi? Ok, antretan ou pe kontinyen pou Onorab Andre? Yes.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker napa lezot lamannman apard renumbering. Apre lo 26, lo 26 dezyenm laliny 1(a) vedir nou annan

'moneys allocated by the National Assembly'. So inclusion of 'the'.

MR SPEAKER

Ok. Panel i aksepte sa, mon sipoze i straight forward. Onorab Loze nou a retourn lo 5(a), what's your point please?

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker la mon bezwen fer kler, mon pran mikro la komann en Manm Lopoziyon minoriter la, 5(a) *i consolidate revised and published the laws of Seychelles in accordance with part 3 of this Act.*

Mon pe prezimen la *in all Laws of Seychelles. Prezan mon pe sey lir sa an ankor avek 21(2) -'for the purpose of carrying out its functions, the Commission shall; (a) consider any subject referred to it by the National Assembly or the Judiciary in such manner as determined by the Commission.'* E la prezan an relasyon avek 5(a) mwan mon annan en kestyon si sa i enkli *Private Members Bills*. Rezon mon pe demann sa prezan i akoz pli boner Onorab Georges ti fer kler ki dan 5(d) Komisyon i fer rapor avek Minis e dan sa ka Minis i Prezidan.

E nou vwar dan 21(3) *-'The Commission shall provide The Minister in accordance with the Minister's direction such reports as The Minister may require in relation to particular matters.'* Mon pran sa size koman en Manm en Lopoziyon minoriter.

Nou pe diskite en Lalwa ki annan pou fer avek en kreasyon en Komisyon ki tonm anba Legzekitiv. E klerman la in dir ou kler i *report to the Minister who is the President. So*

prezan mwan Johan Loze mwan, Manm Lopozisyon minoriter mon table en *Private Members Bill*.

Alors la mon annan konsern si *The Speaker of the House* e sa nou bezwen etabli klerman i pran sa *Private Members Bill* la ki mon pe vin avek, i soumet ek sa Komisyon. Prezan li sa Komisyon li i kapab ferserten sanzman ladan ouswa rekomandasyon sanzman avek *Attorney Zeneral, as in the amended 5(d)*. Si i annan sa pouwar li pou ferser rekomandasyon sanzman dan mon *Private Members Bill*.

E la in fini kit nou osi in al kot Komisyon, e mon pe ankor mon dir sa, *it speaks to bann konsern ki Onorab Pillay pe leve depi boner. Divesting ourselves of legislative power* ki dan nou lanmen nou koman Lasanble Nasyonal.

E la mon pe poz en seri kestyon, pour ki i ava annan leksplikasyon ki ava ganny mete devan. Mon pa anvi fer okenn brouyar - mon pa pe rod okenn kestyon Prezidan ti ganny batonnen *or anything like that*, e sertennman mon pa anvi ganny maltrete ki mon pa'n lir *Bill*.

Mon pe sers leksplikasyon pa neserman zis pou mwan, me pou piblik an deor ki zot osi zot anvi konnen ki sa bann pwen kontansyon ki nou, nou pe diskite dan Lasanble e akoz. Mersi pou le moman mon ava *rest with this*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mon krwar sa ki ou'n demande, se en leksplikasyon lo ki mannyer *Public Members Bill* pou ganny - ki prosedir pou swiv. So eski mon ava envit *panel* pou donn en

repons lo la? *Panel* nou annan en demann pou leksplikasyon. Yes Mr Knights.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker *the issue of Public Members Bill is not addressed in this Bill. We haven't addressed issues of Private Members Bill and as far as I'm aware I haven't seen any Private Members Bill, since I've been here.*

I haven't seen a Bill from the members of the Assembly and I think maybe when we're going forward this would be something that you can consider in terms of revising the Bill itself.

MR SPEAKER

Wi Onorab Loze, in lev lanmen ankor en pti moman. Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Knights *I will hack back to my earlier arguments, we are legislating not for the current sitting National Assembly. If we haven't brought forth as of yet any Private Members Bills, this does not exclude that future sitting Assemblies will not. And as you've said, you yourself in your drafting have not included Private Members Bill.*

But this does not address my concern that you have not,- you've clearly have not excluded Private Members Bill. Now if by tomorrow morning this is the reassurance that I'm seeking, if I deposit my Private Members Bill to the Secretariat and under 21(2) -'for the purpose of carrying out its functions The Commission shall

(a) consider any subject referred to it by the National Assembly or the Judiciary.

Now, does this clearly exclude my Private Members Bill being sent forth to the Commission by either the office of the Clerk or the office of the Speaker? This is the reassurance that I'm seeking from the panel at this moment. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you. Mr Knights answer.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker thank you. Mr Speaker the Assembly itself has excluded Private Members Bill from this - from the Commission reviewing Bills when it voted that the Commission should not do pre-legislative scrutiny.

Mr Speaker the reason being is that a Private Members Bill would be a Bill that has already been drafted, and more or less just sent to the Commission to review. Based on the vote the Commission will not have such a power.

Further Mr Speaker, the clause 21 that the Honourable Member is referring to, speaks to law reform which is fundamentally different from the whole issue of looking at a Bill that has already been drafted by a member.

What clause 21 does, is that it allows any member of the public to more or less suggests an issue that the Commission should investigate, and then make any proposal to the government in terms of addressing the matter legislatively, if there is a need to address the matter legislatively. Thank you.

MR SPEAKER

Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Petet la prezan Lasanble i konpran akoz nou, nou ti pe pouse ki 23 i ale zisteman, pour ki demen nou pa war nou dan en sityasyon kot - si ou regard Standing Orders seksyon, Standing Order 67 order 67 i dir;

'Before allowing leave to bring a Bill, a Private Members Bill, the Speaker must be satisfied that the Bill accords to the requirements of the law, the Bill is divided' bla, bla, bla excessive clauses'.

Ki nou, nou pa ti oule lo sa kote lata se ki en Private Members Bill i vini, sa Private Members Bill i ale i bezwen pas kot sa Komisyon. Sa ki nou pa ti oule nou. Akoz napa naryen ki anpes Attorney Zeneral once ki ou Speaker ou ti pou'n anvoy sa Private Members Bill kot li, pou li pas sa Bill avek Komisyon.

Se sa ki nou, nou ti pe rode e se poudir sa rezon ki nou'n pouse pou retir clause 23. Prezan nou annan en lot problem and this is where I disagree with you Mr Knights. I understand you say that part 21(2)(a) only refers to law reform functions to The Commission.

But however, the wording of 21(2)(a) talks about for the purpose of carrying out each functions. It doesn't explicitly say its functions under this part. So it includes its functions in general, ok?

Consider any subject referred to it by the National Assembly or the Judiciary in such manners that will be determined by the Commission.

Now this still does not stop the Speaker of the Assembly from referring a Private Members Bill to The Commission. It still does not stop it. It doesn't exclude that from happening. So therefore the reassurance that we are also looking for is from the Speaker, that when we do submit a Private Members Bill, we are not subjected to a litmus test that requires a certain-

Because if you look at that, if 23 was still there and including this, it would have been sort of contrary to Order 67 of our Standing Orders. But what I find to be a bit of concern to me, is that when it comes to the reporting - and I want you to clarify;

Under clause 21(3) you say that the commission shall provide to the Minister the report. But in relation to 21(2)(a) it is The National Assembly that has referred the matter to the Commission. So where will the Commission report to the Speaker or the National Assembly in relation to the matter that has been referred to it? It's not stated anywhere. We would like to clarify it. Thank you.

MR SPEAKER

Mr Knights.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker the Honourable Pillay has been engaging in some very creative types of interpretation. And clause 21(1) it says the functions of the Commission under this part, alright? Functions again is used within the same provision.

So we're speaking about the functions under this part which is part 4 unless you want to repeat this again, but this is the only function we

are speaking about and that is law reform. Which is fundamentally different from reviewing a Bill that has been drafted by a member of the Assembly.

Now, in relation to the report, you also have to read clause 22, where the work program, everything that the Commission will be doing it will need approval in order to go ahead with its work.

Because at the end of the day it is taxpayer's money that will be used to fund the Commission and we need to understand that you know there's political will to support whatever issue that is going to be addressed. And also that the issue that is being addressed, can be implemented as well.

So we just cannot go on a frolic of our own and start investing it in a particular legal issue without that the Cabinet will even consider it. So this is why we would structure it in the way it is. Thank you.

MR SPEAKER

Mersi. Eskiz mwan Onorab Pillay mon bezwen dir ou kapab kontinyen klarifye dan en pti moman, me selman mo bezwen dir *without an amendment being proposed*, napa gran soz ki nou kapab fer an se moman pou sa. Si ou pe zis kontinyen rod en klarifikasyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pe zis rod en klarifikasyon e mon oule propoz en keksoz. Thank you Mr Chairman.

Mr Chairman the reason why I have engaged myself in some creative interpretation is because when it comes to the work being done by The Commission, and the reporting of the

work being done by The Commission, I find that only under its finances shall the report be submitted to The National Assembly.

When it comes to its work program it only submits this to the President. My concern was - my query was, where does The Commission inform the National Assembly or report to the National Assembly of the work that it is doing, in relation to reporting standards that have been established for quasi-executive bodies that have a function? That's my query.

And since there is no expressed statement that they should report to the National Assembly I would like to know why the intent was done? Thank you.

MR SPEAKER

Ok. Mr Knights if you can just give a clarification there, how the Bill is to, how the law will be interpreted. Yes.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker, we don't have any issue with - well providing a report to the National Assembly in terms of the work of the Commission. This can be done administratively. The Central Bank of Seychelles does it. The Auditor General - well the Central Bank does it but there's no legal obligation on the bank to do so.

So the same can be done. And what I think the Commission may do, is also have like all the request that was sent, so that the public sees it as well and also that the public knows which requests were approved by the Cabinet.

So there will be full transparency. And hopefully, there

[Type here]

will also be a website where you can see everything that is being done. And of course, you can always request for information under the Access of the Information Act.

MR SPEAKER

Ok. So that's - Onorab Pillay that's the clarification.

HON SEBASTIEN PILLAY

Based on the fact that we've been told that it will be done administratively, I would like to refer back to the Constitution and the role of the sit of the Leader of the Opposition, in determining the order in which legislation will come in the National Assembly.

Now I would be remiss if I did not make the point that I do not want an excuse, that certain laws that are coming before the National Assembly, are stuck with the Commission as has been told before, stuck at the Attorney General's Office.

What I want to ensure, is that I get the reassurance that there will be an open and transparent process, by which the sit of the Opposition is informed of the nature of enactments that are going through the Commission, and not have an opaque system where we do not know what legislation is going through.

It's a constitutional point that I needed to clarify and ensure that is being adhered to. Thank you.

MR SPEAKER

Well, if the panel has a clarification we'll hear it. Yes, Mr Knights.

ASST. PRINCIPAL STATE COUNSEL STEPHAN KNIGHTS

Mr Speaker *as the Honourable member knows if there is a Bill that is being worked on, the Attorney General from time to time will try to send it to the Office of the Leader of the Opposition, and if the Leader of the Opposition will oblige, he will response or participate in the consultation.*

MR SPEAKER

Thank you. Bon mon krwar nou'n terminen avek bann pwen bann Manm, e avek sa Bill. Kot nou ete la nou pe al fer Third Reading? Nou'n terminen avek amendments, clarifications and so on - ok? Serzan nou a pas dan Lasanble pou nou termin avek Bill li menm. Nou a pran motion for Third Reading. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker avan ki ou move pou motion for Third Reading, mon pe demann ou anba Order 75(5) silvouple nou Standing Orders, pou pa move pou Third Reading ozordi, me pou name en lot zour pou Third Reading.

It's a - i en prosedir ki posib anba 75(5). E rezon mon pe fer sa se, an vi sa seri lamannman mon bezwen regarde ki mannyer zot fit dan larestan sa Bill, avan ki mon move pou Third Reading. I will not be doing my job si mon pa fer sa avan. Mersi.

MR SPEAKER

Wi vi ki i responsabilite Leader of Government Business pou move for Third reading, si i pa pare pou move for Third Reading mon bezwen aksepte. Mon pa kapab fors li pou

move for Third Reading si i santi sa pa ankor -

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Ou pe konteste sa?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker. Ou'n donn mwan laparol Mr Speaker? Mr Chairman mon kapab?

MR SPEAKER

Mon pa konnen, kot ou ete la? Ki ou ki ou pe fer? Ou pe-?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pe al lo sa Mosyon la. Mr Chair mon ti a kontan-

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Chairman avek ou permisyon.

MR SPEAKER

Hold-on! Hold-on! Please. Onorab Pillay mon pou aksepte ki ou koze, zis si ou pou dir mon en komanter lo propozisyon ki Onorab Georges in fer e an relasyon avek prosedir Lasanble e that's all.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Chairman mon pe al dir ou egzakteman sa an relasyon ek sa propozisyon. Mon ti a kontan ganny li kler egzakteman ki Order Onorab Georges pe servi e mon tann li nonm 75(5), 75(5)?

Mr Chairman si mon lir 75(5) byen i dir: "At the conclusion at the proceedings in Committee on a Bill

recommitted under this Order, the Assembly shall resume and the Chairperson of the Committee shall then report it to the Assembly and thereafter may either name a future day for the third reading of the Bill or move it to be read for a third time forthwith.”

Now Onorab Georges is not the Chairperson of this Committee. You are the Chairperson of this Committee. So how can he move a motion for-? Annefe - anefe i kapab move son Mosyon, be that's not the right order he should be using.

So fodre i arete sey anbet nou ek sa bann prosedir la. He's not the Chairperson of the Committee, you are! you are the Speaker! In the other case i ti ava Deputy Speaker, so-

MR SPEAKER

Wi be mon ava adres sa pwen silvouple. Onorab Georges i dir mwan i pa pare pou move for Third Reading of the Bill now. Mwan as Chairperson si mon santi wi, mon santi then I will name the future date. Be mon pe fer sa –

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Yes be mon pe fer sa subject to his request, aköz li ki annan sa responsabilite e mon pa kapab fors li move for a Third Reading si i pa ankor pare pou move for a Third Reading.

Sorry Onorab William, yes?

HON WAVEN WILLIAM

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Non i pa en Mosyon li, well anfen I've accepted it so- Ok? We'll move for Third Reading at the next sitting of The Assembly ler Lasanble i pran Bills which is likely to be next Tuesday. Yes?

HON BERNARD GEORGES

Wi Mr Speaker ou ava deside kan nou pou pran. Mersi.

MR SPEAKER

Sa i sanble mwan the straight forward resolution. Mersi. Wi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. For future reference i ti ava bon si en tel Mosyon ti ava ganny move anba Order 73(10) e ti ava meyer pou nou. Mersi Mr Chairman.

MR SPEAKER

Mersi. Bon nou a terminen avek travay pou ozordi. The Bill has been moved for Third Reading at a future date.

Mon a remersye Manm Lasanble e osi panel for the long work of today a mon a swet tou dimoun bonn fen lasemenn e bonn kontinyasyon travay. Nou a adjourn.

(ADJOURNMENT)